

Juridiska Institutionen

Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet

HRO800 Examensarbete (30 högskolepoäng)

Handledare: Ester Herlin-Karnell

Examinator: Erik Björling

Motivering av häktningsbeslut

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Johanna Smideland

Höstterminen 2023

Sammanfattning

Denna uppsats handlar om domstolars skyldighet att motivera sina häktningsbeslut. Häktning är ett av de mest ingripande tvångsmedlen staten har att tillgå eftersom det innebär ett berövande av den enskildes frihet. Eftersom häktning är ett tvångsmedel får åtgärder inte vidtas godtyckligt och utan rättslig grund. Uppsatsen avser att undersöka såväl den rättsliga regleringen på området som domstolarnas praktiska tillämpning. Syftet med uppsatsen är att, genom att utreda rådande lagstiftning och genom en empirisk studie av 486 häktningsbeslut, undersöka om svenska tingsrätter och hovrätter uppfyller konventionsrättens krav på motivering av häktningsbeslut.

Uppsatsen består av två delar där häktningsinstitutet undersöks utifrån en rättsdogmatisk respektive empirisk metod. I uppsatsens första del redogörs för de rättsregler som styr under vilka förutsättningar en person som misstänks för brott får häktas. Jag har utgått från Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, författningstext, förarbeten, praxis och doktrin. Uppsatsens andra del utgörs av en empirisk undersökning där jag genom en granskning av praxis undersöker den faktiska efterlevnaden av lagstiftningen. Jag har gått igenom sammanlagt 486 häktningsbeslut från samtliga tingsrätter och hovrätter i landet under 2022, varav 432 beslut utgörs av beslut från tingsrätt och 54 beslut från hovrätt.

Utifrån Europadomstolens praxis anses det inte tillräckligt att enbart ange abstrakt lagtext i skälen till ett häktningsbeslut. Praxis visar också att när domstolen enbart har återgivit lagtexten som beslutsskäl utgör brottets svårhetsgrad enda parametern för om det är proportionerligt att häkta.

Resultatet av den empiriska undersökningen visar att domstolarna underlåter att motivera sina häktningsbeslut i 99 procent av fallen. Trenden är genomgående för samtliga domkretsar och några större regionala skillnader kan inte påvisas. Mot bakgrund av det starka rättsliga skydd som den enskilde åtnjuter vid frihetsberövande är resultatet bekymmersamt.

Vidare visar studien att en stor andel domare i tingsrätterna inte upprättar anteckningar i en protokollsbilaga över vad som förekommit under den del av förhandlingen som sker bakom

stängda dörrar. Mot angiven bakgrund kan det allvarligt ifrågasättas om – och i sådant fall hur – hovrätterna i praktisk mening vidtar en överprövning av tingsrätternas beslut.

Situationen är så pass allvarlig att lagstiftaren enligt min uppfattning bör förtydliga det krav på motivering som sedan decennier utgör etablerad rätt enligt Europadomstolens praxis och som Sverige har att rätta sig efter. Inte minst i syfte att värna rättssäkerheten men också i syfte att undvika att Sverige döms till ansvar för kränkning av konventionen. Min uppfattning är att det kan finnas ett syfte i att ett svenskt fall blir prövat av Europadomstolen.

Nyckelord: häkttningsbeslut, motiveringsskyldighet, domstolar, EKMR

Förord

Efter fyra och ett halvt års studier har studietiden dessvärre kommit till sitt slut. Jag är så tacksam för tiden som har varit men är också glad att nya äventyr nu väntar runt hörnet. Med slutprodukten av fyra och ett halvt års studier vill jag ta tillfället i akt att tacka.

Tack till hela min familj för att ni är mina största supportrar. Ett särskilt tack till mamma för att du alltid stöttar, torkar tårar och vägleder. Jag vill också tacka mina vänner som har pushat, stöttat och hejat när livet har bjudit på utmaningar. Även GAIUS projektgrupp 2023 ska ha ett särskilt tack. Stundtals har det varit såväl slitsamt som tufft att kombinera GAIUS med både uppsatsarbete och praktik, men jag är oerhört stolt och tacksam över vad vi tillsammans åstadkom.

Jag vill också tacka min handledare på min praktik, Carl Österberg, för din ovärderliga hjälp och för att du har varit mitt bollplank i skrivandet. Tack för att du lagt ner otaligt med timmar på att läsa och diskutera. Min handledare Ester Herlin-Karnell ska också ha ett tack.

Göteborg december 2023

Johanna Smideland

Innehållsförteckning

Förkortningslista.....	9
1. Inledning.....	10
1.1 Bakgrund och problembeskrivning.....	10
1.2 Syfte och frågeställningar.....	11
1.3 Metodval.....	12
1.3.1 Tingsrätten.....	15
1.3.2 Hovrätten.....	16
1.4 Avgränsningar.....	17
1.5 Tidigare forskning.....	18
1.6 Disposition.....	19
2. Häktningens institut.....	20
2.1 Allmänt om straffprocessuella tvångsmedel.....	20
2.2 Straffrättsliga principer.....	21
2.2.1 Ändamålsprincipen.....	21
2.2.2 Proportionalitetsprincipen.....	22
2.2.3 Legalitetsprincipen.....	23
2.2.4 Behovsprincipen.....	23
2.2.5 Likhetsprincipen.....	24
2.3 Häktning som tvångsmedel.....	24
2.4 Allmänna förutsättningar för häktning enligt RB 24 kap. 1 §.....	27
2.4.1 På sannolika skäl misstänkt.....	28
2.4.2 Brottets straffskala.....	29
2.4.3 De särskilda häktningsskälen.....	29
2.4.3.1 Flyktfara.....	30
2.4.3.2 Kollusionsfara.....	30
2.4.3.3 Recidivfara.....	31
2.4.4 Proportionalitetsbedömning.....	31
2.4.5 Presumtion för häktning.....	32
2.4.6 Häktning oberoende av brottets beskaffenhet.....	33
2.4.7 Utredningshäktning.....	34
2.5 Överklagan av häktningsbeslut.....	35
2.6 Intresseavvägning mellan effektivitet och integritet.....	36
2.7 Sammanfattning av avsnittet.....	37
3. Domstolens motiveringsskyldighet.....	38
3.1 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.....	38
3.1.1 Individens rätt till frihet och säkerhet.....	38
3.1.2 Individens rätt till en rättvis rättegång.....	40
3.2 Europakonventionen blir svensk grundlag.....	41
3.3 Rättegångsbalken.....	42

3.4 Sammanfattning av avsnittet.....	44
4. Empirisk undersökning.....	45
4.1 Gemensam statistik för samtliga Sveriges tingsrätter.....	45
4.1.1 Domkrets hovrätten för västra Sverige.....	46
4.1.2 Domkrets hovrätten för Svea.....	50
4.1.3 Domkrets hovrätten för Skåne och Blekinge.....	55
4.1.4 Domkrets hovrätten för Göta.....	59
4.1.5 Domkrets hovrätten för Nedre Norrland.....	62
4.1.6 Domkrets hovrätten för Övre Norrland.....	65
4.2 Gemensam statistik för Sveriges hovrätter.....	69
4.3 Sammanfattning av avsnittet.....	73
5. Analys.....	74
5.1 Den bristande motiveringens konsekvenser för den enskilde.....	74
5.2 Den bristande motiveringens konsekvenser för rättsstaten.....	80
5.3 Hovrättens prövning.....	86
6. Slutsatser.....	89
6.1 Uppfyller Sveriges tingsrätter och hovrätter sin motiveringskyldighet gällande häkttningsbeslut enligt konventionsrätten?.....	89
6.2 Finns det någon skillnad i hur stor utsträckning tingsrätter respektive hovrätter motiverar sina häkttningsbeslut, och i så fall, hur uttrycks skillnaden?.....	89
6.3 Finns det några regionala likheter och skillnader i vilken utsträckning domstolen motiverar sina häkttningsbeslut?.....	89
6.4 På vilka grunder fattar hovrätterna sina beslut om att fastställa underrätternas häkttningsbeslut?.....	90
7. Avslutande reflektioner.....	91
8. Framtida forskningsfrågor.....	93
Källförteckning.....	94
Offentligt tryck.....	94
Rättspraxis.....	95
Internationella rapporter.....	95
Litteratur.....	96
Elektroniskt material.....	96
Bilaga 1 - tingsrätterna.....	99
Domkretsen Västra Sverige.....	99
Domkretsen Svea.....	100
Domkretsen Skåne & Blekinge.....	101
Domkretsen Göta.....	102
Domkretsen Nedre Norrland.....	103
Domkretsen Övre Norrland.....	103
Bilaga 2 - hovrätterna med tillhörande tingsrättsbeslut.....	105
Hovrätten för Västra Sverige.....	105
Hovrätten Svea.....	105

Hovrätten Skåne & Blekinge.....	105
Hovrätten Göta.....	106
Hovrätten för Nedre Norrland.....	106
Hovrätten för Övre Norrland.....	107
Bilaga 3 - begäran om allmän handling.....	108
Begäran till tingsrätterna.....	108
Begäran till hovrätterna.....	108

Förkortningslista

BrB	Brottsbalk (1962:700)
CAT	FN:s tortyrkommitté
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
Europadomstolen	Den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
f.	Och följande sida
ff.	Och följande sidor
FN	Förenta nationerna
LUL	Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare
NJA	Nytt juridiskt arkiv
JO	Justitieombudsmannen
OSL	Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)
Prop.	Regeringens proposition
RB	Rättegångsbalken (1942:720)
RF	Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform
SOU	Statens offentliga utredningar

1. Inledning

1.1 Bakgrund och problembeskrivning

“Uppenbart att såsom häktningensinstitutet har utvecklats i praxis finns det ingen möjlighet för en utomstående i efterhand granska om en häktningsfråga har handlagts på ett korrekt sätt och med respekt för den enskildes rättigheter utan det är ett totalt svart hål i svenska (...) rättssystemet idag.”¹ Så säger advokaten Thomas Olsson kring den svenska rättsutvecklingen gällande häktning. Domstolars beslut att häkta en misstänkt är en ingripande åtgärd som innebär en allvarlig inskränkning i personens frihet. En sådan maktutövning av staten kräver en hög grad av ansvar, opartiskhet och transparens för att säkerställa att rättssäkerheten² upprätthålls och att individens grundläggande rättigheter respekteras. En viktig grundsten i domstolens transparens och opartiskhet är att domstolen motiverar sina häktningsbeslut. Det är genom dessa motiveringar som domstolarna förklarar grunden för sina beslut och försäkrar att förfarandet sker i enlighet med lagens intentioner. Genom att utforska både de rättsliga ramarna och den praktiska tillämpningen avser uppsatsen att undersöka hur domstolarna i praktiken efterlever den lagstiftning och praxis som finns på området.

Häktning tillhör gruppen straffprocessuella tvångsmedel vilket innebär att staten under vissa förutsättningar får göra ingrepp i den enskildes privata sfär.³ Häktning är ett av de mest ingripande tvångsmedlen staten har att tillgå eftersom det innebär ett frihetsberövande. Regleringen återfinns i rättegångsbalkens 24 kapitel.⁴ Om staten ska frihetsberöva en människa borde rimligtvis både den enskilda individen och samhället kunna ställa krav på att domstolen motiverar sitt beslut på ett sätt som gör att den enskilde kan förstå vad som ligger till grund för beslutet.

Praktiker inom straffrätten, ofta försvarsadvokater, påpekar att det är ett problem att häktningsbeslut skrivs på ett slentrianmässigt sätt och enligt mall. Nyttjandet av mallar innebär enligt kritikerna att besluten får ett generellt innehåll trots att de ska innehålla

¹ Dagens juridik, poddavsnitt Thomas Olsson: ”Vi har sått ett embryo till en auktoritär stat”. Hämtad: 2023-11-15.

² Rättssäkerhet är ett begrepp som saknar en enhetlig definition men som är att bedöma som ett statistiskt begrepp. I uppsatsen kommer begreppet att användas utifrån följande tolkning: samtliga medborgare ska ha möjlighet att förstå innebörden av de rättsliga följderna ett handlande innebär. I begreppet inkluderar jag även att liknande fall ska behandlas lika. SOU 2014:76 s. 89 f.

³ Straffprocessuellt tvångsmedel saknar någon tydlig definition men tvångsmedel brukar definieras som “*sådana direkta ingripanden mot person eller egendom som görs i myndighetsutövning och som utgår intrång i någons rättsfär.*” G. Lindberg, 2022, s. 47 jämte P-O. Ekelöf m.fl. tredje häftet, 2018, s. 38 f.

⁴ G. Lindberg, 2022, s. 244.

återgivandet av konkretiserade och individualiserade omständigheter i det enskilda fallet.⁵ Sverige är dessutom ett land som flertalet gånger har fått kritik för alltför långa häktningstider och en alltför utbredd användning av restriktioner.⁶ Enligt Europakonventionen har svenska domstolar dessutom en, vad som kan liknas vid en motiveringsskyldighet, vad gäller häktningsbeslut.⁷ Kravet på tydliga och motiverade beslut är viktiga beståndsdelar i demokratin. Svenska rättsväsendets domstolar måste bibehålla sin självständighet och oberoende från den verkställande makten för att säkerställa den individuella rättssäkerheten och upprätthålla medborgarnas förtroende för rättssystemet.⁸ I svensk rätt råder dessutom en oskuldspresumtion som innebär att den som misstänks för brott ska betraktas som oskyldig genom hela det straffrättsliga förfarandet, till motsatsen är bevisad. Detta gäller även vid häktning.⁹

Enligt statistik från Kriminalvården häktades närmare 2700 personer under 2022. På senare år har trenden varit att allt fler personer häktas och Kriminalvården har länge larmat om att häktena är fulla.¹⁰ Gällande häktningens längd har den också ökat under 2022 i relation till tidigare år. Under 2022 uppgick den genomsnittliga häktningstiden till 83 dagar, vilket motsvarar nästan tolv veckor.¹¹ Häktningens längd är som tidigare nämnt något Sverige har fått kritik för tidigare, utvecklingen går med andra ord åt fel håll utifrån presenterad statistik och enligt praktikers uppfattning.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att, genom att utreda rådande lagstiftning och genom en empirisk studie av 486 häktningsbeslut, undersöka om svenska tingsrätter och hovrätter uppfyller konventionsrättens krav på motivering av häktningsbeslut. Syftet kommer att besvaras utifrån följande fyra frågeställningar:

- Uppfyller Sveriges tingsrätter och hovrätter sin motiveringsskyldighet gällande häktningsbeslut enligt konventionsrätten?

⁵ E. Cansu, L. Holmgård, S. Andersson, 2023, s. 256 ff och prop. 1986/87:112 s. 62 ff.

⁶ Se bland annat CAT/C/SWE/CO/6-7 och CPT/Inf 2009 s. 34.

⁷ Europakonventionen artikel 6.

⁸ Jfr Landström, 2011, s. 61 f.

⁹ Nowak, 2003, s. 24. Oskuldspresumtionen benämns också som oskyldighetspresumtionen. Begreppen kommer att användas parallellt i uppsatsen, SOU 2017:17, s. 61.

¹⁰ KOS 2022 *Kriminalvård och statistik*, 2022, s. 29 och Expressen, *Fullt och överbelagt överallt på svenska häkten*. Hämtad: 2023-11-26.

¹¹ KOS 2022 *Kriminalvård och statistik*, 2022, s. 32.

- Finns det någon skillnad i hur stor utsträckning tingsrätter respektive hovrätter motiverar sina häktningsbeslut och i så fall, hur uttrycks skillnaden?
- Finns det några regionala likheter och skillnader i vilken utsträckning domstolen motiverar sina häktningsbeslut?
- På vilka grunder fattar hovrätterna sina beslut om att fastställa underrätternas häktningsbeslut?

1.3 Metodval

Uppsatsen består av två huvudsakliga delar. Första delen utgår från det som i rättsvetenskapliga sammanhang benämns som den rättsdogmatiska metoden. Andra delen utgår från en empirisk metod där jag genom att studera domstolarnas häktningsbeslut granskar hur väl rättsreglerna tillämpas i praktiken.

Uppsatsens första del (avsnitt 1–3) bygger på Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna¹², författningstext, förarbeten, doktrin och praxis för att ge en bild av häktningsinstitutet i teorin. I dessa delar redogör jag för de rättsregler som styr när en misstänkt får häktas samt domstolarnas skyldighet att motivera sina beslut. Jag har också beaktat de rättsprinciper som genomsyrar svensk nationell rätt och som är relevant för uppsatsens syfte och frågeställningar. Uppsatsens första del syftar till att ge en bakgrund till häktningsinstitutet och gör inte anspråk på att beskriva den faktiska rättstillämpningen.

Därefter kommer uppsatsens andra del (avsnitt 4) att ta vid. Avsnittet syftar till att illustrera hur rättsregler och praxis efterlevs i praktiken. Det undersökta materialet består av sammanlagt 486 beslut som inhämtats från samtliga tingsrätter och hovrätter i landet. Tillvägagångssättet vid insamlingen av materialet beskrivs nedan. Avsnittet är uppdelat på tingsrätt och hovrätt av pedagogiska skäl, även om insamlandet i huvudsak har genomförts med samma metod.

Gemensamt för både tingsrätten och hovrätten är att materialet är omfattande varför det saknas möjlighet att diskutera samtliga enskilda häktningsbeslut. Däremot om beslutet avviker från resterande material kommer givetvis det enskilda beslutet lyftas särskilt. Även

¹² I uppsatsen kommer Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna genomgående förkortas till EKMR alternativt Europakonventionen.

om materialet är omfattande är det inte möjligt att påstå att det är statistiskt signifikant¹³. En sådan undersökning torde kräva att i vart fall fler än 1 000 beslut granskades för att det ska vara möjligt att dra slutsatser utan nämnvärd påverkan av slumpen. Det bästa vore att undersöka samtliga häktningsbeslut, vid samtliga tingsrätter, under ett år. En sådan undersökning ryms dock inte inom ramarna för projektet varför jag överlämnar detta till framtida forskning. Min uppfattning är dock att mitt material ger en tydlig bild av problematiken.

Jag vill också uppmärksamma läsaren på att det stundtals kan vara rena sammanträffanden varför utfallet blir som det blir med hänsyn till att enbart nio beslut från respektive tingsrätt har använts. Med tanke på att domstolarnas system inte kan sortera häktningsbesluten utifrån brottsrubricering är brotten blandade. Det är vidare möjligt att tänka sig att vissa brott tenderar att i högre utsträckning än andra resultera i att den misstänkte häktas. Även om det undersökta materialet inte lämnar fog för ett sådant påstående kan det inte uteslutas.

Vid inhämtandet av besluten har begäran¹⁴ till tingsrätterna sett likadan ut. Jag har dock inte haft någon möjlighet att kontrollera om domstolen faktiskt har sänt mig de nio första besluten för 2022. Jag har försökt minimera risken genom att kontrollmejl har skickats till domstolarna i de fall jag anat att det översända materialet inte utgörs av de första nio besluten om nyhäktning. Det har exempelvis varit i situationer där tingsrätten har sänt beslut enbart från februari. Kontrollfrågor har då ställts huruvida domstolen inte genomförde några häktningsförhandlingar i januari månad. Vidare har tingsrätterna vid flera tillfällen översänt omhäktningsbeslut trots att jag i min begäran uttryckligen efterfrågat beslut om nyhäktning. I dessa situationer har jag ombett tingsrätten att tillsända mig korrekt material. Jag vill med andra ord påstå att jag varit noggrann med att kontrollera att besluten som hämtats in verkligen avser nyhäktning.

Det insamlade materialet är i huvudsak från början av 2022 i syfte att undvika att det råder sekretess för uppgifter i ärendet. Som regel har åtal väckts i ärenden där häktningsbeslut fattades under 2022 vilket innebär att det inte längre föreligger förundersökningssekretess.

¹³ Statistikmyndigheten, *Är det statistiskt säkerställt?*. Hämtad: 2023-12-17.

¹⁴ Se bilaga 3.

Jag vill dessutom poängtera att frågan om huruvida domstolen har motiverat ett beslut eller inte är en fråga om bedömning. Det är därför, liksom annan juridisk verksamhet, möjligt att göra olika bedömningar i det enskilda fallet. För att öka tillförlitligheten har en majoritet av besluten undersökts tillsammans med min praktikhandledare, advokat Carl Österberg. På grund av den mänskliga faktorn kan det dock finnas saker vi har missat eller att vi av misstag tryckt fel i Exceldokumentet trots att vi gjort arbetet noggrant. Om läsaren vill kontrollera ett specifikt beslut finns samtliga målnummer angivna i bilaga ett. Vidare återfinns samtliga sammanställningar i bilagan i syfte att åstadkomma transparens.

Vid arbetet med att analysera det inhämtade materialet har en databas upprättats i Excel där kolumner försetts med ettor för att representera förekomst av viss omständighet. Denna arbetsmetod möjliggör att på ett enkelt sätt sammanställa materialet med angivande av såväl antal förekomster som andel i procent. Materialet har med andra ord kodats för att möjliggöra sammanställandet. Exempelvis har domstolarna i vissa beslut gjort ansatser till att motivera sina beslut, och även om jag vid min bedömning inte ansett att beslutet lever upp till motiveringskravet, har dessa beslut gjorts till en egen kategori som redovisas särskilt. För den intresserade läsaren får jag hänvisa till bilaga ett. Viktigt att poängtera är dessutom att materialet har kontrollerats manuellt i efterhand för att undvika fel.

Alla beslut som används som exempel i uppsatsen har med hänsyn till de misstänkta integritet anonymiserats eftersom min uppfattning är att deras personuppgifter saknar betydelse i relation till uppsatsens syfte och frågeställningar. Förkortningen för samtliga namn i uppsatsen förkortas därmed till XX. Det finns också beslut som presenteras där jag vill värna om personens integritet ytterligare och då har jag även anonymiserat brottsplatsen om den framgår i skälen. I avsnitt fyra återges flertalet citat från besluten och samtliga gula markeringarna är mina ändringar för att visa mina poänger för läsaren.

I uppsatsen kommer dessutom vissa ord att användas som synonymer. Beträffande ordet häktningsbeslut kommer även ord som protokoll och beslut användas. Den misstänkte används också parallellt med den enskilde, den tilltalade eller personen.

1.3.1 Tingsrätten

För att uppnå uppsatsens syfte är jag i behov av empiriskt material varför uppsatsens andra del (avsnitt 4) bygger på ett stort antal häktningsbeslut från tingsrätter. Uppsatsen bygger på nio häktningsbeslut från samtliga tingsrätter i Sverige, närmare bestämt 48 stycken. Anledningen till att enbart nio beslut från respektive tingsrätt har undersökts beror främst på den begränsade tidsperioden för uppsatsen. Det är ett omfattande arbete att begära ut och gå igenom närmare 500 häktningsbeslut. Som tidigare presenterats häktades närmare 2700 personer under 2022 och jag har mot den bakgrunden inte bedömt det som möjligt att undersöka samtliga beslut. Det finns dessutom en ekonomisk aspekt att ta hänsyn till eftersom man får, såsom domstolarna tillämpar offentlighetsprincipen, begära ut de nio första handlingarna gratis. Inledningsvis är därmed det empiriska underlaget i uppsatsen 432 häktningsbeslut. I Sverige finns det sex stycken domkretsar; västra Sverige, Svea, Skåne och Blekinge, Göta, nedre Norrland och övre Norrland. Västra Sveriges domkrets utgörs av åtta tingsrätter och undersökt material är därmed 72 beslut. Svea domkrets utgörs av 14 tingsrätter och undersökt material är därmed 126 beslut. Skåne och Blekinge har sju tingsrätter och utgör därmed 63 beslut. Göta har åtta tingsrätter inom sin domkrets och undersökt material är 72 beslut. Nedre Norrland har fem tingsrätter och 45 beslut är därmed undersökta. Slutligen har övre Norrland sex tingsrätter och undersökta beslut är därmed 54 stycken.

Jag kontaktade tingsrätterna via e-post och efterfrågade de första nio besluten gällande nyhäktning för 2022.¹⁵ Efter att samtliga tingsrätter lämnat ut de nio begärda handlingarna har varje enskilt beslut undersökts och sammanställts utifrån: målnummer, beslutsdatum, brottsrubricering, stängda dörrar, protokollsbilaga, beslut om häktning, om restriktioner får meddelas och i så fall vilka samt om beslutet kan anses vara motiverat.¹⁶

Efter att besluten har sammanställts utifrån ovanstående parametrar har jag både för respektive tingsrätt och för de sex domkretsarna sammanställt materialet. Jag har valt att jobba och presentera resultatet såväl genom tal som procent i syfte att underlätta för läsaren att ta till sig resultatet. Min förhoppning är att ett sådant presentationssätt även innebär att det blir lättare att jämföra resultaten. Utfallet har sammanställts dels gemensamt för domkretsen, och dels för varje enskild tingsrätt. Den empiriska delen inleds med gemensam statistik för alla Sveriges tingsrätter och resultatet redovisas för de sex domkretsarna. Därefter presenteras

¹⁵ Se bilaga 3.

¹⁶ Se bilaga 1.

de sex domkretsarna under egna rubriker där resultatet för varje enskild tingsrätt inom domkretsen presenteras. Det är inte möjligt, och saknar dessutom enligt min uppfattning relevans, att presentera varje enskilt beslut eftersom många beslutsskäl är formulerade på liknande eller samma sätt som i andra beslut. Jag har därför valt att redogöra för i regel tre till fyra beslut för varje domkrets. Besluten har valts ut för att de är representativa eller för att de avviker från mängden. Exempelen används i syfte att illustrera resultaten.

1.3.2 Hovrätten

Eftersom min tes genom arbetet är att tingsrätterna inte motiverar häktningsbeslut i den utsträckning som kan anses vara nödvändigt har jag även valt att inkludera hovrätterna i min undersökning. Anledningen till mitt val är eftersom min uppfattning är att det är relevant att undersöka vad hovrätten faktiskt prövar i det överklagade beslutet. För att skapa en rikstäckande bild har samtliga sex hovrätter kontaktats. Även hos hovrätterna har jag efterfrågat de nio första överklagade häktningsbesluten gällande nyhäktning för 2022.

Efter kontakt med samtliga hovrätter har det däremot visat sig att de i sitt verksamhetssystem¹⁷, inte kan se om det är ett beslut gällande nyhäktning eller omhäktning som har överklagats. Jag har därför valt att bredda sökningen gällande de beslut som inhämtats från hovrätter och frångått kriteriet att beslutet som överklagats måste vara ett nyhäktningsbeslut. För läsaren kan det anses vara inkonsekvent men anledningen till mitt val är eftersom jag vill undersöka vad hovrätterna faktiskt prövar när tingsrättens beslut är, enligt min tes, bristfälliga vad gäller motivering. Det vill säga att det saknar större betydelse om det undersökta beslutet utgörs av överprövning av nyhäktning eller omhäktning. Utifrån min undersökning har jag dessutom fått uppfattningen att det i huvudsak är omhäktningsbeslut som överklagas till hovrätten.

Efter insamlandet har materialet sammanställts utifrån: målnummer, beslutsdatum, brottsrubricering, om yrkandet avslås och om hovrättens häktningsbeslut kan anses vara motiverat. Med tanke på min frågeställning kring vilka grunder hovrätten fattar sitt beslut på är det av relevans att undersöka specifikt vilka beslutsskäl hovrätten prövat i det överklagade beslutet. Av den anledningen har jag efter sammanställningen för hovrätterna vänt mig till respektive tingsrätt och begärt ut det överklagade beslutet. Med andra ord kan processen

¹⁷ Systemet heter VERA och är domstolens mål- och ärendehanteringssystem.

beskrivas som att först begärde jag ut nio beslut från samtliga hovrätter, det vill säga totalt 54 beslut. Därefter har jag efter sammanställningen vänt mig till berörda tingsrätter och begärt ut det överklagade beslutet. Det innebär således att för respektive domkrets har nio överklagade beslut från tingsrätten och nio beslut från hovrätten undersökts. Med andra ord innebär det 18 beslut per domkrets, vilket i sin tur resulterar i 108 häktningsbeslut. Anledningen till att jag även begärt ut det överklagade beslutet från tingsrätten är alltså för att kunna bedöma vad domstolen har haft att pröva samt vilka omständigheter som legat till grund för beslutet.

Att undersöka tingsrättsbeslutet i samband med hovrättens beslut saknar dock betydelse i vilken utsträckning hovrättens beslut kan anses motiverat. Däremot anser jag att det är av väsentlig betydelse för uppsatsens syfte att undersöka det överklagade beslutet eftersom jag strävar efter en så god fullständig förståelse som möjligt av det enskilda fallet. Genom att granska tingsrättsbeslutet blottläggs de grundläggande omständigheterna och argumenten som låg till grund för domstolens ursprungliga beslut vilket jag uppfattat som vara av stor betydelse för att det ska vara möjligt att bedöma hovrättens prövning i det enskilda fallet. Genom att undersöka tingsrättens beslut har det också varit möjligt att upptäcka brister och överväganden som tingsrätten vidtagit vilket bidrar till att förstå hur hovrätten överprövat beslutet.

1.4 Avgränsningar

I första hand har jag valt att avgränsa arbetet till att bara begära ut beslut från tingsrätten som avser så kallade förstagångshäktning, vilket i uppsatsen kommer att benämnas som nyhäktning. En nyhäktning innebär den första förhandlingen rörande om en person ska häktas eller inte. Beslut gällande omhäktning är en egen fråga och ryms inte inom denna uppsats kopplat till tingsrättens beslut. Detta strategiska val har genomförts med avsikt att säkerställa att slutsatserna från min undersökning kan hålla en hög vetenskaplig standard. Genom att begränsa mig till ett specifikt område, nämligen nyhäktningar, strävar jag efter att skapa enhetlighet och konsistens i det undersökta materialet. Min uppfattning är att jag genom att begränsa mig till nyhäktningar kan säkerställa att det undersökta materialet är mer likformigt, vilket i sin tur ökar möjligheten att dra pålitliga och jämförbara slutsatser.

För hovrätterna har jag dock valt att inte begränsa sökningen till enbart nyhäktningar, även om detta var min ursprungliga avsikt. Omhäktningar kan därmed vara en del av det begärda materialet från hovrätterna. Anledningen till detta är att hovrätterna inte kan särskilja

nyhäkting och omhäkting i sitt verksamhetssystem, samt att de inte varit villiga att manuellt gå igenom besluten, ofta med hänvisning till hög arbetsbelastning.

I min uppsats har jag valt att inte avgränsa mig till ett specifikt brott, även om detta ursprungligen var min önskan. Anledningen till detta är att flera domstolar uppgivit att de inte kan söka på saken i verksamhetssystemet. Med tanke på uppsatsarbetets tidsbegränsning valde jag tidigt att bredda min begäran genom att inte begränsa mig till vilket brott häktningsbeslutet ska omfatta.

Jag har också valt att avgränsa mig enbart till de nio första besluten för 2022. Detta gäller såväl tingsrätterna som hovrätterna. Som tidigare nämnt är anledningen till mitt val att tiden för uppsatsarbetet är begränsad och att det är ett omfattande arbete att begära ut och gå igenom närmare 500 häktningsbeslut. Det finns också en ekonomisk aspekt i beslutet eftersom domstolarna lämnar ut nio handlingar gratis. Jag har även valt att i huvudsak fokusera på häktning enligt huvudregeln även fast jag i bakgrundsavsnittet presenterar fyra situationer där häktning kan bli aktuellt. Anledningen till detta är att häktning enligt huvudregeln är absolut vanligast.

I min undersökning har jag vid genomgång av materialet dokumenterat viss information som inte varit nödvändig för uppsatsens syfte. Här kan exempelvis nämnas frekvensen av beslut om tillstånd för åklagaren att meddela den misstänkta restriktioner. Restriktionsinstitutet är ett intressant ämne i sig där Sverige flertalet gånger har fått internationell kritik.¹⁸ Resultatet är dock av intresse för häktningsfrågan och för den intresserade återfinns sammanställningen i bilaga ett.

1.5 Tidigare forskning

Häktningsinstitutets olika aspekter har undersökts vid ett flertal tillfällen inom den rättsvetenskapliga forskningen. Forskningen har dock i huvudsak varit inriktad på användningen av restriktioner, hur många som sitter häktade, avvägningen mellan den enskildes integritet och statens intresse av effektivitet, komparativa studier i Norden gällande

¹⁸ Se bland annat CAT/C/SWE/CO/6-7 och CPT/Inf 2009 s. 34.

andelen frihetsberövande och liknande.¹⁹ Däremot har jag inte funnit någon tidigare undersökning av hur stor utsträckning domstolarna faktiskt motiverar sina häktningsbeslut. Vid mina efterforskningar har jag enbart funnit kritik gentemot att domstolarna inte motiverar beslutet i den utsträckning de bör men inte på vilket sätt besluten inte uppfyller konventionsrättens krav. Däremot har jag funnit en studentuppsats från 2017 där författaren jämför Sverige, Norge och Danmark utifrån användningen av restriktioner samt ländernas skäl för häktningsbeslut.²⁰ Studien visar att Sverige utmärker sig i negativ bemärkelse i relation till övriga nordiska länder. Min uppfattning är dock att uppsatsens huvudsakliga fokus är restriktionsanvändningen. Till skillnad från min undersökning gör författaren inte någon undersökning av en större mängd häktningsbeslut och jag är därför av uppfattningen att det saknas kvantitativa studier för det jag avser att undersöka.

1.6 Disposition

Uppsatsen utgörs av tre delar. Syftet med den första delen (avsnitt 1–3) är att ge en bakgrundsförståelse till häktningsinstitutet och de rättsregler som styr det. Här redogörs för tvångsmedel generellt men för häktning i synnerhet. Relevant lagstiftning och de förutsättningar som måste vara uppfyllda för att kunna häkta en person går igenom. Därefter följer ett avsnitt som behandlar domstolens skyldighet att motivera ett häktningsbeslut.

Uppsatsens andra del (avsnitt 4) utgörs av den empiriska undersökning jag genomfört. Av pedagogiska skäl kommer jag inledningsvis att presentera det empiriska materialet från tingsrätterna. Som nämnts ovan,²¹ presenteras gemensam statistik för samtliga landets tingsrätter först, följt av statistik för varje enskild domkrets. Därefter följer motsvarande presentation för hovrätterna.

Uppsatsens tredje och sista del (avsnitt 5–8) är en analys av tidigare delar utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar. Analysen (avsnitt 5) är uppdelad i tre stycken delar av pedagogiska skäl för att underlätta för läsaren. I slutet presenterar jag de slutsatser som kan dras utifrån det undersökta materialet i relation till gällande rätt. Avsnittet avslutas med avslutande reflektioner och framtida forskningsfrågor.

¹⁹ E. Lönnqvist, 2023, *Prisoners of process: The development of remand prisoner rates in the Nordic countries*. KOS 2022 Kriminalvård och statistik, 2022.

²⁰ O. Sundin, *Häktning och restriktioner i Norden – en komparativ studie av häktningsreglerna i Sverige, Danmark och Norge*, 2017. Hämtad: 2023-12-17.

²¹ Se avsnitt 1.3.

2. Häktninginstitutet

I avsnittet ges en bakgrund till det svenska häktninginstitutet. Häktning tillhör gruppen tvångsmedel och inledningsvis presenteras straffprocessuella tvångsmedel i allmänna ordalag. Därefter presenteras straffrättsliga principer och mer ingående på vilka grunder en misstänkt kan häktas. Avslutningsvis redogörs också för överklagande av häktningsbeslut och den ständiga avvägningen mellan en enskilds rättigheter och statens intresse av effektivitet.

2.1 Allmänt om straffprocessuella tvångsmedel

I rättegångsbalken saknas en tydlig definition av begreppet straffprocessuellt tvångsmedel. Vanligtvis refererar dock denna term till åtgärder som används inom straffprocessen och som inte utgör straff eller andra former av sanktioner. Åtgärderna utförs som en del av myndighetsutövningen och involverar en inskränkning i en individs rättsfär. Normalt, även om det inte gäller för alla typer av tvångsmedel, innebär användningen av dem någon form av tvång mot en persons frihet eller egendom.²² Straffprocessuella tvångsmedel används under polisens eller åklagarens förundersökning antingen för att en rättegång i ett brottmål ska kunna äga rum eller för att man vill utreda ett brott. Exempel på tvångsmedel är beslag, husrannsakan, kroppsbesiktning och häktning.²³ Reglerna för användning av tvångsmedel utgör primärt riktlinjer för myndigheters agerande, vilket således innebär att majoriteten av lagrummen inte riktar sig mot enskilda medborgare.²⁴

Normalt sett finns det en grundläggande förutsättning att en förundersökning ska ha inletts för att tvångsmedel ska få användas, även om det i nuläget finns fyra undantag från huvudregeln. Det första undantaget är att vid en så kallad förenklad utredning får beslag göras.²⁵ Det andra undantaget berör en enskild polismans rätt, utan att beslut från behörig tjänsteman tagits, att vid en brottsplats föra med sig en person till förhör.²⁶ Ett tredje undantag är sammankopplat med det andra undantaget och berör polisens möjlighet att, i samband med att polisen medtar en person till förhör, även tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning.²⁷ Det fjärde och sista undantaget blir aktuellt när brott har begåtts inför rätten.²⁸ Utöver de fyra undantagen kom regeringen så sent som 2022 med en SOU

²² SOU 2013/14:237 s. 43.

²³ Ibid s. 43 och Rättegångsbalken (1942:720) (RB) 23 kap. 16 §.

²⁴ G. Lindberg, 2022, s. 53. Undantag är exempelvis regeln om envarsingripande.

²⁵ RB 23 kap. 22 § första stycket.

²⁶ RB 23 kap. 8 § tredje stycket.

²⁷ RB 23 kap. 9 a §.

²⁸ RB 23 kap. 22 § första stycket och RB 45 kap. 2 §.

gällande utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel.²⁹ SOU:n kommer dock inte att beröras närmare i uppsatsen då preventiva tvångsmedel faller utanför uppsatsens syfte.

Tvångsmedel får inte användas på ett godtyckligt sätt och *“de straffprocessuella tvångsmedlen får inte utan uttryckligt lagstöd användas för andra syften, även om det i vidare mening skulle underlätta myndigheternas brottsutredande eller brottsbekämpande verksamhet.”*³⁰ Detta får flera direkta följder varpå den första är att tvångsmedel i enlighet med rättegångsbalken inte får användas utan något uttryckligt stöd i uteslutande syfte att förebygga brott. Regleringen i rättegångsbalken avser idag lagföring och utredning av brott som redan har begåtts. En till följd är att tvångsmedel enligt rättegångsbalken inte heller har som syfte att förebygga handlingar som är brottsliga. Avsikten med häktning och anhållande kan i vissa fall vara att förhindra återfall i brott.³¹

De tvångsmedel som regleras i rättegångsbalken får inte användas vid potentiell brottslighet där misstankegraden ännu inte har nått upp till den punkt där man får inleda en förundersökning.³² Det är också otillåtet att använda specifika tvångsmedel i syfte att genom tvångsmedlet få ut överskottsinformation gällande ett annat brott och som kan vara användbar vid utredningen av det brottet. Tvångsmedel får inte heller användas på ett sätt som innebär påtryckningar gentemot den brottsmisstänkte.³³

2.2 Straffrättsliga principer

Straffprocessen genomsyras av flera viktiga principer som på olika sätt är viktiga. Nedan presenteras fem principer som alla är viktiga för straffrätten generellt men för häktningsinstitutet i synnerhet.

2.2.1 Ändamålsprincipen

Ändamålsprincipen innebär att ett tvångsmedel endast får användas *“för det ändamål som framgår av lagstiftningen”*.³⁴ Principen innebär att begränsningar i en enskilds rättigheter

²⁹ SOU 2013/14:237 s. 43 och SOU 2022:52.

³⁰ G. Lindberg, 2022, s. 51.

³¹ Ibid, s. 51 f.

³² JO 1956 s. 80 och JO 1993/94 s. 92.

³³ Jfr prop. 1988/89:124 s. 30.

³⁴ SOU 2013/14:237 s. 43 och RF 2 kap. 21 §.

enbart får göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle.³⁵ I lagstiftningen återspeglas ändamålsprincipen *“genom att det för varje enskilt tvångsmedel anges för vilket eller vilka ändamål det får användas.”*³⁶ Principens förhållande till andra straffrättsliga principer är unik eftersom i första hand görs en prövning om ändamålet med tvångsmedlet. Om ändamålet därefter kan anses legitimt prövas huruvida tvångsmedlet är nödvändigt och proportionerligt.³⁷

Lagstöd för ändamålsprincipen kan återfinnas i EKMR. Enligt EKMR får en misstänkt frihetsberövas om den misstänkte lagligen är arresterad eller på annat sätt berövad friheten för att ställas inför behörig rättslig myndighet såsom skäligen misstänkt för att ha begått ett brott. Det kan också ske när det skäligen anses nödvändigt att hindra honom från att begå ett nytt brott eller för att undkomma ansvar efter begånget brott.³⁸

2.2.2 Proportionalitetsprincipen

Proportionalitetsprincipen är en viktig straffrättslig princip och genomsyrar flera bestämmelser i rättegångsbalken.³⁹ Principen innebär att *“den som beslutar om en tvångsåtgärd i varje enskilt fall ska pröva om arten, styrkan, räckvidden och varaktigheten av ingripandet står i rimlig proportion till det önskade målet.”*⁴⁰ Ett beslut om tvångsmedel får inte fattas om åtgärden inte överväger intrånget för den enskilde. Principen är även aktuell vid tvångsingripanden i rättegångsbalkens 23:de kapitel gällande förundersökning.⁴¹ I varje situation där beslut fattas gällande tvångsmedel måste det således göras en avvägning.⁴² JO har ett flertal gånger kritiserat både polis och åklagare eftersom man ansett att beslutade åtgärder inte har övervägt det intrång som åtgärden har inneburit. Det har framför allt handlat om situationer där åtgärderna är för ingripande i relation till brottet, exempelvis anser JO att gripa personer när det är fråga om ett brott med enbart penningböter strider mot proportionalitetsprincipen.⁴³

³⁵ Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform (RF), 2 kap. 20-21 §§.

³⁶ G. Lindberg, 2022, s. 64.

³⁷ Ibid, s. 65 och SOU 1984:54 s. 78.

³⁸ Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR), artikel 5 1 c.

³⁹ RB 24 kap. 1 § tredje stycket, 25 kap. 1 § fjärde stycket, 26 kap. 1 § andra stycket, 26 kap. 3 § tredje stycket, 27 kap. 1 § tredje stycket, 28 kap. 3 a § och 28 kap. 13 § första stycket.

⁴⁰ G. Lindberg, 2022, s. 70.

⁴¹ Prop 1988/89:124 s. 28.

⁴² G. Lindberg, 2022, s. 71.

⁴³ JO 1997/98 s. 147 och JO 2015/16 s. 99.

Enligt förarbetena innefattar proportionalitetsprincipen att man också ska ta hänsyn till indirekta konsekvenser vid tvångsåtgärder. Det kan exempelvis röra sig om tredje mans intresse. Exempel på tredje man intressen är vid husrannsakan på tidningsredaktioner och advokatbyråer.⁴⁴

2.2.3 Legalitetsprincipen

Legalitetsprincipen innebär att rättsstaten inte får ingripa i en enskild persons rättsfär utan stöd i lag eller annan författning.⁴⁵ Principen uttrycks i flera bestämmelser men regleras i huvudsak i EKMR och regeringsformen.⁴⁶ Legalitetsprincipen grundar sig på att det inte ska vara möjligt att döma eller åtala en person för en gärning som inte var straffbelagd vid gärningstillfället, det vill säga förbudet mot retroaktivitet. Det måste därmed vara tydligt och får inte finnas några oklarheter gällande vad som är straffbelagt.⁴⁷

2.2.4 Behovsprincipen

Behovsprincipen stipulerar att man endast får tillgripa straffrättsliga tvångsmedel om det inte går att uppnå önskat resultat med andra åtgärder och om det finns en konkret nödvändighet att använda dessa medel. Principen sätter också ramarna för hur länge en tvångsåtgärd får vidtas eftersom tvångsmedlet enbart får användas så länge det finns ett behov. Vid bedömningen ska hänsyn tas till såväl huruvida ett mindre ingripande tvångsmedel kan användas och huruvida ett behov finns.⁴⁸ I enlighet med behovsprincipen måste det göras en individuell bedömning av behovet av häktning i varje specifik situation.⁴⁹ I rättegångsbalken saknas det generell lagstiftning kring principen och den finns inte heller uttryckt i reglerna som specifikt rör häktning men den anses trots allt vara lika gällande som de övriga straffrättsliga principerna.⁵⁰

Det finns stora likheter mellan proportionalitetsprincipen och behovsprincipen men det finns en viktig avgörande skillnad. Vid proportionalitetsprincipen är fokuset "*verkningarna för den enskilde*" medan vid behovsprincipen är fokuset "*samhällets behov av tvångsåtgärden*". Den

⁴⁴ Prop. 1988/89:124 s. 27 f.

⁴⁵ G. Lindberg, 2022, s. 62.

⁴⁶ Europakonventionen artikel 5, 6 och 8 och RF 1 och 2 kap.

⁴⁷ P-O Ekelöf m.fl., 2018, s. 40.

⁴⁸ G. Lindberg, 2022, s. 67 ff.

⁴⁹ E. Cansu, L. Holmgård, S. Andersson, 2023, s. 28.

⁵⁰ Ibid s. 27 f. och SOU 1984:54 s. 77 f.

proportionalitetsbedömning som domstolen ska göra vid en häktningsförhandling innefattar därmed även en bedömning av åtgärdens behov.⁵¹

2.2.5 Likhetsprincipen

Likhetsprincipen återfinns, liksom många andra straffrättsliga principer, i lagtexten och innebär att alla ska behandlas lika inför lagen och att domstolen ska iaktta opartiskhet och saklighet.⁵² Åklagaren har dessutom en skyldighet att förhålla sig objektiv under förundersökningen.⁵³ Det innebär att åklagaren är skyldig att ta hänsyn till faktorer som talar både för och emot den misstänkte. Likhetsprincipen är inte direkt tillämplig som sådan vid häktningsförfarandet men eftersom en följd av principen är att det ska råda en balans mellan parter i domstol blir den indirekt tillämplig. Staten sitter på våldsmonopolet i samhället och kan välja att vidta mycket ingripande åtgärder medan den misstänkte bara har sin offentliga försvarare vid sin sida. Maktbalansen är därmed redan från början snedfördelad, vilket givetvis är en faktor att ta hänsyn till.⁵⁴

2.3 Häktning som tvångsmedel

Häktning representerar en av de kraftfullaste tvångsåtgärderna som staten kan använda sig av för att inskränka en individs frihet.⁵⁵ Enligt gammal statistik från Domstolsverket leder mer än 95 procent, delvis eller helt, av åklagarens häktningsyrkande till häktning.⁵⁶ I statistik från Dagens Juridik menar journalisten Jaqueline Balcer Bednarska att nio av tio yrkande leder till häktning eftersom "vi domare utgår från att åklagaren är objektiv".⁵⁷ Enligt svensk grundlag får häktning inte ske godtyckligt eftersom lagen stadgar att varje svensk, och utländsk medborgare som tillfälligt vistas i landet, är skyddad mot frihetsberövande från det allmänna.⁵⁸ Skyddet är däremot inte absolut vilket innebär att inskränkningar får göras med stöd av lag. Inskränkningarna behöver dock vara proportionerliga och får inte sträcka sig längre än vad som är nödvändigt. Enligt förarbetena måste det finnas starka skäl för att kunna frihetsberöva en person eftersom skuldfrågan ännu inte är avgjord.⁵⁹ Enligt propositionen

⁵¹ E. Cansu, L. Holmgård, S. Andersson, 2023, s. 28.

⁵² Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform (RF) 1 kap. 9 §.

⁵³ RB 23 kap. 4 § första stycket.

⁵⁴ E. Cansu, L. Holmgård, S. Andersson, 2023, s. 32.

⁵⁵ G. Lindberg, 2022, s. 338.

⁵⁶ DV Rapport 1997:6 s. 13 f.

⁵⁷ J. Bednarska, 2015, *Nio av tio häktningar går igenom – "vi domare utgår från att åklagaren är objektiv"* Hämtad: 2023-12-05.

⁵⁸ RF 2 kap. 9 §

⁵⁹ Prop. 1986/87:112 s. 25.

betonas att en av huvudfunktionerna med häktning är att säkra nödvändig bevisning, vilket är anledningen till att behovet av att använda häktning uppstår tidigt i processen.⁶⁰

Förenklat finns det fyra situationer där häktning används i praktiken. I första hand är det häktning enligt huvudregeln vilket utgör den vanligaste situationen. I andra hand är det häktning enligt presumptionsregeln. I tredje hand sker häktning oberoende av brottets beskaffenhet. I fjärde hand är det fråga om utredningshäktning. Samtliga häktningssituationer kommer att presenteras nedan.⁶¹

Det är endast domstolen som får besluta om häktning med tanke på dess ingripande art. Närmare bestämt är det en lagfaren domare som avgör om rekvisiten för häktning kan anses vara uppfyllda.⁶² Däremot finns det tre aktörer som kan ta initiativ till häktning och de tre aktörerna är rätten, målsägande eller åklagaren.⁶³ Vanligtvis är det åklagaren som tar initiativ till häktning eftersom åklagaren har befogenheten att begära häktning under alla stadier. Åklagaren är unik i detta avseende, eftersom varken domstolen eller målsäganden kan begära häktning förrän ett åtal har väckts.⁶⁴

Tvångsmedlet häktning får riktas både mot den som är åtalad för ett brott och för den som är misstänkt. Vanligtvis sker ett yrkande om häktning under förundersökningen och mot en person som är anhållen men det utesluter inte att andra situationer förekommer.⁶⁵ Med tanke på häktningens ingripande art får inte en häktningsförhandling hållas senare än 96 timmar efter att beslut om anhållande realiserats eller att den misstänkte grips.⁶⁶ Fristen börjar med andra ord löpa från det reella frihetsberövandet. En person som vid gärningen är under 15 år får inte häktas, vilket följer av att en person under 15 år inte får lagföras enligt den svenska lagstiftningen.⁶⁷ Om man kan befara att en person, som på grund av sitt hälsotillstånd, ålder eller liknande omständighet, kommer att lida allvarligt men får häktning bara ske om det är

⁶⁰ Ibid, s. 27.

⁶¹ Se avsnitt 2.4 och framåt.

⁶² RB 1 kap. 3 §.

⁶³ RB 24 kap. 17 § första stycket.

⁶⁴ G Lindberg, 2022, s. 347 f.

⁶⁵ Ibid, s. 344.

⁶⁶ RB 24 kap. 13 § andra stycket.

⁶⁷ Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) 36 f § och Brottsbalk (1962:700) (BrB) 1 kap. 6 §.

uppenbart att en betryggande övervakning inte kan ordnas. Bestämmelsen innebär att *“betryggande övervakning utgör hinder mot häktning.”*⁶⁸

En person som har fyllt 15 år men som ännu inte är 18 år gammal får häktas om det föreligger synnerliga skäl.⁶⁹ Synnerliga skäl har prövats i Högsta domstolen senast 2017 och då menade Högsta domstolen att det ska vara fråga om särskilt allvarlig brottslighet. I rättsfallet handlade det om särskilt allvarlig våldsbrottslighet då den misstänkte var misstänkt för grov misshandel, grovt vapenbrott, grovt olaga hot och grovt olaga tvång vid ett tillfälle mot ett målsägande.⁷⁰ Enligt förarbetena är det den misstänktes ålder vid prövningen av häktningen som är avgörande, inte åldern när det påstådda brottet begicks.⁷¹

En häktningsförhandling får hållas bakom stängda dörrar och det vanligaste är att åklagaren yrkar på detta med anledning av förundersökningssekretess.⁷² Enligt JO får domstolen däremot inte besluta att förhandlingen ska vara bakom stängda dörrar i brottsförebyggande syfte eller av säkerhetsskäl.⁷³ Ett beslut om stängda dörrar vid en häktningsförhandling innebär inte att hela förhandlingen hålls bakom stängda dörrar. Rättens ordförande kan i stället besluta om stängda dörrar för de delar av förhandlingen som omfattas av sekretess.⁷⁴ Vad som framkommer bakom stängda dörrar antecknas inte i häktningsprotokollet utan brukar antecknas i det som benämns för protokollsbilaga⁷⁵. Användningen är utbredd trots att det saknas något uttryckligt lagkrav på att en bilaga ska skrivas enligt rättegångsbalken. Per Olov Ekelöf, som var både jurist och professor, uttrycker följande:

*“Om beslutet om stängda dörrar endast omfattar en del av sammanträdet skall beslutet redovisas på ett sådant sätt att det i efterhand går att se vilka omständigheter och bevis som lagts fram inom stängda dörrar. Detta är viktigt för att man i efterhand skall kunna ta ställning till om vissa uppgifter (dvs. de som lagts fram vid den offentliga delen av sammanträdet) blivit oåterkalleligt offentliga (s.k. offentlighetsdop).”*⁷⁶

⁶⁸ RB 24 kap. 4 § och G. Lindberg, 2022, s. 344 f.

⁶⁹ LUL 23 §

⁷⁰ NJA 2017 s. 701.

⁷¹ Prop. 2019/20:129 s. 61.

⁷² RB 5 kap. 1 §. Vanligaste är att åklagaren hänvisar till offentlighets- och sekretesslag (2009:400) (OSL) 18 kap. 1-2 §§, även fast andra bestämmelser i OSL 18 kapitel kan aktualiseras.

⁷³ JO 2004/05 s. 35.

⁷⁴ OSL 18 kap. 1-2 §§.

⁷⁵ Benämns också sekretessbilaga eller enbart bilaga.

⁷⁶ P-O. Ekelöf m.fl., 2016, s. 200 f.

Fördelen är därmed att genom bilagan kan samtliga parter veta vad som framkommit under förhandlingen, även i de delar som varit bakom stängda dörrar. Det är därmed möjligt att hävda att en protokollsbilaga bör skrivas med hänsyn till sedvänja, etablerad praxis och krav på en transparent och rättssäker rättsprocess.⁷⁷

Domstolens beslut om att den misstänkte ska häktas får dessutom kombineras med ett beslut om att åklagaren får meddela restriktioner.⁷⁸ Det finns sju restriktioner som får meddelas i samband med häktning.⁷⁹ Tillstånd att meddela restriktioner får endast göras om det finns risk för att den misstänkte undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning.⁸⁰ Med andra ord ska det föreligga kollusionsfara.

2.4 Allmänna förutsättningar för häktning enligt RB 24 kap. 1 §

Lagrummet för huvudregeln för häktning lyder enligt följande:

“Den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer får häktas, om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet finns risk för att han eller hon

1. avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff,

2. genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning eller

3. fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och sex månader, ska häktning ske, om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas.

Häktning får ske endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Kan det antas att den misstänkte kommer att dömas endast till böter, får häktning inte ske. Lag (2023:256).”⁸¹

⁷⁷ Jfr G. Lindberg, 2022, s. 121 ff. och s. 368 ff.

⁷⁸ RB 24 kap. 5 a §.

⁷⁹ Häkteslag (2010:611) 6 kap. 2 §.

⁸⁰ RB 24 kap. 5 a §.

⁸¹ RB 24 kap. 1 §

I lagtexten kan ett antal viktiga rekvisit urskiljas. Personen ska på sannolika skäl vara misstänkt och det ska vara föreskrivet ett års fängelse eller mer för brottet man häktas för. Vidare krävs att punkt ett, två eller tre är uppfyllt. Punkterna i lagrummet är kumulativa vilket innebär att samtliga punkter inte behöver vara uppfyllda för att häktning ska bli aktuellt. Det anses med andra ord tillräckligt att en punkt är uppfyllt. I övrigt får påföljden inte antas stanna på bötesnivå och häktningen ska vara proportionerlig.

2.4.1 På sannolika skäl misstänkt

Sannolika skäl är det som brukar benämnas som den starkare misstankegraden. Begreppet sannolika skäl vid häktning myntades redan 1864 och man preciserar innebörden av att ett förhållande kan vara sannolikt genom att fastställa att "*grunderna för dess existens betydligt överväger de som skulle kunna antyda motsatsen*".⁸² Nuvarande rättegångsbalk ger inte mycket vägledning kring begreppet utan i förarbetena anförs att "*de föreliggande omständigheterna måste vara sådana att de vid en objektiv bedömning komma misstanken att framstå som berättigad*".⁸³ Dock behöver inte skälen vara så starka att det skulle vara tillräckligt för att resultera i en fällande dom.⁸⁴ Uppfattningen i förarbetena bekräftas dessutom av JO.⁸⁵

Prövningen av huruvida sannolika skäl föreligger är självständig i relation till brottets straffskala och de särskilda häktningsskälen. Under en häktningsförhandling är det domarens uppgift att värdera bevisvärdet av den bevisning åklagaren presenterar. Värdet av ett bevis fastställs genom en tvåstegsprocess, där det första steget är att bedöma bevisets säkerhet. I det andra steget ska man bedöma "*vad den omständighet som beviset ska bevisa säger om det slutliga bevistemat*".⁸⁶ Hur säkert ett bevis ska bedömas är svårt för domstolen att ta ställning till vid en häktningsförhandling eftersom alla förutsättningar inte ligger för handen i ett så pass tidigt skede av utredningen.⁸⁷

Sannolika skäl innebär ständigt en övervägning mellan rättssäkerhet och ett intresse av att bekämpa brott i så hög utsträckning som möjligt. Ett beviskrav som är mycket lågt ställt

⁸² Förslag till allmän criminallag 1832, s. 132.

⁸³ SOU 1938:43 s. 298.

⁸⁴ SOU 1938:43 s. 298.

⁸⁵ JO 1953 s. 325 (se sida 327) och JO 1957 s. 13 (se sida 48).

⁸⁶ E. Cansu, L. Holmgård, S. Andersson, 2023, s. 42 f.

⁸⁷ Ibid, s. 42.

innebär att man har de lagliga möjligheterna att häkta någon vilket, med största sannolikhet, kommer innebära att fler brott utreds och det blir lättare att lagföra personer. Dock måste man ta hänsyn till häktningens ingripande art och det anses inte legitimt att frihetsberöva personer på vaga grunder.⁸⁸ I dagens rättspraxis saknas det vägledning från HD gällande sannolika skäl.⁸⁹

2.4.2 Brottets straffskala

För att häktning enligt huvudregeln ska kunna ske krävs det dessutom att fängelse är föreskrivet ett år eller mer för det brott som den misstänkte är misstänkt för. Enligt Ekelöf ska detta tolkas som att ett års fängelse ingår i den aktuella straffskalan. Det anses med andra ord tillräckligt att maximistraffet är ett år.⁹⁰ Om det kan antas att påföljden enbart kommer bli böter får häktning inte ske.⁹¹

2.4.3 De särskilda häktningsskäl

Enligt huvudregeln finns det tre särskilda häktningsskäl. De särskilda häktningsskälerna är kumulativa vilket innebär att det räcker att domstolen anser att ett skäl är uppfyllt, utöver de andra rekvisiten, för att kunna häkta någon. Gemensamt för de tre häktningsskälerna är att beviskravet är att det ska föreligga en risk för flyktfara, kollusionsfara eller recidivfara. Riskbedömningen i det enskilda fallet ska *“(…) ske mot bakgrund av brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande och omständigheterna i övrigt.”*⁹² För att man ska kunna tala om en risk måste det således vara fråga om något konkret och något som man på allvar kan räkna med.⁹³ Riskbedömningen innebär att man gör en framtidsprognos, det vill säga vad som kommer att ske i framtiden. En riskbedömning görs i två steg. Första steget innebär att man undersöker vad som faktiskt har hänt och därmed fastställer fakta. I steg två använder man den fakta som man har fastställt i det första steget och gör en framtidsprognos, det vill säga vad som kommer att hända i framtiden. För att det ska vara fråga om någon risk måste det finnas möjlighet att faktiskt fullborda exempelvis en flykt till ett annat land.⁹⁴

⁸⁸ Ibid, s. 43 f.

⁸⁹ Ibid, s. 45.

⁹⁰ P-O. Ekelöf m.fl., 2018, s. 52.

⁹¹ RB 24 kap. 1 § fjärde stycket.

⁹² Prop. 1986/87:112, s. 102 f.

⁹³ Ibid, s. 103.

⁹⁴ E. Cansu, L. Holmgård, S. Andersson, 2023, s. 82 f.

2.4.3.1 Flyktfara

Flyktfara innebär att den misstänkte avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff.⁹⁵ Lagföring innebär att *“samhället ger en sanktion för ett brott genom en dom, ett strafföreläggande eller en ordningsbot.”*⁹⁶ Undandra sig straff syftar till att det måste vara möjligt att verkställa den frihetsberövande påföljden som domstolen dömer till.⁹⁷

Bestämmelsen tar sikte på huruvida en person är benägen att lämna orten eller landet. Det gäller således inte bara lämna landet utan kan även vara situationer där en person avser att lämna orten eller förändra sitt utseende till den grad att personen blir svår att känna igen. Flyktfara föreligger i större utsträckning i situationer där den misstänkte har svagare anknytning till Sverige. Bostad, arbete och relationer som den misstänkte har får därmed betydelse i bedömningen kring en persons anknytning.⁹⁸ Så länge ärendet befinner sig hos åklagare och/eller domstol kan risk för flyktfara uppstå. Viktigt att framhålla är att bestämmelsen tar sikte på ett aktivt handlande vars syfte är att undvika att upptäckas och gripas.⁹⁹

Exempel på situationer som indikerar en risk för flykt nämns i en SOU från 1977. I första hand handlar det om att personen i fråga har gett uttryck för att denne avser att undkomma eller fly. Även stark koppling till utlandet genom exempelvis familj, bostad eller arbete kan indikera risk för att personen avlägsnar sig. Personer som saknar stadig hemvist eller fast vistelseort kan också ha en högre risk för avvikande. Däremot får inte bedömningen vara lättvindig såtillvida att omständigheten att personen är svårträffbar är tillräcklig för att häkta. Det är vidare viktigt att ta hänsyn till det internationella samarbetet som har utvecklats på senare år.¹⁰⁰

2.4.3.2 Kollusionsfara

Kollusionsfara innebär att den misstänkte genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Både undanröja bevis och försvåra polisens utredning är omfattande begrepp men tar i huvudsak sikte på att den misstänkte på olika sätt försöker

⁹⁵ RB 24 kap. 1 § 1 p.

⁹⁶ E. Cansu, L. Holmgård, S. Andersson, 2023, s. 84.

⁹⁷ Ibid, s. 85.

⁹⁸ Lexino lagkommentar, G. Lindberg, *“2.4.2 Flyktfara, kollusionsfara och recidivfara”* och SOU 1938:44 s. 298.

⁹⁹ E. Cansu, L. Holmgård, S. Andersson, 2023, s. 85 ff. och SOU 1938:44 s. 298.

¹⁰⁰ NJA 2007 s. 337, JO 1951 s. 42 och G Lindberg, 2022, s. 246 ff.

förstöra eller försvåra. Det kan exempelvis röra sig om att tvätta kläder, göra sig av med redskap och verktyg eller påverka vittnen eller målsägande. Generellt kan man säga att risken för kollusion är större i de situationer där den misstänkte och målsägande känner varandra.¹⁰¹ Det innebär inte en kollusionsfara enbart att den misstänkte talar med vittnena, utan risken måste avse den misstänktes försök att påverka dem. Domstolen bedömer ofta att kollusionsfara föreligger när det är flera misstänkta eftersom risken är större att de misstänkta kommer överens om vad de ska säga.¹⁰²

Kollusionsfara är det skäl som kan förändras mest över tid. Som regel blir kollusionsfaran mindre desto mer bevisning som kunnat säkrats, även om det givetvis finns misstänkta som sitter häktade på grund av kollusionsfara fram till huvudförhandlingen. Efter huvudförhandlingen anser man dock i de flesta fall att det inte längre finns kollusionsfara eftersom polisens utredning har presenterats.¹⁰³

2.4.3.3 Recidivfara

Recidivfara innebär att man vid bedömningen tar hänsyn till den misstänktes tidigare belastningsregister och förekomster. Även väckta åtal och brottsutredningar kan få betydelse vid bedömningen om det föreligger en recidivfara. För att kunna motivera häktning enligt det särskilda kravet krävs en tidigare brottslighet, och den tidigare brottsligheten får inte vara historiskt avlägsen. I huvudsak ska det finnas en risk att den misstänkte hinner begå nya brott av liknande sort innan lagföring av det brott den misstänkte i så fall skulle häktas för.¹⁰⁴ Enligt förarbeten ska det vara besläktade brott eller som på ett eller annat sätt har ett samband med det brott som är häktningsgrundande. Det krävs dessutom att det tidigare brottet bedöms vara tillräckligt allvarligt för att motivera en häktning.¹⁰⁵ Bedömningen kring om det finns en återfallsrisk ska bedömas utifrån den misstänktes situation och dennes personliga förhållanden.¹⁰⁶

2.4.4 Proportionalitetsbedömning

Proportionalitetsprincipen är viktig inom häktningsinstitutet och principen uttrycks genom lagtext. Principen innebär att häktning enbart får ske om skälen för åtgärden uppväger det

¹⁰¹ Lexino lagkommentar, G. Lindberg, "2.4.2 Flyktfara, kollusionsfara och recidivfara"

¹⁰² P-O. Ekelöf m.fl., 2018, s. 54 f.

¹⁰³ Ibid, s. 55.

¹⁰⁴ Lexino lagkommentar, G. Lindberg, "2.4.2 Flyktfara, kollusionsfara och recidivfara"

¹⁰⁵ Prop 1986/87:112 s. 100 f.

¹⁰⁶ G. Lindberg, 2022, s. 253.

intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.¹⁰⁷ Trots att proportionalitetsprincipen är viktig vid användningen av samtliga tvångsmedel får principen avgörande betydelse ju längre en person sitter frihetsberövad.¹⁰⁸

En proportionalitetsbedömning görs i två steg. Den första frågan som domstolen måste fundera kring är om det finns någon alternativ åtgärd som är av lindrigare karaktär. Om domstolen inte finner några alternativ, bör den överväga om häktningen står i proportion till det intrång den medför för den enskilde. Det handlar med andra ord om en avvägning i det enskilda fallet. Vid proportionalitetsbedömningen ska domstolen ta hänsyn till ett antal faktorer och det är viktigt att ta hänsyn till hur tungt de särskilda skälen väger. Oavsett vilket eller vilka skäl som föreligger ska man ta hänsyn till både *“hur stor sannolikheten är”* och *“hur allvarlig skadan vore”*. Det innebär exempelvis att vid flyktfara ska domstolen ta hänsyn till sannolikheten att den misstänkte flyr och i så fall hur allvarligt det skulle vara för polisens utredning. Vilket brott den misstänkte är misstänkt för har också stor betydelse eftersom en del brott anses vara mer allvarliga än andra.¹⁰⁹ I förarbetena anses brottslighet av allvarligare karaktär vara *“sådan som riktar sig mot eller medför fara för annans liv, hälsa eller egendom eller i övrigt kränker annans personliga integritet.”*¹¹⁰

Vid en proportionalitetsbedömning vägs faktorer som den misstänktes ålder, sysselsättning, eventuell sjukdom och eventuellt ansvar för ett barn noga för att bedöma om åtgärden är proportionerlig i förhållande till det påstådda brottet.¹¹¹ Andra faktorer som kan få relevans, men som inte anses vara lika tungt vägande, är att den misstänkte kan förlora sin bostad eller sitt arbete.¹¹²

2.4.5 Presumtion för häktning

I 24 kapitlet stadgas dessutom det som många gånger kallas för den obligatoriska regeln. Regeln har fått mycket kritik för att inte vara förenlig med EKMR och senast 2016 var det på tal att den skulle avskaffas.¹¹³ År 2023 har man dock gjort motsatsen och i stället sänkt

¹⁰⁷ RB 24 kap. 1 § tredje stycket. Principen återfinns också i EKMR artikel 5.

¹⁰⁸ G. Lindberg, 2022, s. 367.

¹⁰⁹ E. Cansu, L. Holmgård, S. Andersson, 2023, s. 123.

¹¹⁰ Prop. 1986/87:112 s. 31.

¹¹¹ E. Cansu, L. Holmgård, S. Andersson, 2023, s. 124. JO har i JO 1991/92 på s. 176 angett att den personkrets som avses i RB 24 kap. 4 § är samma som för häktning.

¹¹² Jfr JO 1992/93 s. 143.

¹¹³ SOU 2016:52.

gränsen för hur långt fängelsestraff som ska vara föreskrivet för att regeln ska bli tillämplig. Ändringen har gått från två år till ett år och sex månader. I 2023 års lydelse följer lagrummet enligt följande *“Om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och sex månader, ska häktning ske, om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas.”*¹¹⁴ Den misstänkte ska, liksom häktning enligt huvudregeln, vara misstänkt på sannolika skäl.¹¹⁵

Rekvisitet att det inte är uppenbart att skäl saknas tar sikte på de tre särskilda häktningsskäl i huvudregeln. Det innebär med andra ord att *“om det är uppenbart att inget av de särskilda häktningsskälen föreligger, ska häktning inte ske.”*¹¹⁶ Ekelöf menar att presumtionen därmed är att en person ska häktas, men att presumtionen kan brytas om det är uppenbart att ett skäl inte föreligger. Han menar vidare att regeln ger uttryck för en omvänd bevisbörda än vad som normalt råder inom straffrätten där åklagaren bär bördan.¹¹⁷ Ekelöfs uppfattning bekräftas av förarbetena där man konstaterar att rätten kan, utan ytterligare undersökning, anta att det finns skäl att häkta en misstänkt, såvida inte utredningen tydligt visar något annat.¹¹⁸ Enligt förarbetena är ett uppenbart skäl att den misstänkte lider av allvarlig sjukdom.¹¹⁹

2.4.6 Häktning oberoende av brottets beskaffenhet

Häktning, oberoende av brottets allvar, skiljer sig på flera sätt från huvudregeln.¹²⁰ För att häkta enligt lagrummet krävs att straffet för det påstådda brottet inte är föreskrivet till ett års fängelse eller mer, vilket normalt sett är huvudregeln. Med andra ord kan häktning enligt detta lagrum tillämpas även för brott där det föreskrivna straffet är kortare än ett år. I praktiken uppstår vanligtvis en flykttfara enligt huvudregeln när en individ vägrar att avslöja sin riktiga identitet och därför tillämpas lagrummet inte lika frekvent i fall där det föreskrivna straffvärdet är ett år eller mer.¹²¹

Enligt bestämmelsens lydelse kan den bli aktuell i två situationer. Den första situationen åsyftar när den misstänkte är okänd och vägrar att uppge namn och hemvist eller om hans uppgift om detta kan antas vara osann. Den andra situationen är om den misstänkte saknar

¹¹⁴ RB 24 kap. 1 § andra stycket.

¹¹⁵ Se avsnitt 2.4.1.

¹¹⁶ P-O. Ekelöf m.fl., 2018, s. 56.

¹¹⁷ Ibid, s. 56 f.

¹¹⁸ Prop. 1986/87:112 s. 34.

¹¹⁹ Ibid, s. 34.

¹²⁰ RB 24 kap. 2 §, jfr 24 kap. 1 §.

¹²¹ E. Cansu, L. Holmgård, S. Andersson, 2023, s. 154 ff.

hemvist inom riket och det finns risk för att han, genom att bege sig från riket, undandrar sig lagföring eller straff.¹²²

2.4.7 Utredningshäktning

Utredningshäktning är unik till sin karaktär men regleras, likt de andra situationerna också i rättegångsbalkens 24 kapitel.¹²³ Förutsättningarna för att utredningshäkta en person är annorlunda i relation till övriga häktningsgrundande situationer. I första hand räcker det att en person är skäligen misstänkt, vilket är den lägre misstankegraden. Det förutsätter dock att det är av synnerlig vikt att den misstänkte frihetsberövas med hänsyn till utredningen. I andra hand måste det pågå en förundersökning. Till skillnad från häktning enligt huvudregeln, där domstolen är det beslutande organet, är det vid utredningshäktning åklagaren som beslutar om åtgärden.¹²⁴

Syftet med utredningshäktning är att åklagaren på ett mycket tidigt stadie kan säkra utredningen eftersom skäligen misstänkt är ett lägre beviskrav än sannolika skäl.¹²⁵ Efter en vecka ska det hållas en ny förhandling gällande häktningsfrågan.¹²⁶ Med andra ord har åklagaren en vecka på sig att få misstankegraden att gå från skäligen misstanke till det högre beviskravet sannolika skäl.

Skäligen misstanke har specificerats av JO och de har specificerat beviskravet genom att *“det ska finnas konkreta, objektivt underbyggda omständigheter som med viss styrka talar för att personen i fråga har begått den gärningen som misstanken avser.”*¹²⁷ JO har också illustrerat detta med ett exempel. De menade att en person närvarande på en technofest, där det vanligtvis förekommer mycket droger, inte kan anses vara skäligen misstänkt för narkotikabrott om inget annat än närvaron på festen tyder på att ett brott har begåtts.¹²⁸

Utöver detta måste dessutom förutsättningarna enligt huvudregeln eller förutsättningarna oberoende av brottets beskaffenhet vara uppfyllda för att kunna utredningshäkta en person.¹²⁹

¹²² RB 24 kap. 2 §, jfr 24 kap. 1 §.

¹²³ RB 24 kap. 3 §.

¹²⁴ RB 21 kap. 3 §.

¹²⁵ Prop. 1986/87:112 s. 48.

¹²⁶ RB 24 kap. 19 §.

¹²⁷ E. Cansu, L. Holmgård, S. Andersson, 2023, s. 161 f och JO 1990/91 s. 63 och JO 2009/10 s. 72.

¹²⁸ JO 2001/02 s. 76.

¹²⁹ RB 24 kap. 1-2 §§. Undantag för RB 24 kap. 1 § andra stycket eftersom presumtionsregeln inte går att kombinera med utredningshäktning.

Det krävs dessutom att det är av synnerlig vikt att den misstänkte tas i förvar. Enligt förarbetena innebär synnerlig vikt att det finns en förväntan att det snart, inom en kort tidsram, kommer att finnas tillräckligt med information från kommande förundersökning för att stödja påståenden om sannolika skäl.¹³⁰

2.5 Överklagan av häktningsbeslut

En nyligen publicerad genomgång genomförd av Dagens Juridik visar att enbart 3,7 procent av de överklagade besluten resulterade i att hovrätten ändrade tingsrättens häktningsbeslut.¹³¹ Med andra ord är det svårt för den misstänkte att få hovrätten att ändra tingsrättens beslut. Det betyder dock inte att ett häktningsbeslut inte får överklagas.¹³² Vid överklagan är tanken att den misstänkte ska få häktningsbeslutets laglighet prövat.¹³³ Med andra ord är huvudsyftet med hovrättsförfarandet att det ska fungera som en överprövning av tingsrättens beslut. Möjligheten att överklaga är viktig för att säkerställa rättssäkerheten, där likhet inför lagen och processuell jämlikhet är centralt. Med anledning av detta är det av betydelse att hovrätten agerar med en hög grad av självständighet och kritiskt värderar de presenterade grunderna vid överklaganden för att säkerställa en rättvis och lagenlig process.¹³⁴

För att få häktning prövad i hovrätten krävs inte prövningstillstånd.¹³⁵ Vem som får överklaga ett häktningsbeslut är inte reglerat i rättegångsbalken, men överklaganderätten tillkommer den eller de som är part i målet enligt propositionen.¹³⁶ Hovrätten kan pröva det överklagade häktningsbeslutet på två olika sätt. Det första alternativet innebär föredragning, vilket innebär att målet avgörs baserat på de dokument och handlingar som har presenterats, i enlighet med bestämmelserna i rättegångsbalken.¹³⁷

Det andra alternativet är att genomföra en häktningsförhandling. Normalt sett prövar hovrätten tingsrättens beslut baserat på handlingarna vilket innebär att hovrätten granskar handlingarna i målet, exempelvis de omständigheter som presenterats under häktesförhandlingen i tingsrätten. Skälen är i huvudsak av resurseffektiva orsaker eftersom ett

¹³⁰ Prop. 1986/87:112 s. 48 f.

¹³¹ Dagens juridik, *Häktningsinstitutet är ett svart hål i det svenska rättssystemet*, 2023-12-01.

¹³² RB 49 kap. 5 § 6 p. och G. Lindberg, s. 160.

¹³³ EKMR art. 5 4 stycket.

¹³⁴ P-O Ekelöf m.fl., 2016, s. 127 och 156 f. Se också gällande equality of arms, avsnitt 3.1.1.

¹³⁵ RB 49 kap. 13 § femte stycket.

¹³⁶ Prop. 1984/85:178 s. 39 f.

¹³⁷ RB 45 kap. 10 a § och 51 kap. 13 § sjätte stycket.

avgörande på handlingarna innebär att parterna inte behöver närvara. Jag har varit i kontakt med samtliga hovrätter i Sverige samt Domstolsverket och dessvärre för man inte någon statistik hur många överklagade häktningsbeslut som avgörs efter föredragning kontra förhandling. Svea hovrätt förklarar följande i ett mejl: *“Generellt prövas dock ett överklagat häktningsbeslut från tingsrätten (där alltså endast häktningsfrågan har överklagats) endast efter föredragning i hovrätten (dvs. utan förhandling). Att hovrätten håller en egen häktningsförhandling i frågan om häktning, sker i regel endast för omprövning av ett häktningsbeslut som hovrätten själv fattat i den häktades frånvaro”*.¹³⁸

2.6 Intresseavvägning mellan effektivitet och integritet

I straffprocessen är det ständigt en övervägning mellan två motstående intressen där ena vågskålen utgörs av effektiv brottsbekämpning medan den andra utgörs av att säkerställa rättssäkerheten.¹³⁹ Intresseavvägningen mellan integritet och effektivitet rörande häktningsbeslut är komplex och involverar flera faktorer. I ena vågskålen ligger att häktning innebär en betydande inskränkning av personens grundläggande fri- och rättigheter. Ett frihetsberövande kan leda till flertalet konsekvenser för individens fysiska och mentala välbefinnande. Vidare råder det enligt svensk rätt en oskyldighetspresumtion som innebär att varje individ ska betraktas som oskyldig till motsatsen är bevisad.¹⁴⁰ Oskyldighetspresumtionen kan påverka häktningsfrågan eftersom det anses vara av yttersta vikt att det finns betydande och välgrundade anledningar för att kunna beröva en individ dess frihet. Att inskränka en persons frihet är en åtgärd som bör användas med stor försiktighet och endast när det finns starka och oumbärliga skäl för att rättfärdiga en sådan åtgärd. Det är av högsta vikt att begränsa användningen av tvångsmedel enbart till de situationer där det är absolut nödvändigt. Det är av grundläggande betydelse att respektera individens rättigheter och bara tillgripa åtgärder som inskränker dessa rättigheter när det finns en omedelbar och påtaglig fara för viktiga intressen eller när andra alternativ är otillräckliga.¹⁴¹

I den andra vågskålen av ett häktningsbeslut ligger däremot samhällets intressen av säkerhet och effektivitet. Att hålla misstänkta personer i häkte under förundersökningen kan vara ett sätt att säkerställa en rättvis rättegång. Det kan också vara ett sätt att få en fungerande

¹³⁸ Mejlkonversation med Svea hovrätt 2023-12-05 gällande statistik kring föredragning respektive häktningsförhandling.

¹³⁹ P-O Ekelöf m.fl., 2018, s. 43.

¹⁴⁰ Europakonventionen artikel 6.2.

¹⁴¹ Prop. 1986/87:112 s. 25.

rättsprocess eftersom den misstänkte inte kan fly, förstöra eller påverka bevis eller fortsätta med brottslighet under tiden för processen. Häktning kan med andra ord anses vara en åtgärd för att skydda samhället från potentiella faror som en misstänkt individ kan utgöra. Straffprocessuella tvångsmedel anses därmed, enligt förarbetena, nödvändiga i ett utvecklat och demokratiskt samhälle.¹⁴²

Sammanfattningsvis är det grundläggande betydelse att möjligheten att använda tvångsåtgärder finns tillgänglig. Men det ska enbart vara när det är nödvändigt för att skydda viktiga samhällsintressen och åtgärderna ska vidtas med största möjliga omtanke till den misstänkte. Varje häktningsbeslut är med andra ord en balansakt mellan att värna om grundläggande fri- och rättigheter för individen och mellan samhällets krav på effektivitet och säkerhet.

2.7 Sammanfattning av avsnittet

I avsnittet har en bakgrund till häktningsinstitutet presenterats. Avsnittet har redogjort för att häktning är ett tvångsmedel som ska användas med försiktighet och vid bedömningen om en person ska häktas är de fem straffrättsliga principerna tillämpliga. I dagens lagstiftning finns det fyra situationer där häktning kan bli aktuellt. I första hand är det häktning enligt huvudregeln vilket utgör den vanligaste situationen. I andra hand är det häktning enligt presumtionsregeln. I tredje hand sker häktning oberoende av brottets beskaffenhet. I fjärde hand är det fråga om utredningshäktning. Avsnittet har också tjänat till att redogöra för det huvudsakliga syftet med ett hovrättsförfarande. Kapitlet avrundas med en intresseavvägning mellan individens rättigheter och samhällets intresse av en effektiv rättstillämpning.

¹⁴² Ibid, s. 25.

3. Domstolens motiveringsskyldighet

Nedan följer en genomgång av domstolens motiveringsskyldighet. Frågan regleras på flera nivåer varpå jag kommer inleda med konventionsrätten för att sedan undersöka svensk grundlag och därefter rättegångsbalkens bestämmelser.

3.1 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Den 1 januari 1995 blev Europakonventionen tillämplig som svensk lagstiftning. Konventionen innehåller förpliktelser för staten och har en dubbelriktad innebörd. Den dubbelriktade innebörden innebär såväl att rättsstaten har skyldigheter i relation till andra konventionsstater samt att staten internt är förpliktad i förhållande till landets medborgare. I konventionen så anges att staten är skyldig att tillgodose varje medborgares rättigheter. Det saknas dock rättsregler rörande hur rättsstaten ska uppfylla skyldigheten. Ansvar är omfattande eftersom det inkluderar rättstillämpning, lagstiftning men också övrig maktutövning.¹⁴³

Eftersom EKMR gäller som svensk lag har svenska myndigheter och domstolar en skyldighet att följa konventionen, precis som övrig lagstiftning. Det innebär således att även praxis från Europadomstolen ska efterlevas.¹⁴⁴

3.1.1 Individens rätt till frihet och säkerhet

I EKMR stadgas varje enskild persons rätt till frihet och säkerhet. Att inte beröva en person dennes frihet är dock inte absolut i den bemärkelsen att det aldrig får göras, utan artikeln stadgar undantag när ett frihetsberövande anses legitimt. Häktning anses vara ett legitimt skäl för frihetsberövande men det är bara de uppräknade punkterna som är legitima skäl, listan är med andra ord uttömmande.¹⁴⁵ Artikelns tredje stycke lyder enligt följande:

“Var och en som är arresterad eller på annat sätt berövad friheten i enlighet med vad som sagts under punkt 1 c skall utan dröjsmål ställas inför domare eller annan ämbetsman, som enligt lag får fullgöra dömande uppgifter, och skall vara berättigad till rättegång inom skäligen

¹⁴³ G. Lindberg, 2022, s. 54 ff.

¹⁴⁴ Ibid, s. 55 f.

¹⁴⁵ Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna artikel 5.1 punkt c och C H Ehrenkrona, 2016, s. 57.

tid eller till frigivning i avvaktan på rättegång. För frigivning får krävas att garantier ställs för att den som frigives inställer sig till rättegången.”

Europadomstolen har prövat rättigheten i rättsfallet Bykov mot Ryssland.¹⁴⁶ Rättsfallet handlar om en person som hade varit häktad i 20 månader och där den inhemska domstolen menade att det förelåg både kollusion- och flykttfara. Domstolen hade däremot inte motiverat varför de särskilda häktningsskäl förelåg. Europadomstolen anförde således att häktningsbeslutet saknade motivering kring de särskilda häktningsskäl vilket innebar att endast den allvarliga naturen av brottet var det som motiverade beslutet om häktning. Enligt tidigare praxis från Europadomstolen framgår det att enbart brottets allvar inte är tillräckligt för att motivera förlängda perioder av häktning.¹⁴⁷ I domen tryckte Europadomstolen på att det som var av relevans för bedömningen var huruvida domstolen hade motiverat vad de hade anfört i sitt häktningsbeslut. Eftersom Europadomstolen ansåg att motiven inte var tillräckliga konstaterades det att det hade skett en överträdelse av artikel fem.¹⁴⁸

Även i rättsfallet Khayredinov mot Ukraina prövades ett liknande fall. Den misstänkte var häktad på grund av kollusion- och flykttfara med anledning av inblandning i ett slagsmål. I beslutet hade inte den nationella domstolen anfört några konkreta orsaker som kunde underbygga resonemanget kring att personen var frihetsberövad. Likt målet Bykov mot Ryssland menade Europadomstolen att eftersom det saknades skäl skulle det tolkas som att häktningen hade skett med anledning av brottets svårighetsgrad. Europadomstolen menade dessutom att den nationella domstolen inte hade nämnt skäl som talade till den misstänktes fördel gällande flykttfaran, exempelvis att personen hade bostad och var “välintegrerad i samhället”. Eftersom det inte fanns tillräcklig motivering i besluten, kunde de inte betraktas som fria från godtycklighet vilket resulterade i att artikel fem ansågs vara kränkt. Europadomstolen bedömde att bristen på tillräcklig motivering var så pass betydande att det inte fanns tillräckliga skäl för att överhuvudtaget kunna häkta klaganden.¹⁴⁹

Även i rättsfallen Becciev mot Moldavien och Sarban mot Moldavien har Europadomstolen prövat artikel fem. Rättsfallen handlar om de två klagandena Becciev och Sarban som hade

¹⁴⁶ Viktigt att påpeka är att enligt svensk rätt finns en distinktion mellan beslut och domar i rättegångsbalkens reglering, se avsnitt 3.3. Denna distinktion saknas däremot inom konventionsrätten och Europadomstolens praxis. Kravet på skäl, oavsett om det gäller domar eller beslut, är därmed densamma.

¹⁴⁷ Se bland annat I.A. mot Frankrike (1998-09-23), Goroshchenya mot Ryssland (2010-04-22), Gasiorowski mot Polen (2006-10-17), Letellier mot Frankrike (1991-06-26).

¹⁴⁸ Bykov mot Ryssland (2009-03-10).

¹⁴⁹ Khayredinov mot Ukraina (2010-10-14).

presenterat betydande argument mot deras häktning i begäran om frisläppande. Trots detta avslog de moldaviska domstolarna deras ansökningar utan att adressera skälen. Domstolarnas beslut saknade därmed motivering och var endast en slentrianmässig återgivning av lagens häktningsskäl. Europadomstolen kom därför till slutsatsen att artikel 5.3 hade kränkts av de moldaviska domstolarna.¹⁵⁰ Att det inte anses tillräckligt att bara återge häktningsskäl från lagtexten har även konstaterats i äldre rättsfall.¹⁵¹

3.1.2 Individens rätt till en rättvis rättegång

En central bestämmelse vad gäller häktning är varje enskilds rätt till en rättvis rättegång. I EKMR stadgas följande i artikel sex:

*“Var och en skall, vid prövningen av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till en rättvis och offentlig rättegång inom skäligen tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag.”*¹⁵²

Artikel sex har varit aktuell för Europadomstolen flertalet gånger eftersom rätten till en rättvis rättegång är en central bestämmelse i konventionen. Artikeln ger uttryck för principen *equality of arms*. Equality of arms brukar normalt översättas till *jämbördiga vapen* vilket tar sikte på en jämställdhet mellan parterna i domstol.¹⁵³

Europadomstolen har prövat artikelns innebörd ett antal gånger. Inledningsvis har domstolen genom praxis konstaterat att om en part objektivt sett inte kan förstå, även med hjälp av en expert inom det juridiska fältet, om domstolen har avvisat eller förbisett ett argument utgör detta en överträdelse enligt etablerad konventionspraxis. Det är också att anse som en överträdelse om parten inte kan utröna hur domstolen har resonerat.¹⁵⁴ Utifrån Europadomstolens praxis är därmed min uppfattning att man kan ställa som minimikrav att berörd part förstår på vilka grunder domstolen har landat i sitt beslut.

¹⁵⁰ Becciev mot Moldavien, Sarban mot Moldavien (domar 2005-10-04).

¹⁵¹ Se bland annat Lavents mot Lettland (2002-11-28), Nikolov mot Bulgarien (1999-03-25) och Smirnova mot Ryssland (2003-07-24).

¹⁵² Engelsk originaltext: *“In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law”, article 6.*

¹⁵³ I. Cameron, 2018, s. 111.

¹⁵⁴ Se rättsfallen Ruiz Torija mot Spanien 30 § (1996-12-09); Higgins m.fl. mot Frankrike (1998-02-19); Hirvisaari mot Finland 31 § (2001-09-27); Antica och La Socsité mot Rumänien 33–39 §§ (2010-03-02) samt S.C. IMH Suceava mot Rumänien (2013-10-29).

Utöver detta har även Europadomstolen i sin praxis fastslagit att det inte kan anses vara tillräckligt att enbart återge abstrakt lagtext. Rättsfallen Alija mot Grekland och Dimitrellos mot Grekland handlade om att klagandena suttit häktade men under huvudförhandlingen hade de blivit frikända från brottsmisstankarna. I båda fallen fann Europadomstolen en överträdelse mot rätten till en rättvis rättegång eftersom domstolen enbart hade återgivit abstrakt lagtext som stöd till de beslut där de nekade klagandena ersättning för frihetsberövandena. Europadomstolen var således av uppfattningen att beslutet saknade en riktig motivering.¹⁵⁵

Europadomstolen kom dessutom i rättsfallet Georgiadis mot Grekland fram till att det saknades en motivering gällande varför klagande Georgiadis hade varit grovt oaktsam. Domstolen menade att en motivering är nödvändig med hänsyn till artikel 6.1 eftersom domstolen ska värdera faktiska omständigheter som ska ligga till grund för klagandens rätt till skadestånd. Europadomstolen kom därför fram till att Georgiadis rättigheter enligt artikel sex hade kränkts.¹⁵⁶

3.2 Europakonventionen blir svensk grundlag

Efter att EKMR 1995 blev svensk lag genomsyras regeringsformens andra kapitel av grundläggande fri- och rättigheter inspirerade av konventionsrätten. Aktuella bestämmelser relaterade till häktning är i första hand att all offentlig makt i Sverige ska utgå från folket.¹⁵⁷ Därefter är målparagrafen viktig eftersom den stadgar att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.¹⁵⁸ Vidare är varje individ skyddad gentemot det allmänna mot frihetsberövande. I förarbetena till regeringsformen specificeras frihetsberövande genom "*(...) fall då någon är fängslad eller genom inspärning eller övervakning eller dylikt faktiskt är hindrad att förflytta sig utanför ett rum eller annat relativt starkt begränsat område (...)*".¹⁵⁹ Den som är svensk medborgare är även tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna landet.¹⁶⁰ En person som har blivit frihetsberövad ska dessutom få frihetsberövandet prövat av domstol utan oskäligt dröjsmål.¹⁶¹

¹⁵⁵ Alija mot Grekland och Dimitrellos mot Grekland (2005-04-07). Även refererade av Hans Danelius i SvJT 2005 s 935, SvJT 1997 s. 559 f., och Sakkopoulos mot Grekland (2004-01-15).

¹⁵⁶ Georgiadis mot Grekland (1997-05-29).

¹⁵⁷ RF 1 kap. 1 § tredje stycket.

¹⁵⁸ RF 1 kap. 2 §.

¹⁵⁹ Prop 1975/76:209 s. 52.

¹⁶⁰ RF 2 kap. 8 §.

¹⁶¹ RF 2 kap. 9 §.

Inskränkningar av en persons frihet får göras med stöd av lag men får bara avse ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får därmed aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den.¹⁶² Genom bestämmelserna uttrycks därmed en proportionalitetsbedömning.

3.3 Rättegångsbalken

I rättegångsbalken återfinns mer specifik reglering gällande häktningsinstitutet. Ett häktningsbeslut ska innehålla det brott som misstanken avser och grunden för häktningen.¹⁶³ När domstolen ska avgöra en fråga om häktning är det inte fråga om ett avgörande av saken, vilket får till följd att häktningsfrågan ska avgöras genom ett beslut.¹⁶⁴ Eftersom rätten inte skiljer saken ifrån sig är ett häktningsbeslut inte fråga om ett slutligt beslut.¹⁶⁵ Enligt rådande lagstiftning ska ett beslut som inte är slutligt innehålla skäl.¹⁶⁶ Man specificerar att beslutet måste motiveras genom att klargöra att beslutet ska *“i den utsträckning det behövs ange de skäl som det grundas på.”*¹⁶⁷ Eftersom lagtexten gällande innehållet i ett häktningsbeslut är vagt och knapphändigt, får ledning sökas i förarbeten, praxis och doktrin.

Eftersom beslutet ska innehålla brottet som misstanken avser och grunden för häktningen behöver brottet specificeras. Enligt förarbetena innebär brottet den konkreta gärningen, vilket innebär de rekvisit som måste vara uppfyllda för att brottsbestämmelsen ska anses tillämplig. Vidare anses det inte vara tillräckligt att bara ange vilken brottstyp som är aktuell i det enskilda fallet, exempelvis mord, eftersom domstolen har en skyldighet att individualisera gärningen genom sina beskrivningar i häktningsbeslutet.¹⁶⁸ Uppfattningen bekräftas av Departementschefen som anför följande:

*“Med brott avses den konkreta gärningen, inte brottstypen i åberopat lagrum. Gärningen skall beskrivas, åtminstone i korthet. Beskrivningen bör bl. a. innehålla uppgifter om tid och plats för den påstådda gärningen (jfr JO:s ämbetsberättelse 1964 s. 106).”*¹⁶⁹

¹⁶² RF 2 kap. 20-21 §§.

¹⁶³ Rättegångsbalken 24 kap. 5 § första stycket. I 24 kapitlet avses häktning under svenska förhållande. Häktning vid internationella förhållanden regleras i 26 kap, t ex vad gäller den europeiska arresteringsordern.

¹⁶⁴ RB 30 kap. 1 § andra meningen.

¹⁶⁵ RB 30 kap. 1 §.

¹⁶⁶ RB 24 kap. 5 § och 30 kap. 11 §.

¹⁶⁷ RB 30 kap. 11 § första stycket.

¹⁶⁸ Prop. 1986/87:112 s. 85.

¹⁶⁹ Ibid, s. 62.

Lagrådet ansluter sig till Departementschefens uttalande och uttrycker följande:

*“Sammanfattningsvis bör beträffande de paragrafer vilka ställer kravet att "brottet" skall anges iakttas att den avsedda gärningen blir beskriven på ett individualiserande sätt. Sålunda bör tid, plats, handlingssättet i korthet och vid behov målsägandens identitet anges.”*¹⁷⁰

I ett svenskt rättsfall från Högsta domstolen kritiserade de hovrätten och menade att grunden för häktningen ska anges, vilket inte hade gjorts i hovrättens beslut.¹⁷¹ Utöver angivet rättsfall saknas det vägledande praxis från Högsta domstolen i frågan. JO har dock yttrat att beslut där domstolen ogillar åklagarens häktningssamtällan är skyldiga att motiveras.¹⁷²

I doktrin kan man finna kritik mot dagens rättstillämpning där kritiker menar att domstolarna inte följer de anvisningar som ges i motiven. Robert Nordh, docent samt tidigare domare och rektor för Domstolsakademin, skriver följande i sin bok: *“Rättstillämpningen kan knappast sägas ha följt dessa anvisningar fullt ut. Tvärtom är beskrivningen av det brott som häktningsbeslutet avser regelmässigt beskrivet i mycket kortfattade ordalag.”*¹⁷³ Kritiken delas av praktikerna Elias Cansu som är hovrättsassessor vid Svea hovrätt och som tidigare har arbetat som rättssakkunnig på Jusitiedepartementet, Lars Holmgård som är lagman vid Värmlands tingsrätt och författare till flera juridiska verk samt Simon Andersson som är docent i processrätt vid Stockholms universitet. Cansu, Holmgård och Andersson lyfter i huvudsak två problem med dagens rättsutveckling. I första hand menar de att det inte sällan saknas *“en individualiserande beskrivning av den gärning som häktningen avser.”* I andra hand motiverar inte domstolen varför de särskilda häktningsskäl föreligger i tillräckligt hög utsträckning. Utöver detta är de även kritiska gentemot domstolens bristande motivering bakom domstolens beslut att åklagaren ges tillstånd att meddela den misstänkte restriktioner.¹⁷⁴

Kritiken delas dock inte av alla. Det finns verksamma jurister som är av en annan uppfattning kring vad som krävs i ett häktningsbeslut. En av dessa är Gunnel Lindberg som är författare, tidigare överåklagare och nuvarande ordförande i Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Lindberg skriver följande i ett av standardverken på området:

¹⁷⁰ Ibid, s. 85.

¹⁷¹ NJA 1993 s. 161.

¹⁷² RB 30 kap. 11 § och JO 1954 s. 139.

¹⁷³ R. Nordh, 2019, s. 70.

¹⁷⁴ E. Cansu, L. Holmgård, S. Andersson, 2023, s. 256 f.

“Det är tillräckligt att i ett häktningsbeslut ange grunden genom att konstatera att det föreligger t.ex. flyktfara. Det krävs inte någon specificering av vilka omständigheter som konstituerar flykt-, kollusions- och recidivfaran.”¹⁷⁵

3.4 Sammanfattning av avsnittet

Avsnittet har tjänat till att ge en förståelse för domstolars motiveringsskyldighet gällande häktningsbeslut och redovisa för EKMR:s viktiga inverkan på svensk grundlag. Inskränkningar av en persons frihet får göras med stöd av lag och får bara avse ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Eftersom lagtexten gällande innehållet i häktningsbeslut är knapphändig, får ledning sökas i förarbeten, praxis och doktrin. Inom doktrin finns det olika uppfattningar vad som krävs för att domstolen ska uppfylla motiveringsskyldigheten, vilket har redogjorts för. En del verksamma är av uppfattningen att rättstillämpningen inom området inte har följt de anvisningar man ger i förarbetena medan andra är av en annan åsikt.

Avsnittet har också konstaterat, utifrån praxis från Europadomstolen, att det inte är tillräckligt att svenska domstolar enbart anger lagtext som motivering för ett häktningsbeslut. I rättsfallet *Bykov mot Ryssland* konstaterade Europadomstolen att det inte fanns någon motivering kring de särskilda häktningsskälen och det betydde därmed att endast den allvarliga naturen av brottet var det som motiverade häktningsbeslutet. I flera rättsfall kring liknande situationer har Europadomstolen funnit en överträdelse både mot artikel fem och sex i EKMR. Sammanfattningsvis kan man konstatera att nationella domstolar måste anföra mer än lagtext som skäl för ett häktningsbeslut. Domstolarna måste också ta hänsyn till de argument den misstänkte anför och skriva skäl som gör att den misstänkte förstår vad som ligger till grund för beslutet.

¹⁷⁵ G. Lindberg, 2022, s. 369.

4. Empirisk undersökning

Nedan presenteras det empiriska material som ligger till grund för uppsatsens andra del. Inledningsvis presenteras gemensam statistik för samtliga 48 tingsrätter i Sverige och därefter kommer samtliga domkretsar presenteras under egna rubriker.

Därefter kommer resultatet från samtliga hovrätter att presenteras under avsnitt 4.2. Logiken är densamma såtillvida att inledningsvis kommer det gemensamma resultatet för samtliga sex hovrätter att presenteras. Efter detta kommer resultatet brytas ner till enskilda hovrätter och exempel ges därmed både från hovrättens beslut men jag tittar också på det tillhörande tingsrättsbeslutet.

4.1 Gemensam statistik för samtliga Sveriges tingsrätter

Nedan presenteras statistik för Sveriges 48 tingsrätter. Statistiken är indelad utifrån Sveriges sex domkretsar och resultatet för varje enskild tingsrätt domkrets kommer att presenteras särskilt. För den intresserade läsaren av enskilda tingsrättsbeslut hänvisar jag till bilaga ett.

Tabell 1. Nio beslut från alla 48 tingsrätter utifrån parametrarna stängda dörrar, protokollsbilaga, beslut om häktning och om beslutet kan anses vara motiverat.

	Stängda dörrar?		Protokollsbilaga?		Beslut häktning?		Motiverat?	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
Västra Sverige	78%	22%	38%	63%	85%	15%	1%	99%
	56	16	27	45	61	11	1	71
Svea	82%	18%	80%	20%	94%	6%	1%	99%
	103	23	101	25	119	7	1	125
Skåne & Blekinge	76%	24%	75%	25%	98%	2%	2%	98%
	48	15	47	16	62	1	1	62
Göta	88%	13%	86%	14%	89%	11%	0%	100%
	63	9	62	10	64	8	0	72
Nedre Norrland	76%	24%	62%	38%	91%	9%	0%	100%
	34	11	28	17	41	4	0	45
Övre Norrland	80%	20%	67%	33%	96%	4%	2%	98%
	43	11	36	18	52	2	1	53
Totalt procent	80%	20%	70%	30%	92%	8%	1%	99%
Totalt tal	347	85	301	131	399	33	4	428

Av resultatet framkommer att 80 procent av häktningsförhandlingarna för domkretsen sker bakom stängda dörrar. Domstolarna har däremot enbart angivit i en protokollsbilaga, det vill säga vad som framkommer bakom stängda dörrar, i 70 procent av fallen. Utifrån min undersökning kan man dessutom utläsa att i 92 procent av fallen, när åklagaren har framställt

ett häktningssyrkande, så häktas den misstänkte. Den viktigaste parametern för uppsatsens syfte är dock huruvida besluten kan anses vara motiverade och min undersökning visar att besluten inte är motiverade i 99 procent av fallen.

Figuren visar också att samtliga domkretsar i liknande utsträckning beslutar om stängda dörrar vid häktningförhandlingar. Domkretsen för västra Sverige avviker dock eftersom de bara använder protokollsbilaga i 38 procent av fallen, trots att de har stängda dörrar i 78 procent. Domkretsen Svea använder protokollsbilaga i nästan samtliga fall och detsamma gäller Skåne och Blekinge samt Göta som använder protokollsbilaga i princip samtliga fall vid en förhandling med stängda dörrar. Både nedre och övre Norrland ligger också lägre i deras användning av protokollsbilaga på 62 respektive 67 procent, trots att de har förhandlingar med stängda dörrar i 76 respektive 80 procent av fallen.

Vad gäller hur stor utsträckning den misstänkte häktas ligger både Svea, Skåne och Blekinge samt övre Norrland på en hög procent, närmare bestämt 94, 98 och 96 procent. För västra Sverige är siffran lägst av samtliga domkretsarna och där häktas 85 procent av de misstänkta. Siffran avviker något från de övriga domkretsarna eftersom de ligger närmare 90 procent i häktningsfrekvens. Avvikelsen kan förslagsvis bero på en tillfällighet eftersom enbart de första nio besluten har begärts. Domkretsen Göta ligger på 89 procent i häktningsfrekvens och nedre Norrland häktar den misstänkte i 91 procent av fallen.

Hur stor utsträckning häktningsbesluten kan anses ha motiverats är liknande för samtliga domkretsar. Samtliga beslut som har varit med i studien från domkretsarna Göta och nedre Norrland har inte ansetts vara motiverade i något fall. I västra Sveriges domkrets och Svea domkrets är det en procent som har ansetts vara motiverat. I Skåne och Blekinge är det två procent och detsamma gäller för övre Norrland.

4.1.1 Domkrets hovrätten för västra Sverige

Nedan följer resultatet från domkretsen för västra Sverige. I domkretsen finns det åtta stycken tingsrätter och nio beslut från respektive tingsrätt har undersökts. Totalt innebär det att 72 häktningsbeslut gällande nyhäktning har undersökts för domkretsen.

Tabell 2. Resultatet för västra Sverige utifrån 72 häkttningsbeslut gällande nyhäktning utifrån parametrarna stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte blivit häktad och om beslutet kan anses vara motiverat. Resultatet redovisas både i procent och tal.

Stängda dörrar?		Protokollsbilaga?		Beslut häktning?		Motiverat?	
Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
78%	22%	38%	63%	85%	15%	1%	99%
56	16	27	45	61	11	1	71

I domkretsen för västra Sverige har domstolen i 78 procent av fallen, närmare bestämt vid 56 stycken förhandlingar, beslutat om stängda dörrar. Vad som framkommit bakom stängda dörrar har antecknats i en protokollsbilaga i 27 fall. Vad gäller häkttningsfrekvensen har 85 procent av fallen, närmare bestämt 61 av 72 fall, lett till utfallet att den misstänkte häktats. Det är en ganska låg siffra i relation till andra domkretsar och som dessutom avviker från Domstolsverkets statistik om att 95 procent av åklagarens häkttningsyrkandena leder till bifall. Anledningen till utfallet kan vara en slump eftersom de första nio besluten för 2022 från respektive tingsrätt har efterfrågats.

Utifrån resultatet är det också möjligt att utläsa att av totalt 72 beslut innehåller ett beslut en ansats till en motivering. Detta beslut kommer att presenteras särskilt nedan. Övriga 71 häkttningsbeslut kan inte anses vara motiverade.

Tabell 3. Figuren visar resultatet för samtliga tingsrätter för västra Sveriges domkrets. Resultatet redovisas både i procent och tal för att skapa en transparens. Parametrarna är stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte har häktats och om beslutet kan anses vara motiverat.

	Stängda dörrar?		Protokollsbilaga?		Beslut häktning?		Motiverat?	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
Halmstads TR	67%	33%	67%	33%	100%	0%	0%	100%
	6	3	6	3	9	0	0	9
Varbergs TR	100%	0%	0%	100%	89%	11%	0%	100%
	9	0	0	9	8	1	0	9
Göteborgs TR	56%	44%	0%	100%	100%	0%	0%	100%
	5	4	0	9	9	0	0	9
Uddevalla TR	89%	11%	89%	11%	67%	33%	0%	100%
	8	1	8	1	6	3	0	9
Alingsås TR	89%	11%	33%	67%	78%	22%	11%	89%
	8	1	3	6	7	2	1	8
Borås TR	44%	56%	0%	100%	78%	22%	0%	100%
	4	5	0	9	7	2	0	9
Vänersborgs TR	89%	11%	56%	44%	89%	11%	0%	100%
	8	1	5	4	8	1	0	9
Värmlands TR	89%	11%	56%	44%	78%	22%	0%	100%
	8	1	5	4	7	2	0	9

Ovan redovisas resultatet för varje tingsrätt inom domkretsen. Halmstad, Göteborg och Borås är de tingsrätter som, utifrån mitt resultat, har förhandlingar bakom stängda dörrar i minst fall. Göteborgs tingsrätt, Borås tingsrätt samt Varbergs tingsrätt har inte använt protokollsbilaga i något fall. Till skillnad från Göteborg, Borås och Varberg är Halmstad och Uddevalla mer frekventa användare av bilaga eftersom resultatet redogör för en användning i samtliga fall. Både vid tingsrätterna Vänersborg och Värmland sker åtta av nio förhandlingar bakom stängda dörrar medan man använder protokollsbilaga i 56 procent av fallen. Alingsås tingsrätt har beslutat om stängda dörrar i åtta av nio förhandlingar men antecknat vad som framkommit i en bilaga i 33 procent av fallen. Användningen varierar därmed kraftigt inom domkretsen samt inom enskilda tingsrätter.

Vad gäller häktning är resultatet mellan tingsrätter någorlunda spritt. I de undersökta nio besluten från Halmstad och Göteborgs tingsrätt har den misstänkte häktats i samtliga fall. Både för Varberg och Vänersborg har domstolen häktat i åtta av nio fall. För Alingsås, Borås och Värmland har domstolen ansett att det har förelegat grund för häktning i sju av nio fall, det vill säga i 78 procent av fallen. Statistiken från Uddevalla tingsrätt har en lägre andel bifall eftersom domstolen häktat i sex av nio fall.

Vad gäller motivering är resultatet genomgående att man inte har motiverat sitt beslut utan i majoriteten av fallen återger man abstrakt lagtext. Nedan följer ett exempel från Göteborgs

tingsrätt där jag har återgivit vad som har skrivits under rubriken “skälen för beslutet” i sin helhet.¹⁷⁶ Min uppfattning, utifrån de 72 häktningsbeslut gällande nyhäktning som jag har undersökt, är att skälen är representativa för majoriteten av besluten för domkretsen.

Den misstänkte är på sannolika skäl misstänkt för grov misshandel och försök till grov misshandel på Oluff Nilssons väg i Göteborgs stad den 2 januari 2022.

- Det finns risk för att den misstänkte genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Denna risk är sådan att åklagarens begäran om restriktioner ska godtas.
- Det finns risk för att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Skälen för häktning och angivna restriktioner uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Skälen för beslutet är med andra ord i stora delar återgivet genom abstrakt lagtext.¹⁷⁷

Alingsås tingsrätt har i ett beslut angivit skäl som man kan bedöma som en ansats till en motivering.¹⁷⁸ Den enskilde är misstänkt för våld mot tjänsteman med mera.¹⁷⁹ Skälen för beslutet sticker ut såtillvida att man både skriver en motivering som kan anses vara längre än andra jämförda beslut och där domstolen verkar använda omständigheter som har framkommit under förhandling i sitt beslut. Skälen för beslutet lyder i sin helhet enligt följande:

Angående de särskilda häktningsskälen anser tingsrätten att det inte finns risk för att XX fortsätter sin brottsliga verksamhet. **Bedömningen görs mot bakgrund av tidigare brottslighet och att de gärningar som hon är på sannolika skäl misstänkt för begåtts under ett kort händelseförlopp.** Vad åklagaren anfört i denna del föranleder ingen annan bedömning.

Tingsrätten anser emellertid att det finns risk att XX genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning i fråga om försök till grov misshandel, misshandel, övergrepp i rättssak och barnfridsbrott. **Bedömningen görs med hänsyn till att det finns viss utredning kvar att göra i målet och att de inblandade personerna i dessa misstankar är eller har varit personer i XX direkta närhet.** Denna risk är sådan att åklagarens begäran om restriktioner ska godtas. Risken gäller inte för misstankarna våld och hot mot tjänsteman. För dessa misstankar saknas särskilt häktningsskäl.

¹⁷⁶ Göteborgs tingsrätt, B 23-22, 2022-01-05.

¹⁷⁷ RB 24 kap. 1 §. Se även avsnitt 2.4

¹⁷⁸ Alingsås tingsrätt, B 298-22, 2022-02-16.

¹⁷⁹ Våld mot tjänsteman regleras i brottsbalken och maxstraffet är fängelse i två år, BrB 17 kap. 1 §.

Frågan huruvida skälen kan anses uppfylla konventionsrättens krav på motivering är något jag i nuläget lämnar till läsarens bedömning. Utöver detta är det även intressant att lyfta i hur stor utsträckning ett beslut där häktningssyrkandet avslås behöver motiveras. För västra Sverige har domstolarna avslagit 11 häktningssyrkanden. I samtliga beslut har skälen för beslutet hållits kortfattade. Nedan följer två exempel, inledningsvis ett exempel från Uddevalla tingsrätt.¹⁸⁰

XX är på sannolika skäl misstänkt för egenmäktighet med barn från den 31 juli 2021 till och med den 28 oktober 2021 i England och i Uddevalla kommun.

Tingsrätten anser dock inte att det finns risk för att XX avviker eller på annat sätt undandrar sig lagföring eller straff och det är inte heller proportionerligt att han häktas.

Ett annat exempel är från Borås tingsrätt där man också har avslagit häktningssyrkandet.¹⁸¹ I sin helhet lyder skälen till beslutet enligt följande:

XX är inte på sannolika skäl misstänkt för försök till mord och grovt vapenbrott den 21 november 2021 på riksväg 41, Kinna, Marks kommun.

4.1.2 Domkrets hovrätten för Svea

Nedan följer resultatet från domkretsen för Svea. I domkretsen finns det 14 stycken tingsrätter och nio beslut från respektive tingsrätt har undersökts. Totalt innebär det att 126 häktningsbeslut gällande nyhäktning har undersökts.

Tabell 4. Resultatet för domkretsen Svea utifrån 126 häktningsbeslut gällande nyhäktning utifrån parametrarna stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte blivit häktad och om beslutet kan anses vara motiverat.

Stängda dörrar?		Protokollsbilaga?		Beslut häktning?		Motiverat?	
Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
82%	18%	80%	20%	94%	6%	1%	99%
103	23	101	25	119	7	1	125

För domkretsen Svea har man beslutat om stängda dörrar i 103 av 126 häktningsförhandlingar. Domstolen har dessutom valt att anteckna vad som framkommit bakom stängda dörrar i en protokollsbilaga i 101 fall. Gemensamt för domkretsen är att man beslutat att den misstänkte ska häktas i 94 procent av fallen, närmare bestämt ogillade domstolen åklagarens häktningsframställan i sju fall. Vad gäller motivering finns det ett

¹⁸⁰ Uddevalla tingsrätt, B 2157-21, 2022-01-28.

¹⁸¹ Borås tingsrätt, B 3808-21, 2022-01-18.

beslut i Svea domkrets som kan utgöra en ansats till en motivering. Huruvida beslutet uppfyller etablerad rätt på motivering lämnas däremot till läsarens bedömning. Beslutet kommer att redogöras för särskilt nedan.

Tabell 5. Figuren visar resultatet för samtliga tingsrätter för Sveas domkrets. Resultatet redovisas både i procent och tal för att skapa en transparens. Parametrarna är stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte har häktats och om beslutet kan anses vara motiverat.

	Stängda dörrar?		Protokollsbilaga?		Beslut häktning?		Motiverat?	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
Attunda TR	100%	0%	100%	0%	89%	11%	0%	100%
	9	0	9	0	8	1	0	9
Eskilstuna TR	78%	22%	78%	22%	78%	22%	11%	89%
	7	2	7	2	7	2	1	8
Falu TR	100%	0%	100%	0%	100%	0%	0%	100%
	9	0	9	0	9	0	0	9
Gotland TR	100%	0%	100%	0%	100%	0%	0%	100%
	9	0	9	0	9	0	0	9
Mora TR	89%	11%	89%	11%	89%	11%	0%	100%
	8	1	8	1	8	1	0	9
Nacka TR	100%	0%	100%	0%	89%	11%	0%	100%
	9	0	9	0	8	1	0	9
Norrköping TR	67%	33%	67%	33%	100%	0%	0%	100%
	6	3	6	3	9	0	0	9
Nyköping TR	67%	33%	67%	33%	100%	0%	0%	100%
	6	3	6	3	9	0	0	9
Solna TR	89%	11%	89%	11%	100%	0%	0%	100%
	8	1	8	1	9	0	0	9
Stockholm TR	56%	44%	56%	44%	89%	11%	0%	100%
	5	4	5	4	8	1	0	9
Södertälje TR	67%	33%	67%	33%	100%	0%	0%	100%
	6	3	6	3	9	0	0	9
Södertörn TR	67%	33%	67%	33%	100%	0%	0%	100%
	6	3	6	3	9	0	0	9
Uppsala TR	100%	0%	100%	0%	100%	0%	0%	100%
	9	0	9	0	9	0	0	9
Västmanland TR	67%	33%	44%	56%	89%	11%	0%	100%
	6	3	4	5	8	1	0	9

Ovan redovisas resultatet för samtliga tingsrätter för domkretsen. För tingsrätterna Attunda, Falu, Gotland, Nacka och Uppsala har samtliga förhandlingar skett bakom stängda dörrar. Både Mora tingsrätt och Solna tingsrätt har haft stängda dörrar i 89 procent av fallen. Vid Eskilstuna tingsrätt har man haft förhandling bakom stängda dörrar i 78 procent av förhandlingarna. För tingsrätterna Norrtälje, Nyköping, Södertälje, Södertörn och Västmanland har man haft förhandling bakom stängda dörrar i 67 procent av fallen.

Stockholms tingsrätt har enligt mitt resultat bara haft förhandling bakom stängda dörrar i fem av nio fall. Gemensamt för alla tingsrätter inom domkretsen, förutom Västmanlands tingsrätt, är att man i samtliga fall har antecknat vad som har framkommit bakom stängda dörrar.

Gällande häktningsfrekvensen är resultatet genomgående på en ganska hög procent för hela domkretsen. För tingsrätterna Falu, Gotland, Norrtälje, Nyköping, Solna, Södertälje, Södertörn och Uppsala har den misstänkte häktats i samtliga fall. Tingsrätterna Attunda, Mora, Nacka, Stockholm och Västmanland har häktat i åtta av nio fall, det vill säga 89 procent.

Huruvida häktningbesluten kan anses motiverade visar min undersökning att ingen tingsrätt på regelbunden basis motiverar sina beslut. För att exemplifiera ges några exempel nedan. I ett beslut från Stockholms tingsrätt har domstolen enbart återgivit abstrakt lagtext för häktning enligt huvudregeln.¹⁸² Skälen för beslutet att den misstänkte i fråga ska häktas lyder i sin helhet enligt följande:

XX är på sannolika skäl misstänkt för grov misshandel den 8 januari 2022 på Folkungagatan 86 A. Stockholms stad.

Det finns risk att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Det finns risk för att den misstänkte genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Denna risk är sådan att åklagarens begäran om restriktioner ska godtas.

Skälen för häktning och angivna restriktioner uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Liknande är det i ett mål från Västmanlands tingsrätt där man motiverar beslutet att den misstänkte ska häktas,¹⁸³ enligt följande:

¹⁸² Stockholms tingsrätt, B 221-22, 2022-01-10.

¹⁸³ Västmanlands tingsrätt, B 7421-21, 2022-01-02.

XX är på sannolika skäl misstänkt för grov misshandel den 29 december 2021 i Uppsala.

Det finns risk för att XX genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning.

Skälen för häktning och angivna restriktioner uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för XX eller för något annat motstående intresse.

XX skall därför vara häktad.

Gemensamt för båda besluten från Stockholms tingsrätt och Västmanlands tingsrätt är att besluten är kortfattade och en återgivning av vad som anges i lagrummet. Brotsrubriceringen i båda fallen är grov misshandel. Liknande uppbyggnad av häktningsskälen kan dock återfinnas även när brotsrubriceringen är våldtäkt, nedan följer skälen för ett beslut från Nyköpings tingsrätt där utfallet blev att den misstänkte skulle häktas.¹⁸⁴ Skälen för beslutet lyder i sin helhet enligt följande:

XX är på sannolika skäl misstänkt för våldtäkt den 11 december 2021 på XX, Vingåkers kommun.

Det finns risk för att den misstänkte genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Denna risk är sådan att åklagarens begäran om restriktioner ska godtas.

För brottet är inte föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år och det är inte uppenbart att skäl till häktning saknas.

Skälen för häktning och angivna restriktioner uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Besluten om häktning och restriktioner kan överklagas till Svea hovrätt. Rätten att överklaga beslutet om häktning eller restriktioner är inte inskränkt till viss tid.

Utifrån de 126 häktningsbeslut som jag har gått igenom i min empiriska undersökning för Svea domkrets är jag av uppfattningen att resultatet och de skäl man anger är i kortaste laget. De tre exemplen ovan är med andra ord talande för domkretsen.

I ett beslut från Eskilstuna tingsrätt finns det dock, enligt min uppfattning, en ansats till motivering.¹⁸⁵ Den enskilde är misstänkt för olaga frihetsberövande med mera.¹⁸⁶ Beslutet avviker eftersom domstolen till viss del, dock oklart om det sker i tillräcklig utsträckning

¹⁸⁴ Nyköpings tingsrätt, B 108-22, 2022-02-18.

¹⁸⁵ Eskilstuna tingsrätt, B 555-22, 2022-02-21.

¹⁸⁶ Olaga frihetsberövande regleras i brottsbalken och maxstraffet är 10 års fängelse, BrB 4 kap. 2 §.

enligt konventionsrätten, anger omständigheter som har framkommit under förhandlingen.

Beslutet lyder i sin helhet enligt följande:

XX är på sannolika skäl misstänkt för att den 17 februari 2022 till 18 februari 2022 på Toreborg, Örsta, Eskilstuna, Eskilstuna kommun, mot målsägandens vilja ha berövat målsäganden hans frihet. Gärningen är för närvarande att rubricera som ett olaga frihetsberövande. XX är vidare på sannolika skäl misstänkt för att ha utövat våld mot målsäganden, tidpunkt och adress enligt ovan, vilket orsakat hen smärta. Gärningen är för närvarande att rubricera som misshandel av normalgraden.

Det föreligger en konkret risk för XX på fri fot undanröjer bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Det föreligger vidare en konkret risk att XX på fri fot fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Beaktat straffvärdet för gärningarna, beaktat den tid som XX varit frihetsberövad samt beaktat kvarstående utredningsåtgärder och bedömd tidsåtgång för dessa, uppväger skälen för häktning det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för XX eller någon annat motstående intresse. Åklagarens häktningsyrkande ska därför bifallas. Mot bakgrund av att det föreligger kollusionsfara, medges åklagaren tillstånd att meddela beslut om restriktioner i enlighet med begäran.

Inom domkretsen utmärker sig Solna tingsrätt rörande dess utformning av häktningsprotokoll eftersom de använder blanketter. Protokollet är med andra ord standardiserat såtillvida att domstolen har kryssat i rutor under förhandlingen och man har därmed inte skrivit någon löpande text i beslutet, vare sig tidigare i protokollet eller under skälen för beslutet. Domstolens skäl för beslutet ser därför ut enligt följande,¹⁸⁷ se nedan:

Brottsmisstanken

☒	Den misstänkte är	☒	på sannolika skäl	misstänkt för misshandel den 31 december 2021 på XX Sundbyberg, Sundbybergs stad
		☐	skäligen	
☐	Det finns risk för att den misstänkte avviker eller på annat sätt undandrar sig lagföring eller straff (flyktfara)			
☒	Det finns risk för att den misstänkte genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara).			
☐	Det finns risk för att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet (recidivfara).			
☒	Skälen för häktning uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.			

Även för Svea domkrets är det av relevans att lyfta de beslut där domstolen har avslagit häktningsyrkandet och om motiveringen kan anses tillräcklig i dessa fall. För Svea domkrets har tingsrätterna vid sju stycken förhandlingar avslagit häktningsyrkandet. Likt västra Sverige

¹⁸⁷ Solna tingsrätt, B 1-22, 2022-01-02.

följer nedan två exempel på hur man har motiverat att man inte tycker det finns grund för häktning. Det första beslutet är från Nacka tingsrätt,¹⁸⁸ och lyder i sin helhet enligt följande:

XX är på sannolika skäl misstänkt för grovt bedrägeri medelst brukande av falsk urkund under april 2020 samt bokföringsbrott under perioden första juli 2019 till sista juni 2020, båda brotten begångna i Sverige. Det är inte visat att det finns risk för att XX genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning vad gäller det grova bedrägerier medelst falsk urkund. Det är emellertid visat att det föreligger en sådan risk vad avser bokföringsbrottet. XX ska således inte häktas för grovt bedrägeri medelst falsk urkund.

Vad gäller häktning för bokföringsbrott finner tingsrätten att skälen för häktning inte uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Med hänsyn till det ovan angivna finner tingsrätten att XX omedelbart ska försättas på fri fot.

Liknande kan utläsas i ett beslut från Nacka tingsrätt.¹⁸⁹ Skälen, i sin helhet, lyder enligt följande:

XX är på sannolika skäl misstänkt för våldtäkt på den tid och plats som åklagaren har gjort gällande. Det finns även risk att XX genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Vid en sammantagen bedömning finner tingsrätten emellertid inte att det med hänsyn till omständigheterna är proportionerligt att XX häktas. Åklagarens häktningsyrkande ska därmed avslås.

4.1.3 Domkrets hovrätten för Skåne och Blekinge

Nedan följer resultatet från domkretsen för Skåne och Blekinge. I domkretsen finns det sju stycken tingsrätter och nio beslut från respektive tingsrätt har undersökts. Totalt innebär det att 63 häktningsbeslut gällande nyhäktning har undersökts för domkretsen.

Tabell 6. Resultatet för domkretsen Skåne och Blekinge utifrån 63 häktningsbeslut gällande nyhäktning utifrån parametrarna stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte blivit häktad och om beslutet kan anses vara motiverat.

Stängda dörrar?		Protokollsbilaga?		Beslut häktning?		Motiverat?	
Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
76%	24%	75%	25%	98%	2%	2%	98%
48	15	47	16	62	1	1	62

¹⁸⁸ Nacka tingsrätt, B 2195-22, 2022-04-01.

¹⁸⁹ Attunda tingsrätt, B 4997-21, 2022-01-14.

Av 63 stycken häktningsbeslut har 48 förhandlingar skett bakom stängda dörrar. När det har varit förhandling bakom stängda dörrar har man antecknat vad som har framkommit i 47 fall. Med andra ord är det en förhandling där man inte har antecknat vad som framkommit bakom stängda dörrar. Vad gäller häktning har 62 av 63 förhandlingar lett till utfallet att den misstänkte häktas, närmare bestämt 98 procent av fallen. Siffran avviker från Domstolsverkets statistik om att 95 procent av åklagarens häktningsyrkande leder till bifall. Avvikelsen kan bero på slumpen med tanke på det begränsade urvalet. Domstolens motivering av sina häktningsbeslut sker inte i stor utsträckning, utan enbart i ett fall kan det anses finnas en motivering till varför domstolen anser att den misstänkte ska häktas. Detta beslut kommer, likt metodiken ovan, att anges särskilt efter genomgång av tabell 7.

Tabell 7. Figuren visar resultatet för samtliga tingsrätter för Skåne och Blekinges domkrets. Resultatet redovisas både i procent och tal för att skapa en transparens. Parametrarna är stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte har häktats och om beslutet kan anses vara motiverat.

	Stängda dörrar?		Protokollsbilaga?		Beslut häktning?		Motiverat?	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
Blekinge TR	89%	11%	89%	11%	100%	0%	0%	100%
	8	1	8	1	9	0	0	9
Helsingborg TR	33%	67%	33%	67%	89%	11%	11%	89%
	3	6	3	6	8	1	1	8
Hässleholm TR	67%	33%	67%	33%	100%	0%	0%	100%
	6	3	6	3	9	0	0	9
Kristianstad TR	89%	11%	89%	11%	100%	0%	0%	100%
	8	1	8	1	9	0	0	9
Lund TR	89%	11%	89%	11%	100%	0%	0%	100%
	8	1	8	1	9	0	0	9
Malmö TR	100%	0%	89%	11%	100%	0%	0%	100%
	9	0	8	1	9	0	0	9
Ystad TR	67%	33%	67%	33%	100%	0%	0%	100%
	6	3	6	3	9	0	0	9

Ovan redovisas resultatet för respektive tingsrätter inom domkretsen utifrån parametrarna stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte häktas efter förhandlingen och om beslutet kan anses vara motiverat. Huruvida förhandlingarna delvis varit bakom stängda dörrar framkommer det att Malmö tingsrätt har beslutat om stängda dörrar i samtliga fall. Vid tingsrätterna Blekinge, Kristianstad och Lund har domstolen i åtta av nio fall beslutat om stängda dörrar under delar av förhandlingen. Både Hässleholms tingsrätt och Ystads tingsrätt ligger på 67 procent i användningsfrekvens rörande stängda dörrar. Helsingborgs tingsrätt avviker eftersom enbart i tre av nio fall har man beslutat om stängda dörrar. Avvikelsen bör

bero på rena sammanträffande. Förslagsvis kan avvikelserna bero på att brottsligheten inte ansetts vara så pass allvarlig och att åklagaren därmed ansett att det inte finns någon förundersökningssekretess att skydda. Det kan också exempelvis röra sig om att utredningen har kommit till det stadiet där öppna dörrar inte kan anses skada utredningen.

Vad gäller användningen av protokollsbilaga används bilagan i samtliga fall där förhandlingen har varit bakom stängda dörrar. Undantag gäller dock för Malmö tingsrätt där protokollsbilaga har använts i åtta av nio fall, det vill säga 89 procent.

Vad gäller frågan om häktning har man häktat den misstänkte i 62 av 63 förhandlingar inom domkretsen. Med andra ord har Helsingborgs tingsrätt vid en häktningsförhandling beslutat att den misstänkte inte ska häktas. Att domkretsen häktat i 98 procent av fallen utgör en hög procent och är högre än i samtliga domkretsar.

Gällande hur stor utsträckning tingsrätterna motiverar sina häktningsbeslut avviker inte domkretsen för Skåne och Blekinge i jämförelse med övriga domkretsar. Av sju tingsrätter har sex stycken inte något häktningsbeslut som kan anses vara motiverat. Helsingborgs tingsrätt har dock ett beslut som kan anses utgöra en ansats till en motivering. Skälen till detta beslut kommer att redovisas särskilt nedan. För de övriga sex tingsrätterna som inte har något beslut som innehåller en motivering ser skälen för beslutet i sin helhet liknande ut. För att exemplifiera ger jag ett exempel från Blekinge tingsrätt nedan.¹⁹⁰ Likt tidigare i uppsatsen är det skrivna under rubriken "skäl för beslutet" och är angivet i sin helhet:

Brottsmisstanken

XX är på sannolika skäl misstänkt för grovt narkotikabrott den 6 januari 2022 på Järnvägsstationen på Österleden 3 i Karlskrona.

De särskilda häktningsskälen

- Det finns risk för att XX genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Denna risk är sådan att åklagarens begäran om restriktioner ska godtas.
- Det finns risk för att XX fortsätter sin brottsliga verksamhet.
- För brottet är inte föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år och det är inte uppenbart att skäl till häktning saknas.

Skälen för häktning och angivna restriktioner uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för XX eller för något annat motstående intresse.

¹⁹⁰ Blekinge tingsrätt, B 43-22, 2022-01-07.

Liknande kan återfinnas i ett beslut från Hässleholms tingsrätt.¹⁹¹ Beslutets skäl för häktning lyder enligt följande:

XX är på sannolika skäl misstänkt mordbrand den 5 mars 2022, Nävlinge 2402 i Hässleholms kommun.

Det finns risk för att XX genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Denna risk är sådan att åklagarens begäran om restriktioner ska godtas.

För brottet är inte föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år och det är inte uppenbart att skäl till häktning saknas.

Skälen för häktning och angivna restriktioner uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för XX eller för något annat motstående intresse.

Gemensamt för de båda besluten är att man ägnar i princip en mening per rekvisit. Genom en mening skriver domstolen att den misstänkte på sannolika skäl är misstänkt. Därefter följer en till mening som förklarar att domstolen menar att det föreligger kollusionsfara och att den är sådan att restriktioner ska godtas. Vidare följer en mening kring presumptionsregeln och att häktningen bedöms proportionerlig. Det framkommer således inte i skälen till hur tingsrätten har gjort sin bedömning eller vilka omständigheter som ligger till grund för beslutet.

För domkretsen finns det dock ett beslut från Helsingborgs tingsrätt där den enskilde är misstänkt för egenmäktighet med barn.¹⁹² I beslutet har domstolen gjort en ansats till en motivering i sina skäl:

¹⁹¹ Hässleholms tingsrätt, B 256-22, 2022-03-08.

¹⁹² Helsingborgs tingsrätt, B 8045-22, 2022-02-16. Egenmäktighet med barn regleras i brottsbalken och maxstraffet är ett års fängelse, BrB 7 kap. 4 §.

1. XX är på sannolika skäl misstänkt för egenmäktighet med barn, grovt brott, den 2021-11-19 -- XX, Helsingborg samt på annan okänd plats i Tjeckien eller i annat okänt land, Sverige, enligt följande gärningspåstående.

Egenmäktighet med barn, grovt brott (Brb 7 kap. 4 §)

XX och XX har gemensam vårdnad om XX, 00000000-0000. Barnet har benvist i Helsingborg, Sverige och bodde hos vardera förälder varannan vecka. Den 19 november 2021 reste XX, utan XXs vetskap och samtycke, till Usti Nad Labem i Tjeckien med X. Hon har ännu inte kommit hem med barnet.

XX har således genom ovanstående agerande, utan beaktansvärda skäl, egenmäktigt skiljt flickan från XX. Brottet har begåtts den 19 november 2021 i Helsingborg, Sverige och är därefter alljämt pågående i Tjeckien eller på annan okänd plats.

Med beaktande av flickans ringa ålder, att hon ryckts från sin invanda miljö och förts utomlands samt då XX avser att kvarstanna utomlands på obestämd tid är brottet grovt.

XX begick gärningen med uppsåt.

Det finns risk för att XX avviker eller på annat sätt undandrar sig lagföring eller straff. Det finns även risk för att XX fortsätter sin brottsliga verksamhet. På grund av detta förklarar tingsrätten XX häktad i sin utevaro.

Även domkretsen för Skåne och Blekinge har ett beslut där man har avslagit häktningsyrkandet.¹⁹³ Beslutet lyder i sin helhet enligt följande:

XX kan i nuläget inte bedömas vara skäligen misstänkt för mord.

Häktningsyrkandet avslås. Anhållningsbeslutet hävs och XX ska omedelbart försättas på fri fot.

4.1.4 Domkrets hovrätten för Göta

Nedan följer resultatet från domkretsen för Göta. I domkretsen finns det åtta stycken tingsrätter och nio beslut från respektive tingsrätt har undersökts. Totalt innebär det att 72 häktningsbeslut gällande nyhäktning har undersökts för domkretsen.

Tabell 8. Resultatet för domkretsen Göta utifrån 72 häktningsbeslut gällande nyhäktning utifrån parametrarna stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte blivit häktad och om beslutet kan anses vara motiverat.

Stängda dörrar?		Protokollsbilaga?		Beslut häktning?		Motiverat?	
Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
88%	13%	86%	14%	89%	11%	0%	100%
63	9	62	10	64	8	0	72

¹⁹³ Helsingborgs tingsrätt, B 1326-22, 2022-02-26.

Av 72 stycken förhandlingar har 63 av dem delvis varit bakom stängda dörrar vilket utgör 88 procent av fallen. Inom domkretsen har man använt protokollsbilaga i 62 fall vilket innebär att domstolen inte antecknat vad som framkommit i en bilaga i ett fall. Gällande häktning har domstolen i 89 procent, eller närmare bestämt, i 64 fall beslutat att den misstänkte ska häktas. Angående frekvensen av motivering är resultatet liknande som för övriga domkretsar. Domkretsen Göta har inte något beslut som kan anses vara motiverat. Likt ovan kommer det att redogöras mer ingående av resultatet efter tabellen nedan.

Tabell 9. Figuren visar resultatet för samtliga tingsrätter för Götas domkrets. Resultatet redovisas både i procent och tal för att skapa en transparens. Parametrarna är stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte har häktats och om beslutet kan anses vara motiverat.

	Stängda dörrar?		Protokollsbilaga?		Beslut häktning?		Motiverat?	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
Eksjö TR	100%	0%	89%	11%	89%	11%	0%	100%
	9	0	8	1	8	1	0	9
Jönköping TR	78%	22%	78%	22%	100%	0%	0%	100%
	7	2	7	2	9	0	0	9
Kalmar TR	100%	0%	100%	0%	67%	33%	0%	100%
	9	0	9	0	6	3	0	9
Linköping TR	78%	22%	78%	22%	89%	11%	0%	100%
	7	2	7	2	8	1	0	9
Norrköping TR	100%	0%	100%	0%	100%	0%	0%	100%
	9	0	9	0	9	0	0	9
Skaraborgs TR	78%	22%	78%	22%	100%	0%	0%	100%
	7	2	7	2	9	0	0	9
Växjö TR	89%	11%	89%	11%	100%	0%	0%	100%
	8	1	8	1	9	0	0	9
Örebro TR	78%	22%	78%	22%	67%	33%	0%	100%
	7	2	7	2	6	3	0	9

Ovan redovisas resultatet för respektive tingsrätt i Göta domkrets. Tabellens parametrar är likt ovan stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte häktas och om beslutet kan anses vara motiverat. Vad gäller stängda dörrar har tingsrätterna Eksjö, Kalmar och Norrköping beslutat om stängda dörrar i 100 procent av sina förhandlingar. Växjö tingsrätt har beslutat om stängda dörrar i åtta av nio förhandlingar, det vill säga 89 procent. För tingsrätterna Jönköping, Linköping, Skaraborg och Örebro har domstolarna beslutat om stängda dörrar i sju av nio fall, det vill säga 78 procent.

Vad gäller tingsrätternas användning av protokollsbilaga vid stängda dörrar har samtliga tingsrätter, med undantag för Eksjö tingsrätt, antecknat vad som framkommit i en

protokollsbilaga i samtliga fall. Vid en häktesförhandling har Eksjö tingsrätt inte antecknat vad som framkommit i en bilaga.¹⁹⁴ I beslutet kan man dock lyfta att domstolen verkar ha gjort ett misstag eftersom man beslutar om stängda dörrar men trots det för man löpande anteckning i protokollet vad som således sker bakom stängda dörrar.

Förhandlingen fortsätter inom stängda dörrar, varvid åklagaren redogör för omständigheterna angående brotten i enlighet med häktningpromemorian. Åklagaren anger också skälen för de särskilda häktningsgrunderna.

Advokat Bisso framför XXs skäl för varför häktning inte ska ske, varvid han särskilt pekar på vissa uppgifter från det förhör som hållits med XX under anhållningstiden. Advokat Bisso anser också att en häktning inte skulle vara proportionerlig och att det i vart fall inte finns skäl för restriktionerna samsittning och gemensam vistelse.

Parterna bereds tillfälle att ställa frågor till XX varvid parterna anger att de inte har några frågor.

Tingsrätten går igenom ett belastningsutdrag avseende XX. XX förklarar att han normalt bor själv i lägenheten. Han har flickvän på annan ort.

Tingsrätten meddelar att förhandlingen är offentlig men också avslutad.

Vad gäller häktningsfrågan har tingsrätterna Jönköping, Norrköping, Skaraborg och Växjö häktat efter samtliga nio häktningsförhandlingar. Både Eksjö tingsrätt och Linköping tingsrätt har häktat i åtta av nio fall, det vill säga 89 procent. För tingsrätterna Kalmar och Örebro har domstolen häktat i 67 procent, närmare bestämt i sex av nio fall.

Angående motivering är resultatet samma för samtliga tingsrätter inom domkretsen. Ingen tingsrätt har ett beslut som kan anses vara en motivering till varför man väljer att häkta en misstänkt. Nedan följer ett exempel från Jönköpings tingsrätt.¹⁹⁵ Beslutet är enligt min uppfattning representativt för i vilken utsträckning tingsrätterna inom domkretsen Göta motiverar sina häktningsbeslut:

XX är på sannolika skäl misstänkt för *stöld* den 12 januari 2022 på XX, Norrahammar, Jönköpings kommun.

¹⁹⁴ Eksjö tingsrätt, B 34-22, 2022-02-16.

¹⁹⁵ Jönköpings tingsrätt, B 176-22, 2022-01-14.

- Det finns risk för att XX genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Denna risk är sådan att åklagarens begäran om restriktioner ska godtas.
- Det finns risk för att XX fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Skälen för häktning och angivna restriktioner uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för XX eller för något annat motstående intresse.

Skälen är med andra ord en avbildning av lagtexten för häktning och de särskilda häktningsskälen kollusion- och flyktfara enligt huvudregeln.

Även domkretsen Göta har beslut där tingsrätterna har ogillat yrkandet. Det första beslutet är från Linköpings tingsrätt,¹⁹⁶ och skälen lyder i sin helhet enligt följande:

XX är på sannolika skäl misstänkt för misshandel den 15 januari 2022, på XX, Vadstena kommun och olaga hot den 18 januari 2022 på XX, Vadstena, Vadstena kommun. Tingsrätten anser dock inte att det med hänsyn till vad som hittills framkommit av utredningen finns risk för att XX fortsätter sin brottsliga verksamhet. Tingsrätten anser heller inte att skälen för häktning uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för XX eller något annan motstående intresse. Mot den bakgrunden finns det inte tillräckliga skäl för häktning. Tingsrätten avslår därför häktningsyrkandet, häver anhållningsbeslutet och XX försätts omedelbart på fri fot.

Ett annat beslut där tingsrätten har ogillat yrkandet är från Örebro tingsrätt.¹⁹⁷ Under skälen för beslutet anför domstolen följande:

XX är inte på sannolika skäl misstänkt för rån den 3 januari 2022 på XX i Örebro. Det finns därmed inte tillräckliga skäl för häktning.

4.1.5 Domkrets hovrätten för Nedre Norrland

Nedan följer resultatet från domkretsen för nedre Norrland. I domkretsen finns det fem stycken tingsrätter och nio beslut från respektive tingsrätt har undersökts. Totalt innebär det att 45 stycken häktningsbeslut gällande nyhäktning har undersökts för domkretsen.

Tabell 10. Resultatet för domkretsen Göta utifrån 45 häktningsbeslut gällande nyhäktning utifrån parametrarna stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte blivit häktad och om beslutet kan anses vara motiverat.

¹⁹⁶ Linköpings tingsrätt, B 230-22, 2022-01-21.

¹⁹⁷ Örebro tingsrätt, B 24-22, 2022-01-06.

Stängda dörrar?		Protokollsbilaga?		Beslut häktning?		Motiverat?	
Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
76%	24%	62%	38%	91%	9%	0%	100%
34	11	28	17	41	4	0	45

Ovan redovisas resultatet för domkretsen för nedre Norrland utifrån parametrarna stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte har häktats efter förhandlingen och om beslutet anses vara motiverat. Domkretsen nedre Norrland har haft häktningsförhandling bakom stängda dörrar i 76 procent av fallen, närmare bestämt vid 34 stycken förhandlingar. Protokollsbilaga har använts i 62 procent av fallen, närmare bestämt vid 28 förhandlingar. Vad gäller frågan om häktning har domstolen beslutat om häktning i 91 procent av fallen. Det är med andra ord i 41 av 45 häktningsförhandlingar där utfallet har resulterat i att den misstänkte häktas. Angående motivering kan inte domkretsen anses ha motiverat något häktningsbeslut.

Tabell 11. Figuren visar resultatet för samtliga tingsrätter för nedre Norrlands domkrets. Resultatet redovisas både i procent och tal för att skapa en transparens. Parametrarna är stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte har häktats och om beslutet kan anses vara motiverat.

	Stängda dörrar?		Protokollsbilaga?		Beslut häktning?		Motiverat?	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
Gävle TR	33%	67%	33%	67%	78%	22%	0%	100%
	3	6	3	6	7	2	0	9
Hälsinglands TR	100%	0%	33%	67%	100%	0%	0%	100%
	9	0	3	6	9	0	0	9
Sundsvall TR	89%	11%	89%	11%	100%	0%	0%	100%
	8	1	8	1	9	0	0	9
Ångermanland TR	67%	33%	67%	33%	78%	22%	0%	100%
	6	3	6	3	7	2	0	9
Östersund TR	89%	11%	89%	11%	100%	0%	0%	100%
	8	1	8	1	9	0	0	9

Ovan presenteras resultatet för samtliga tingsrätter inom domkretsen för nedre Norrland. Tingsrätterna är fem stycken till antalet och består av Gävle, Hälsingland¹⁹⁸, Sundsvall, Ångermanland och Östersund. För domkretsen är det bara Hälsinglands tingsrätt som har haft förhandling bakom stängda dörrar i samtliga fall. För tingsrätterna Sundsvall och Östersund har förhandlingen ägt rum bakom stängda dörrar vid åtta av nio förhandlingar. Ångermanlands tingsrätt har haft stängda dörrar i 67 procent av fallen. Med andra ord har förhandlingen ägt rum bakom stängda dörrar i sex av nio förhandlingar. Gävle tingsrätt

¹⁹⁸ Tingsrätten bytte 1 november 2022 namn från Hudikvalls tingsrätt till Hälsinglands tingsrätt. Sveriges domstolar, *Hudikvalls tingsrätt blir Hälsinglands tingsrätt*, 2022-11-01. Hämtad: 2023-10-02.

avviker såtillvida att man enbart har haft tre huvudförhandlingar bakom stängda dörrar. Orsaken till avvikelserna kan bero på rena sammanträffande, det vill säga att de nio första besluten för året var förhandlingar där åklagaren inte yrkade på stängda dörrar eller där domstolen inte fann det nödvändigt.

Gällande protokollsbilaga har samtliga tingsrätter, med undantag för Hälsinglands tingsrätt, använt en bilaga och antecknat vad som framkommit bakom stängda dörrar i samtliga fall. Hälsinglands tingsrätt, som beslutade om stängda dörrar i samtliga fall, har bara antecknat i en protokollsbilaga vid tre förhandlingar, det vill säga i 33 procent av fallen.

Vad gäller häktning har tingsrätterna Hälsingland, Sundsvall och Östersund beslutat om häktning i samtliga fall. För Gävle tingsrätt och Ångermanlands tingsrätt har man häktat i 78 procent av förhandlingarna, närmare bestämt sju av nio förhandlingar.

Tingsrätternas obenägenhet att motivera sina häktningsbeslut är liknande även för nedre Norrland i jämförelse med övriga domkretsar. Det finns ingen tingsrätt som uppvisar någon benägenhet att motivera sina beslut. Däremot har jag i två häktningsprotokoll från Hälsinglands tingsrätt noterat en ansats till motivering.¹⁹⁹ Båda skälen kommer att redovisas nedan. I det första protokollet lyder domstolens skäl för att häkta den misstänkte i sin helhet enligt följande:

Utredningen utvisar att XX på sannolika skäl är misstänkt för misshandel den 5 januari 2022 och olaga hot den 5 januari 2022 vid XX, Alfta, Ovanåkers kommun.

Det finns särskilt utifrån närstående förhållandet påtaglig risk för att den misstänkte genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Att XX en tid efter gärningen varit på fri fot, föranleder inte annan bedömning. Denna risk är sådan att åklagarens begäran om restriktioner är lagligen grundad.

Det finns risk för att den misstänkte - utifrån att fråga är om misstanke om ny brottslighet under prövotid och övervakning - fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Skälen för häktning och angivna restriktioner uppväger det intrång och de men i övrigt som åtgärden innebär för XX.

Bedömningen huruvida beslutet kan anses vara tillräckligt motiverat enligt de krav konventionsrätten ställer på häktningsprotokoll lämnar jag i nuläget till läsaren och återkommer till frågan vidare i analysen. Det andra beslutet där domstolen gör en ansats till

¹⁹⁹ Hälsinglands tingsrätt, B 51-22, 2022-01-17.

en motivering är också från Hälsinglands tingsrätt,²⁰⁰ och skälen för att häkta lyder i sin helhet enligt följande:

XX är utifrån vad som har framkommit på sannolika skäl misstänkt för rån den 27 januari 2022 vid Resecentrum och vid Preem, Söderhamn, Söderhamns kommun.

Det finns utifrån förevarande utredning påtaglig risk för att XX genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Denna risk är sådan att åklagarens begäran om restriktioner är lagligen grundad och bedöms som rimlig.

Mot bakgrund av att XX är misstänkt för ifrågavarande brott under löpande skyddstillsyn och pågående övervakning och vad som har framkommit, bedöms det föreligga betydande risk för att XX fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Skälen för häktning och angivna restriktioner uppväger utifrån den misstänkta brottslighetens allvar det intrång och de men i övrigt som åtgärden innebär för XX, även med hänsyn till hans ungdom.

Domkretsen för nedre Norrland har ogillat åklagarens häktningssyrkanden vid fyra stycken förhandlingar och två exempel kommer ges nedan. Det första beslutet är från Gävle tingsrätt.²⁰¹ Beslutets skäl lyder enligt följande:

XX är på sannolika skäl misstänkt för

- Stöld 2022-02-09 18:00 -- 2022-02-10 12:00 Movallen, Föne, Sverige
Id: POD50-BM2022-1381384911-7P, Ext ärendenr: 5000-XXXXXX

Tingsrätten anser inte att särskilda häktningsskäl föreligger och det saknas tillräckliga skäl för häktning.

Det andra beslutet är från Ångermanlands tingsrätt.²⁰² Beslutets skäl lyder i sin helhet enligt följande:

Den misstänkte är inte på sannolika skäl misstänkt för de brott åklagaren angett.

Det finns inte tillräckliga skäl för häktning.

4.1.6 Domkrets hovrätten för Övre Norrland

Nedan följer resultatet från domkretsen för övre Norrland. I domkretsen finns det sex stycken tingsrätter och nio beslut från respektive tingsrätt har undersökts. Totalt innebär det att 54 stycken häktningsbeslut gällande nyhäktning har undersökts för domkretsen.

²⁰⁰ Hälsinglands tingsrätt, B 233-22, 2022-01-31.

²⁰¹ Gävle tingsrätt, B 554-22, 2022-02-13.

²⁰² Ångermanlands tingsrätt, B 432-22, 2022-02-24.

Tabell 12. Resultatet för övre Norrland utifrån 54 häktningsbeslut gällande nyhäktning utifrån parametrarna stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte blivit häktad och om beslutet kan anses vara motiverat. Resultatet redovisas både i procent och tal.

Stängda dörrar?		Protokollsbilaga?		Beslut häktning?		Motiverat?	
Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
80%	20%	67%	33%	96%	4%	2%	98%
43	11	36	18	52	2	1	53

Ovan redovisas resultatet för övre Norrland utifrån parametrarna stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte häktas och om beslutet anses vara motiverat. Resultatet visar att domkretsen har haft stängda dörrar i 80 procent av sina förhandlingar, närmare bestämt 43 av 54 förhandlingar. Domkretsen har använt protokollsbilaga i 67 procent av fallen, vilket innebär att i 36 förhandlingar har domstolen antecknat vad som skett bakom stängda dörrar. Vad gäller häktningsfrekvensen har domstolarna inom domkretsen beslutat att den misstänkte ska häktas i 96 procent av fallen. Med andra ord har utfallet i 52 av 54 förhandlingar blivit att man häktat. Kring motivering har domstolen motiverat ett beslut, beslutet kommer att presenteras särskilt nedan.

Tabell 13. Figuren visar resultatet för samtliga tingsrätter för Västra Sveriges domkrets. Resultatet redovisas både i procent och tal för att skapa en transparens. Parametrarna är stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte har häktats och om beslutet kan anses vara motiverat.

	Stängda dörrar?		Protokollsbilaga?		Beslut häktning?		Motiverat?	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
Gällivare TR	67%	33%	67%	33%	100%	0%	0%	100%
	6	3	6	3	9	0	0	9
Haparanda TR	78%	22%	33%	67%	100%	0%	11%	89%
	7	2	3	6	9	0	1	8
Luleå TR	89%	11%	78%	22%	100%	0%	0%	100%
	8	1	7	2	9	0	0	9
Lycksele TR	100%	0%	100%	0%	89%	11%	0%	100%
	9	0	9	0	8	1	0	9
Skellefteå TR	78%	22%	78%	22%	89%	11%	0%	100%
	7	2	7	2	8	1	0	9
Umeå TR	67%	33%	44%	56%	100%	0%	0%	100%
	6	3	4	5	9	0	0	9

Ovan redovisas resultatet för domkretsen övre Norrland. Domkretsen består av sex stycken tingsrätter och resultatet för respektive tingsrätt redovisas utifrån parametrarna stängda dörrar, protokollsbilaga, om den misstänkte häktas och om beslutet kan anses vara motiverat. För Lycksele tingsrätt har nio stycken förhandlingar varit bakom stängda dörrar. Luleå

tingsrätt har hållit förhandling delvis bakom stängda dörrar i 78 procent av fallen, närmare bestämt åtta av nio förhandlingar. Tingsrätterna Skellefteå och Haparanda har hållit förhandling bakom stängda dörrar i sju av nio fall, medan både Gällivare tingsrätt och Umeå tingsrätt har haft stängda dörrar i sex av nio fall. Vad gäller användningen av protokollsbilaga har tingsrätterna Skellefteå, Gällivare och Lycksele använt bilaga i samtliga förhandlingar som har varit bakom stängda dörrar. Vid Luleå tingsrätt har man använt protokollsbilaga i sju av de åtta förhandlingar som har skett bakom stängda dörrar. Vid Umeå tingsrätt har sex förhandlingar varit bakom stängda dörrar och domstolen har antecknat vad som framkommit bakom stängda dörrar i fyra fall. För Haparanda tingsrätt har man antecknat vad som framkommit bakom stängda dörrar i tre av sju förhandlingar.

Vad gäller häktning har tingsrätterna Gällivare, Luleå, Haparanda och Umeå häktat i samtliga fall där domstolen har hållit en häktningsförhandling. Tingsrätterna Skellefteå och Lycksele däremot har häktat i 89 procent av fallen, närmare bestämt vid åtta av nio häktningsförhandlingar. Utsträckningen av tingsrätternas motivering är dock genomgående på samma nivå för hela domkretsen i den bemärkelsen att det enbart är ett beslut som kan anses utgöra en motivering, alternativt en ansats till en motivering. För övriga 53 häktningsbeslut för domkretsen innehåller besluten inte vad som kan anses vara en motivering. Nedan följer ett exempel från Luleå tingsrätt,²⁰³ som jag menar är representativt för i vilken utsträckning tingsrätterna inom domkretsen motiverar sina häktningsbeslut:

XX är på sannolika skäl misstänkt för *grovt narkotikabrott* den 8 februari 2022 på Resecentrum, Bodens kommun.

Det finns risk för att den misstänkte genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Denna risk är sådan att åklagarens begäran om restriktioner ska godtas. Det finns även risk för att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet. För brottet är vidare inte föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år och det är inte uppenbart att skäl till häktning saknas.

Skälen för häktning uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för XX eller för något annat motstående intresse.

Tingsrätten förklarar därför XX häktad.

²⁰³ Luleå tingsrätt, B 414-22, 2022-02-11.

I ett beslut från Haparanda tingsrätt har man skrivit skäl som kan anses utgöra en motivering, alternativt en ansats till en motivering.²⁰⁴ Personen är misstänkt för grovt rattfylleri.²⁰⁵ Skälen till beslutet att den misstänkte ska häktas lyder i sin helhet enligt följande:

Även om promillehalten inte ännu har fastställts menar tingsrätten att det framkommit i utredningen att XX framförande av fordonet inneburit en påtaglig fara

för trafiksäkerheten eftersom han har voltat fordonet ner i ett dike. Det har även framkommit att XX har druckit alkohol. Därför menar tingsrätten att det föreligger sannolika skäl för rubriceringen grovt rattfylleri.

XX är således på sannolika skäl misstänkt för grovt rattfylleri den 13 augusti 2022 i Kalix kommun.

Tingsrätten menar att det föreligger en risk för att XX undandrar sig lagföring eller straff. Han har ingen hemvist i Sverige och har inte heller någon fast hemvist i Finland. Moldavien är inget EU land, därav finns en risk för att han undandrar sig lagföringen.

Sammantaget finns det därför skäl för häktning och skälen för häktning uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

För övre Norrland har domstolarna ogillat två häktningsyrkanden. I samtliga beslut har skälen för beslutet hållits kortfattade. Nedan följer två exempel, inledningsvis ett exempel från Skellefteå tingsrätt.²⁰⁶ Skälen i beslutet lyder enligt följande:

XX är på sannolika skäl misstänkt för Häleri 2022-02-02 Skellefteå kommun (5000-K115516-22).

- Det finns risk för att den misstänkte genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Denna risk är dock inte sådan att åklagarens begäran om restriktioner ska godtas.
- Det finns risk för att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Skälen för häktning och angivna restriktioner uppväger emellertid inte det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Det andra beslutet är från Lycksele tingsrätt.²⁰⁷ Skälen för beslutet lyder i sin helhet enligt följande:

²⁰⁴ Haparanda tingsrätt, B 587-22, 2022-08-17.

²⁰⁵ Grovt rattfylleri regleras i trafikbrottslagen och maxstraffet är två års fängelse, lag (1951:649) om straff för vissa trafikbrott.

²⁰⁶ Skellefteå tingsrätt, B 131-22, 2022-02-04.

²⁰⁷ Lycksele tingsrätt, B 338-22, 2022-05-27.

XX är inte i nuläget på sannolika skäl misstänkt för sabotage mot blåljusverksamhet på den tid och plats som åklagaren gjort gällande. Det föreligger inte heller skäl att häkta honom på annan grund.

4.2 Gemensam statistik för Sveriges hovrätter

Nedan presenteras statistiken för samtliga Sveriges hovrätter som är sex stycken till antalet och statistiken är uppdelad på de sex domstolarna som finns i Sverige. Likt tidigare avsnitt kommer besluten inte att redovisas särskilt utan kommer att presenteras övergripande. För att exemplifiera kommer jag däremot att återge exempel och redovisa när specifika beslut avviker från mängden. För den intresserade läsaren av enskilda hovrättsbeslut hänvisar jag till bilaga två.

Tabell 14. Resultat för samtliga sex hovrätter utifrån parametrarna om hovrätten avslår överklagandet och om hovrätten har motiverat sitt beslut. Totalt har 54 beslut undersökts.

	Yrkandet avslås?		Motiverat?	
	Ja	Nej	Ja	Nej
Västra Sverige	100%	0%	0%	100%
	9	0	0	9
Svea	100%	0%	0%	100%
	9	0	0	9
Skåne & Blekinge	100%	0%	0%	100%
	9	0	0	9
Göta	100%	0%	0%	100%
	9	0	0	9
Nedre Norrland	100%	0%	0%	100%
	9	0	0	9
Övre Norrland	100%	0%	0%	100%
	9	0	0	9
Totalt procent	100%	0%	0%	100%
Totalt tal	54	0	0	54

Ovan redovisas resultatet för samtliga sex hovrätter i Sverige. Av de undersökta besluten har 54 beslut fastställts helt eller delvis och överklagandet har avslagits gällande häktningsfrågan. I 53 av 54 fall är det den misstänkte som har valt att överklaga beslutet om häktning. Endast i ett fall har underrätten inte funnit tillräckliga skäl för häktning,²⁰⁸ vilket har resulterat i att

²⁰⁸ Göta hovrätt, Ö 43-22, 2022-01-04.

åklagaren har överklagat till hovrätten. Inget av besluten kan anses vara motiverat då majoriteten av hovrätterna enbart har skrivit en mening som skäl. Besluten ser dock något annorlunda ut för varje hovrätt och därför kommer ett exempel från respektive hovrätt att återges. Besluten som presenteras är enligt min uppfattning representativa för respektive hovrätt. Det första beslutet är från hovrätten för västra Sverige.²⁰⁹ I beslutet lyder skälen enligt följande:

XX är på sannolika skäl misstänkt för misshandel den 25 februari 2021, misshandel i november 2021 och misshandel den 5 januari 2022, i samtliga fall på Berghemsgatan i Mölndal.

På de skäl tingsrätten i övrigt anfört och eftersom skälen för häktning och angivna restriktioner uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för XX

eller för något annat motstående intresse ska XX vara fortsatt häktad och tingsrättens beslut om tillstånd att meddela restriktioner inte ändras.

Beslutet är med andra ord ganska kortfattat och innehåller inte några specifika omständigheter för fallet. Om man jämför skälen ovan kan man se stora likheter med flera av tingsrätternas skäl. I ett beslut från Svea hovrätt,²¹⁰ lyder beslutet i sin helhet enligt följande:

1. Hovrätten avslår överklagandet.

Det saknas skäl för beslutet och det återgivna är allt som framgår av hovrättens beslut. I hovrätten för Skåne och Blekinge kan besluten anses vara något mer omfattande och ett exempel är ett beslut där den enskilde var misstänkt för grovt vapenbrott och förberedelse till mord.²¹¹ Beslutet lyder i sin helhet enligt följande:

²⁰⁹ Hovrätten för västra Sverige, Ö 1188-22, 2022-01-11.

²¹⁰ Svea hovrätt, Ö 3-22, 2022-01-01.

²¹¹ Skåne och Blekinge hovrätt, Ö 9-22, 2022-01-04.

XX är på sannolika skäl misstänkt för grovt vapenbrott och förberedelse till mord, gemensamt och i samförstånd med annan, den 24 juli 2021 i Malmö.

Det finns risk för att XX genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning.

Däremot anser hovrätten inte att recidivfaran är så påtaglig att den utgör ett självständigt skäl för häktning.

För grovt vapenbrott är inte föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år och det är inte uppenbart att skäl till häktning saknas.

På av tingsrätten anförda skäl ska åklagaren ges fortsatt tillstånd att meddela restriktioner i den utsträckning som framgår av tingsrättens beslut.

Skälen för häktning och restriktioner uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för XX eller för något annat motstående intresse.

Hovrättens beslut är i dess omfattning liknande de tidigare beslut som är presenterade under avsnittet för Sveriges tingsrätter. Hovrätten har, likt tingsrätterna, angivit abstrakt lagtext i sina skäl till varför man väljer att häkta den misstänkte. Göta hovrätt skriver likt Svea hovrätt enbart en mening där de fastställer tingsrättens beslut.²¹² I domkretsen Göta lyder beslutet och skälen till beslutet enligt följande:

Hovrätten fastställer tingsrättens beslut.

Det finns med andra ord inte någon motivering kring varför och inte heller på vilka grunder hovrätten fastställer tingsrättens beslut om att den misstänkte ska häktas. Det samma gäller för nedre Norrland som i ett representativt beslut,²¹³ skriver följande mening:

Hovrätten avslår överklagandet.

Hovrätten för nedre Norrland har dock i ett beslut angett något längre skäl till varför överklagandet avslås.²¹⁴ Motiveringen anses dock vara av mer formell karaktär och inte en motivering kring varför den misstänkte ska vara häktad. I skälen anges att den misstänkte har möjlighet att begära omprövning av häktningsbeslutet vid tingsrätten.

För övre Norrland gör hovrätten på samma sätt som för Svea, Göta och nedre Norrland. Domstolen skriver enbart att hovrätten avslår överklagandet och ger inte någon motivering till varför och inte heller på vilka grunder beslutet är fattat.²¹⁵

²¹² Göta hovrätt, Ö 82-22, 2022-01-07.

²¹³ Nedre Norrlands hovrätt, Ö 29-22, 2022-01-04.

²¹⁴ Nedre Norrlands hovrätt, Ö 179-22, 2022-01-28.

²¹⁵ Se exempelvis Övre Norrlands hovrätt, Ö 123-22, 2022-02-04.

Att hovrätterna Svea, Göta, nedre och övre Norrland enbart skriver en mening i sina beslut och i sina skäl måste tolkas som att hovrätten instämmer i tingsrättens bedömning i sin helhet. Frågan som rimligtvis uppenbarar sig är om hovrätten anser att tingsrättens skäl är så pass uttömmande att man anser att man inte behöver ange några egna skäl. För att undersöka detta kommer de två överklagade tingsrättsbesluten att redogöras för nedan. Det första beslutet tillhör Svea hovrätt och det överklagade häktningsbeslutet är från Västmanlands tingsrätt.²¹⁶ Skälen för att den enskilde ska häktas lyder enligt följande:

Den misstänkte är på sannolika skäl misstänkt för stöld den 29 december 2021 i Västerås.

Det finns risk att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Skälen för häktning uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Den misstänkte skall därför vara häktad.

För Göta hovrätt är det överklagade beslutet från Jönköpings tingsrätt,²¹⁷ och skälen till att den misstänkte ska häktas lyder i sin helhet enligt följande:

XX är på sannolika skäl misstänkt för *försök till stöld* den 26 december 2021 på Västergatan 25 i Gnosjö, Gnosjö kommun.

Det finns risk för att XX genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Denna risk är sådan att åklagarens begäran om restriktioner ska godtas.

Skälen för häktning och angivna restriktioner uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för XX eller för något annat motstående intresse.

Nästintill identiska formuleringar och uppbyggnad återfinns både i det överklagade beslutet från nedre Norrland och i beslutet från övre Norrland.²¹⁸

²¹⁶ Observera härmed att det överklagade tingsrättsbeslutet är det beslut som har redogjorts för ovan gällande Svea hovrätt. Svea hovrätt, Ö 3-22, 2022-01-03. Västmanlands tingsrätt, B 7389-21, 2022-01-01.

²¹⁷ Observera härmed att det överklagade tingsrättsbeslutet är det beslut som har redogjorts för ovan gällande Göta hovrätt. Göta hovrätt, Ö 82-22, 2022-01-07. Jönköpings tingsrätt, B 5653-21, 2021-12-29.

²¹⁸ Nedre Norrlands hovrätt, Ö 29-22, 2022-01-04 med tillhörande tingsrättsbeslut från Hudiksvalls tingsrätt (nuvarande Hälsinglands tingsrätt), B 10-22, 2022-01-03. Övre Norrlands hovrätt, Ö 123-22, 2022-02-04 med tillhörande tingsrättsbeslut från Luleå tingsrätt, B 289-22, 2022-01-30.

4.3 Sammanfattning av avsnittet

Avsnittet har tjänat till att redogöra för min empiriska undersökning. Undersökningen visar att i 80 procent av fallen så sker häktningförhandlingen bakom stängda dörrar. Trots det har protokollsbilaga enbart använts i 70 procent av fallen. Användningen av protokollsbilaga skiljer sig mellan domkretsarna, där västra Sverige ligger i underkant. Utifrån min undersökning kan man dessutom utläsa att i 92 procent av fallen när åklagaren har framställt ett häktningssyrkande, så häktas den misstänkte. Den viktigaste parametern för uppsatsens syfte är dock huruvida beslutet är motiverat och min undersökning visar att besluten inte kan anses vara motiverade i 99 procent av fallen. För att exemplifiera min undersökning ges genomgående exempel på beslut som enligt min uppfattning är representativa.

Avsnittet har också tjänat till att redovisa resultatet för de sex hovrätterna. Undersökningen visar att i 53 av 54 fall är det den misstänkte som har valt att överklaga beslutet om häktning. Endast i ett fall har underrätten inte funnit tillräckliga skäl för häktning, vilket har resulterat i att åklagaren har överklagat till hovrätten. Vad gäller motivering har fyra av sex hovrätter enbart skrivit en mening om att man avslår överklagandet eller fastställer tingsrättens beslut. Inget av besluten kan därmed anses vara motiverade.

Det viktigaste att ta med sig från avsnittet är att svenska tingsrätter enbart gör en ansats till en motivering i sina häktningsbeslut i en procent av fallen. För svenska hovrätter är siffran i stället noll procent.

5. Analys

Nedan följer en analys av det material som har framkommit i tidigare avsnitt. Analysen är uppdelad i tre delar där den inledande delen är vad konsekvenserna blir för den enskilde när domstolarna som regel inte motiverar varför den misstänkte ska häktas. Därefter följer en del vad den bristande motiveringen får för konsekvenser för Sverige som rättsstat. Den tredje delen är fokuserad på förfarandet i hovrätten.

5.1 Den bristande motiveringens konsekvenser för den enskilde

Att bli häktad innebär att en person berövas sin frihet och staten inskränker individens möjlighet och förmåga att leva sitt normala liv. Det påverkar allt från arbete och familjeliv till personliga relationer och den misstänktes psykiska välbefinnande. Dessutom skapar häktningen en ojämnhet i rättssystemet eftersom den misstänkte ska betraktas som oskyldig tills motsatsen bevisats, samtidigt som personen ändå underkastas en ofrivillig isolering från samhället. Oskuldspresumtionen är trots allt en av de allra viktigaste principerna i den svenska straffrätten. Det är därför av yttersta vikt att beslutet att häkta är noga motiverat och att det endast används när det faktiskt inte finns alternativa mindre ingripande åtgärder för att upprätthålla säkerheten i samhället. Med tanke på de ingripande konsekvenser ett frihetsberövande har för den enskilde är det rättssystemet och statens ansvar att säkerställa att åtgärden används med försiktighet.

Med utgångspunkt i oskuldspresumtionen och principen om *equality of arms* är det inte orimligt att påstå att häktningsförfarandet skapar en obalans under förundersökningsstadiet till förmån för staten och på bekostnad av den enskildes frihet och rätt till privatliv. I den ena vågskålen ligger individens frihet och skydd mot frihetsberövande. I den andra vågskålen ligger statens intresse av att effektivt utreda och lagföra brottsmisstänkta. Tillvaratagande av bägge intressen utgör av naturliga skäl några av grunderna i en demokratisk rättsstat.

I syfte att upprätthålla en balans mellan den misstänkte och statens intressen är det av yttersta vikt att häktningsbeslut är noga övervägda och motiverade. Häktning ska endast användas när det saknas alternativa, mindre ingripande åtgärder för att tillgodose medborgarnas berättigade intresse av känsla av rättstrygghet och att brott klaras upp. Det är med andra ord en självklarhet att den praktiska tillämpningen av de rättsregler som styr när häktning får ske, samt hur beslut upprättas, inte får tillåtas nå en nivå där frihetsberövandet inte längre kan

accepteras i en demokratisk rättsstat. Det är en ständig balans mellan att säkerställa ordning och rättvisa i samhället och att respektera den enskildes rätt till frihet och en rättvis rättegång. Den som är frihetsberövad har av naturliga skäl svårare att försvara sig och bedriva egen utredning.

Trots att häktningsbeslut rimligtvis bör vara ett av de beslut i rättskedjan som är mest välgrundade och transparenta visar min undersökning att utifrån samtliga 48 tingsrätter i Sverige lever inte 99 av 100 upp till kraven på motivering av beslutsskäl. Genomgående utgörs skälen av en direkt återgivning av lagtexten. Ett exempel är från domkretsen Skåne och Blekinge där Blekinge tingsrätt har angivit de särskilda häktningsskälen i skälen för beslutet.²¹⁹ Lagtexten för flykttfara lyder som redogjort för tidigare enligt följande: “(...) *finns risk för att han eller hon fortsätter sin brottsliga verksamhet*”. Flykttfaran i beslutet lyder enligt följande: “*Det finns risk för att XX fortsätter sin brottsliga verksamhet*”. Tingsrätten har med andra ord kopierat lagtexten i sin helhet och återgivit den i skälen utan återgivandet av några konkreta rättsfakta för det enskilda fallet.

Ett annat exempel är från domkretsen för övre Norrland och Luleå tingsrätt.²²⁰ I enlighet med vad jag tidigare redogjort för lyder lagtexten för kollusionsfara enligt följande: “(...) *risk för att han eller hon genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning*”. I beslutet från Luleå tingsrätt har man skrivit följande gällande kollusionsfaran: “*Det finns risk för att den misstänkte genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning.*” Återigen har man kopierat och klistrat in lagrummets särskilda häktningsskäl i häktningsbeslutet.

Att domstolarna endast återger författningstexten får anses som anmärkningsvärt med tanke på att det finns rättsfall som konstaterar att det inte är tillräckligt, exempelvis Becciev och Sarban mot Moldavien. I rättsfallen ansåg Europadomstolen att en slentrianmässig återgivning av häktningskriterierna i den nationella rätten inte är tillräckligt för att kravet på motivering ska vara uppfyllt. Europadomstolen kom därmed till slutsatsen att artikel 5.3 hade kränkts av de moldaviska domstolarna. Frågan har dessutom prövats tidigare av Europadomstolen som då nått samma slutsats.²²¹

²¹⁹ Se avsnitt 4.1.3, B 43-22, 2022-01-07.

²²⁰ Se avsnitt 4.1.6, B 414-22, 2022-02-11.

²²¹ Se avsnitt 3.1.

Min undersökning visar att 428 beslut är liknande exemplen från tingsrätterna Blekinge och Luleå. Domstolarna har i fyra av totalt 432 beslut angivit vad som bäst kan beskrivas som en ansats till motivering. Det kan dock ifrågasättas om beslutsskälerna i dessa fyra fall uppfyller konventionsrättens krav. I de fyra fallen har domstolen inte enbart återgett lagtext, utan har till viss del även angivit omständigheter som framkommit under förhandlingen. Besluten är dock, som tidigare redogjort för, kortfattade och övergripande.

Ett exempel är ett beslut från Hälsinglands tingsrätt där domstolen anger följande: *“Det finns särskilt utifrån närståendeförhållandet påtaglig risk för att den misstänkte genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Att XX en tid efter gärningen varit på fri fot, föranleder inte annan bedömning.”*²²² Anledningen till att jag bedömer att det endast är fråga om en ansats till motivering är eftersom det inte framgår vad den risk domstolen identifierat består i. Det vill säga att även om domstolen lämnar informationen om att det är fråga om ett närståendeförhållande är det enligt min bedömning inte tillräckligt för att uppfylla konventionsrättens krav. Jag anser inte att det är tillräckligt att ett förhållande brukar vara på ett visst sätt för att vanemässigt gälla i det enskilda fallet. Det blir godtyckligt.

Kvaliteten i beslutsskälerna i de fyra fallen där jag bedömt att en ansats till motivering gjorts kan också ifrågasättas eftersom det enligt praxis från Europadomstolen är brottets natur och svårighetsgrad som blir avgörande när det saknas motivering kring de särskilda häktningsskälerna. I presenterad praxis från Europadomstolen kunde besluten inte betraktas som fria från godtycklighet vilket resulterade i att domstolen fann att artikel fem kränkts.²²³ I de fyra presenterade fallen har brotten varit våld mot tjänsteman med mera, olaga frihetsberövande med mera, egenmäktighet med barn och grovt rattfylleri.²²⁴ Ingen av brotten kan därmed anses vara av sådan karaktär att de tillhör de mest allvarliga brotten. Som jag redogjort för ovan är straffskalan för grovt rattfylleri respektive våld mot tjänsteman fängelse i högst två år. För egenmäktighet med barn är maxstraffet fängelse ett år och för olaga frihetsberövande är maxstraffet 10 års fängelse. Olaga frihetsberövande är det brott av de nämnda som kan resultera i det längsta fängelsestraffet. I min empiriska undersökning finns det beslut där den enskilde är misstänkt för den allra allvarligaste brottsligheten, exempelvis

²²² Se avsnitt 4.1.5.

²²³ Se avsnitt 3.1.1.

²²⁴ Alingsås tingsrätt, B 298-22, 2022-02-16, Eskilstuna tingsrätt, B 555-22, 2022-02-21, Helsingborgs tingsrätt, B 8045-22, 2022-02-16 och Haparanda tingsrätt, B 587-22, 2022-08-17.

mord.²²⁵ För mig framstår det inte som rimligt att domstolarna anser att det är nödvändigare att motivera beslut där den misstänkte riskerar ett kortare fängelsestraff. Därutöver är det möjligt att argumentera för att kravet på beslutets skäl ökar ju längre frihetsberövandet fortgår, särskilt med tanke på att en misstänkt ska betraktas som oskyldig till motsatsen har bevisats. Presumtionen omfattar såväl förundersökningsprocessen som häktningsförfarandet. Oavsett vilken ståndpunkt som intas i frågan gör inte konventionsrättens praxis någon skillnad på hur omfattande motiveringen behöver vara i relation till brottets svårighetsgrad eller art.

Bristande beslutsskäl gör det svårare för den enskilde att förstå orsaken till att han eller hon frihetsberövas, vilket i sin tur riskerar att leda till att den enskildes förtroende för rättssystemet påverkas. Europadomstolen har vidare konstaterat att om en part, trots anlitan av juridisk expertis, inte kan förstå beslutsskälerna utgör detta en överträdelse enligt etablerad konventionspraxis. Det är också att anse som en överträdelse om parten inte kan utröna hur domstolen har resonerat. Jag frågar mig därför, trots att verksamma domare vid landets domstolar av allt att döma är av en annan uppfattning, hur återgivning av endast lagtext kan anses vara tillräckligt för att uppfylla motiveringsplikten enligt konventionsrätten. Beslutsskäl enbart innehållande återgiven lagtext ger inte möjlighet för den enskilde att utröna hur domstolen har resonerat.

Rättssäkerhet förutsätter inte bara att beslut är korrekta och lagliga utan också att besluten är förenliga med de straffrättsliga principerna som råder inom svensk straffrätt. Enligt likhetsprincipen är det viktigt att domstolen är opartisk och saklig. Principen stadgar också att det ska råda en balans mellan parterna. Det är svårt att påstå att den misstänkte, i alla fall inledningsvis av förundersökningen, är likställd åklagaren ur den utgångspunkten att åklagaren har tillgång till statens tvångsmedel. Det förhållandet förbättras dock inte av att domstolarna underlåter att motivera sina skäl till varför omständigheterna är sådana att åklagarens häktningsyrkandet ska bifallas.

Det är också av vikt att besluten motiveras i syfte att upprätthålla enskildas förtroende för rättssystemet. Eftersom den enskilde inte förstår skälerna eller på vilka grunder denne blir häktad uppstår en risk att den misstänkte kommer att vara mindre benägen att acceptera och

²²⁵ Se exempelvis Örebro tingsrätt, B 55-22, 2022-01-07.

respektera domstolens beslut. Medborgarna är troligtvis mer benägna att acceptera och respektera de beslut och lagar som antas av dessa institutioner om de känner att de får en rättvis prövning, får komma till tals och respekteras. Benägenheten blir med största sannolikhet också större om medborgarna upplever att domstolarna tillämpar rättsreglerna på ett korrekt sätt vid inskränkning av deras grundläggande fri- och rättigheter. Precis som advokat Thomas Olsson lyfter finns det inte heller någon möjlighet för en utomstående att faktiskt kontrollera och granska om handläggningen gällande häktningen har ägt rum på ett lagenligt sätt och huruvida domstolen har respekterat den misstänktes rättigheter.

Under min praktik har jag förstått att det råder en uppfattning bland många försvarsadvokater att det är meningslöst att överklaga tingsrättens häktningsbeslut till hovrätten eftersom ändringsfrekvensen är så liten. Deras uppfattning bekräftas av undersökningen från Dagens Juridik som påvisar att hovrätten ändrar tingsrättens beslut i enbart 3,7 procent. Ur ett rättsekonomiskt perspektiv är det dock möjligt att argumentera att bristen på beslutsskäl är förödande eftersom det innebär att den häktade överklagar beslutet vilket innebär att det tas upp till ny prövning i hovrätten. Det är en process som kostar både pengar och som är resurskrävande. Från ett rättsekonomiskt perspektiv strävar man efter att uppnå ett effektivt rättssystem där resurser används på det bästa sättet. Det bästa är med andra ord att ett beslut motiveras från början och min uppfattning är att fylligare beslutsskäl från tingsrätterna i flera fall skulle innebära att den misstänkte valde att inte klaga, vilket skulle avlasta hovrätterna.

Vidare är det problematiskt att hämningsförfarandet och beslutsskrivandet i hög grad är standardiserat. Rättsvetarna Cansu, Holmgård och Andersson är kritiska till att domstolarna inte i tillräckligt hög grad motiverar sina beslut samt anger varför det föreligger särskilda häktningsskäl.²²⁶ Som presenterat inledningsvis, är även advokaten Thomas Olsson mycket kritisk och beskrev den svenska rättsutvecklingen gällande domstolars motivering vid häktningsbeslut som ett svart hål. Kritikernas uppfattning bekräftas av min undersökning. Exempelvis använder Solna tingsrätt blanketter där domaren kryssar i rutor och där texten för rutorna är lagtext som är avskriven ordagrant. Det bekräftas också av de 428 beslut som inte anses utgöra en motivering till varför den misstänkte häktas eller inte. Angivna omständigheter är problematiska eftersom en standardisering riskerar att reducera den enskilda individens unika situation till en generell mall. Detta trots att varje människa och varje situation är unik med olika omständigheter och faktorer som bör beaktas. Genom att

²²⁶ Se avsnitt 3.3 rättegångsbalken.

tillämpa en standardiserad process finns det en risk för att viktiga nyanser och specifika omständigheter i det enskilda fallet ignoreras, vilket kan leda till oriktiga beslut. Detta kan i förlängningen leda till att den enskildes förtroende för rättssystemet skadas.

Effektivisering och standardisering är på många sätt nödvändiga verktyg för att hantera en ökande arbetsbelastning inom domstolar och en effektiv användning av resurser. Dock är det viktigt att detta inte sker på bekostnad av individens grundläggande rättigheter, särskilt när det gäller frihetsberövanden. Varje häktningsbeslut bör präglas av en djupgående analys av de specifika omständigheterna i varje enskilt fall. Det är svårt att påstå att statens intresse av effektivitet i förfarandet är särskilt stark i relation till den enskildes, och dennes anhörigas, intressen av att inte få sina grundläggande rättigheter och friheter kränkta.

I diskussionen kan man dessutom väga in flera av de aspekter som jag har presenterat genom uppsatsen, både vid genomgången av lagstiftningen på området, statistik från myndigheter samt från min empiriska undersökning. Om man utgår från statistiken har den misstänkte följande utgångsläge; nio av tio häktningsframställan resulterar i att den enskilde häktas. Inte nog med att den misstänkte med största sannolikhet häktas, beslutet kommer inte heller att motiveras eftersom min undersökning visar att enbart en procent av 432 beslut har något som kan liknas vid en ansats till en motivering. Ingen av de 54 klaganden i min undersökning fick heller något bifall till sitt yrkande i hovrätten. Enligt Dagens Juridik uppgår ändringsfrekvensen vid landets hovrätter till 3,7 procent. Den misstänkte har således inte oddsens på sin sida att inte häktas, få ett motiverat beslut eller få en annan bedömning av hovrätten. Det kan hos den misstänkte uppfattas som att förhandlingen redan är förlorad och att det saknar betydelse vad för omständigheter som den misstänkte anför. Jag är av uppfattningen att det är viktigt för den enskilde, vid genomläsning av häktningsbeslutet, uppfattar att de omständigheter och invändningar som han eller hon anfört under förhandlingen uppfattats och bedömts av domstolen. Risken är annars som sagt att den misstänkte kan uppleva det som att saken är förlorad redan på förhand vilket får betraktas som ett misslyckande för rättsstaten.

Min uppfattning är att oavsett hur många som häktas ska varje häktningsbeslut innehålla en tydlig motivering eftersom varje enskilds medborgares integritet och rättigheter har betydelse. Det är nödvändigt att varje beslut följer samma standard för motivering, oavsett huruvida det gäller en, tio eller fler personer. Varje enskilds frihet står på spel, och därför är

det av yttersta vikt att motivera besluten på ett enhetligt och transparent sätt. Med andra ord är det att bedöma som tillräckligt om ett häktningsbeslut är felaktigt eftersom det får betydelse för individen. När domstolen däremot systematiskt inte motiverar häktningsbesluten blir felet mer påtagligt.

5.2 Den bristande motiveringens konsekvenser för rättsstaten

Domstolarnas ovilja att följa Europadomstolens praxis beträffande motiveringskravet är bekymmersamt. Med tanke på att EKMR gäller som svensk lag har domstolar en skyldighet att följa artiklarna samt den praxis som Europadomstolen fastslår. Europadomstolens avgöranden är av grundläggande betydelse för att upprätthålla en enhetlig och harmoniserad tillämpning av mänskliga rättigheter i medlemsländerna. När svenska domstolar avviker från Europadomstolens praxis skapas en osäkerhet och en potentiell risk för att grundläggande rättssäkerhetsprinciper sätts ur spel. Europadomstolen har i sina beslut fastställt tydliga riktlinjer för vad som krävs för att ett häktningsbeslut ska vara förenligt med de grundläggande mänskliga rättigheterna men när dessa riktlinjer inte efterlevs riskerar det att leda till situationer där individer kan frihetsberövas utan en tillräckligt stark och tydlig grund. Att beröva personer friheten utan en stark och tydlig grund strider mot principen om oskuldspresumtionen men kränker också artikeln om rätten till en rättvis rättegång.

Vidare riskerar åsidosättandet av Europadomstolens praxis underminera förtroendet för det nationella rättssystemet och dess förmåga att respektera och skydda de grundläggande rättigheterna. Med tanke på att beslut från Europadomstolen är bindande för Sverige som medlem i unionen, är det av yttersta vikt att domstolarna integrerar och respekterar dessa principer för att säkerställa en konsekvent och enhetlig tillämpning. De presenterade rättsfallen i uppsatsen är dessutom från ungefär 20 år tillbaka i tiden, vilket i sig får betraktas som anmärkningsvärt. Domstolarna har med andra ord haft tid på sig att ta till sig konventionsrätten. Om Sverige inte följer den praxis som finns på området saknar det betydelse att vara en del av unionen. Syftet med att vara en del är att vi inom unionen ska uppnå en harmonisering och en enhetlighet. Att Sverige har en praxis som avviker från unionens, och där det saknas incitament att harmonisera vår praxis med unionens, är anmärkningsvärt.

Min uppfattning är att befolkningen och styret i Sverige har en alltför stark tro om att vi är både konsekventa, duktiga och världsledande på att följa mänskliga rättigheter. Sverige

strävar efter att vara en föregångare när det gäller respekten för mänskliga rättigheter, särskilt gällande frihetsberövande åtgärder. Sverige har dock som bekant fått kritik ett flertal gånger gällande det svenska häktningsförfarandet.²²⁷ Resultatet av min undersökning visar att häktningsinstitutet även brottas med ett annat allvarligt problem. Även om Sverige stiftat lagar som uppfyller Europadomstolens praxis är det som jag visat i min uppsats inte möjligt att påstå att Europadomstolens praxis efterlevs när samtliga tingsrätter och hovrätter underlåter att återge annat än lagtexten i skälen till sina beslut.

En möjlig förklaring till varför domstolen väljer att avstå från att motivera sina skäl för häktningsbeslut kan vara att man strävar efter att skydda förundersökningssekretessen, särskilt med tanke på att häktningsbeslut klassificeras som allmän handling. Det kan finnas ett värde att utelämna detaljer i beslut eftersom häktningsbeslut är allmän handling, vilket innebär att vem som helst kan vända sig till tingsrätten och begära ut beslutet, även anonymt. Att skriva samtliga omständigheter i beslutet kan innebära att man avslöjar detaljer i en pågående utredning, vilket potentiellt kan skada utredningen. Vissa detaljer kan vara känsliga och avslöjande av dem kan leda till att misstänkta eller andra inblandade förstör bevis, undanröjer spår eller på andra sätt försvårar utredningen. Detta kan särskilt vara av vikt när det är flera misstänkta, framför allt när någon medmisstänkt inte är häktad. Häktning sker inte sällan i ett kritiskt stadium av förundersökningen.

Återgivning av specifika detaljer i häktningsbeslutet riskerar även att hota säkerheten för inblandade parter, vittnen eller offer. Det kan vara nödvändigt att utelämna vissa uppgifter för att skydda deras identitet eller förhindra att känslig information blir tillgängligt för allmänheten. En öppenhet i rättssystemet är avgörande för rättvisa, men det finns fall där detaljer som rör den misstänkte kan vara känsliga och kan påverka dennes rättsskydd. Utelämnande av vissa detaljer kan skydda den misstänktes integritet liksom minska risken för att förutfattade meningar om densamme sprids innan målet prövats i sak. Behovet av att skydda den misstänkte är troligtvis mer aktuellt när det gäller en viss kategori av brottslighet, förslagsvis gängkriminalitet.

Gällande stängda dörrar kan man dessutom utifrån min undersökning påvisa stora regionala och lokala skillnader mellan tingsrätter i hur stor utsträckning domstolen i en protokollsbilaga antecknar vad som framkommer bakom stängda dörrar. Min undersökning visar på ett lågt

²²⁷ Se inledning, CAT/C/SWE/CO/6-7 och CPT/Inf 2009.

nyttjande av protokollsbilaga i domkretsarna för västra Sverige och övre Norrland. Resultatet av undersökningen visar att tingsrätterna under hovrätten för västra Sverige haft förhandling bakom stängda dörrar i 78 procent av häktningsförhandlingarna men enbart fört anteckningar om vad som framkommit i 38 procent av fallen. Tingsrätterna i Borås, Göteborg eller Varberg har inte fört anteckningar i protokollsbilaga i något fall och verkar därmed sakna rutiner för upprättande av protokollsbilaga över huvud taget. Övriga domkretsar upprättar i större utsträckning protokollsbilagor, även om inte någon domkrets upprättat bilaga i samtliga fall där man haft förhandlingen bakom stängda dörrar.

Min uppfattning är att det är problematiskt att domstolarna i så låg utsträckning antecknar vad som framkommer bakom stängda dörrar. Detta innebär att parterna och överrätten i efterhand saknar möjlighet att kontrollera vad som förekommit under förhandlingen. Återigen går det att göra gällande rättssäkerhetsskäl som skäl för att detta är bekymmersamt. Transparens i beslutsprocessen bidrar dessutom till att minska misstankar om partiskhet eller godtycklighet och genom att motivera sina beslut ställer sig domstolen öppen för granskning och överklagande. I en rättsstat är skyddet av individuella rättigheter och förhindrandet av godtyckligt maktmissbruk en central komponent och ett förtroende för staten och domstolarna är också viktigt eftersom det bidrar till att minimera samhällsliga konflikter. Om medborgarna känner att de kan lösa tvister och konflikter genom rättssystemet, i stället för genom våld eller andra destabiliserande medel, främjas fred och frid. Medborgarnas tillit till rättsstaten är också viktigt för Sveriges anseende utåt, både gentemot unionsmedlemmar men också mot världen i sin helhet. Eftersom ett lands förmåga att bygga och behålla förtroende för sina institutioner påverkar dess internationella anseende är det av betydelse vilken bild Sverige som rättsstat signalerar ut. Andra länder, internationella organisationer och investerare tar ofta hänsyn till nivån av förtroende när de bedömer ett lands stabilitet och tillförlitlighet.

Min uppfattning är att svenska domstolarnas benägenhet att inte motivera sina häktningsbeslut utgör ett allvarligt rättssäkerhetsproblem. Som ovan redovisats häktades närmare 2700 personer under 2022 enligt Kriminalvårdens statistik. Det är med andra ord ett stort antal enskilda som berörs av domstolarna beslut, särskilt om man räknar in anhöriga. Bristen på motivering visar också, enligt min uppfattning, på en godtycklighet hos

domstolarna. En godtycklighet som rimligtvis kommer att återspeglas även vid andra förhandlingar. Till grund för detta pekar jag på häktningens ingripande karaktär. Om domstolarna inte bedömer att det är tillräckligt viktigt att motivera ett beslut om att isolera en enskild person på obestämd tid, vilka beslut är då tillräckligt viktiga för att motiveras? Godtycklighet, slentrianmässig och partiskhet är inte ord som svenska domstolar bör förknippas med.

Utifrån statistiken kan man också ifrågasätta domstolens opartiskhet med tanke på att majoriteten av åklagarens yrkande om den misstänkte ska häktas också resulterar i en häktning. I min undersökning häktas 92 procent av fallen, närmare bestämt av 432 häktningsförhandlingar resulterade 399 stycken i att den misstänkte häktas. Detta är något lägre än de 95 procent som också har presenterats inledningsvis i gammal statistik från Domstolsverket. Avvikelsen kan grunda sig på att variationer i ett empiriskt material är svårt att undvika när min studie är baserad på enbart nio häktningsbeslut från varje tingsrätt. Med tanke på att siffran från Kriminalvården visar att fler personer satt häktade 2022 än tidigare år borde troligtvis procenten vara högre.

Oavsett är det en hög andel, även i min undersökning, som leder till utfallet att den misstänkte häktats. Vissa domkretsar verkar dessutom mer benägna än andra att häkta, exempelvis Skåne och Blekinge samt övre Norrlands domkrets som bifallit häktningsyrkandet i 98 kontra 96 procent. Oavsett regionala skillnader ligger samtliga domkretsar kring 90 procent och man kan fråga sig vad utfallet beror på. En möjlig förklaring kan vara att domstolarna faktiskt gör bedömningar som är mer eller mindre slentrianmässiga. Med tanke på resultatet utifrån min undersökning, och statistik från Domstolsverket, pekar det på att domstolarna hellre häktar en gång för mycket än en gång för lite eftersom man vill undvika att misstänkta släpps och eventuellt stör förundersökningen. Det skulle således vara fråga om en slentrianmässig bedömning och en godtycklighet, trots att enligt såväl regeringsformen som konventionsrätten fastställer att prövningarna ska vara fria från godtycklighet.²²⁸

Det är samtidigt möjligt att det i realiteten föreligger skäl för häktning i omkring 95 procent av alla fall där åklagare framställer en häktningsbegäran. Detta är dock svårt att bedöma med anledning av de bristande beslutsmotiveringarna. Problemet skulle således nödvändigtvis inte

²²⁸ Se exempelvis Kharedinov mot Ukraina med flera.

vara att 95 procent häktas utan att det inte i efterhand går att kontrollera om beslutet är rättsenligt.

En annan förklaring kan vara att åklagaren bara yrkar på att en person ska häktas genom en häktningsframställan i de fall där åklagaren gör ett kvalificerat antagande om att domstolen kommer att bifalla yrkandet. Med tanke på åklagarens objektivitetsplikt ska åklagaren göra en bedömning och ha förmåga att väga omständigheter som talar till den misstänktes fördel och nackdel. Det är med andra ord åklagarens uppgift att göra en avvägning i det enskilda fallet. Åklagaren gör avvägningar likt dessa varje dag och bör därmed som huvudregel besitta en god förmåga till bedömning.

Sanningen ligger troligtvis någonstans mitt emellan. Det är frestande att betrakta sanningen som antingen svart eller vit, som om den vore en enkel fråga. Det ena behöver nödvändigtvis inte utesluta det andra men som ovan nämnt är problemet inte nödvändigtvis att 95 procent häktas utan att det inte i efterhand går att kontrollera om beslutet är rättsenligt.

Med tanke på att det finns 33 beslut i min empiriska undersökning där häktningsframställan inte har bifallits av domstolen är det också av relevans att analysera domstolens motivering när domstolen inte bifaller. Som redogjort för ovan är motiveringarna knapphändiga även när yrkandet avslås. För den misstänkte har det rimligtvis inte lika stor betydelse att beslutet inte är motiverat när den misstänkte inte häktas eftersom tvångsåtgärden inte kan vidtas och inga rättigheter inskränks. Dock frågar jag mig om inte krav på motivering borde vara samma, oavsett om den enskilde häktas eller inte. Om inte annat talar rättstrygghetsskäl för att även åklagaren ska ha möjlighet att förstå hur domstolen gjort sin bedömning samt huruvida det föreligger skäl att påkalla överprövning, vilket kommer att belysas mer nedan. Det följer även enligt rättegångsbalkens bestämmelser en skyldighet för domstolarna att motivera sina beslut. JO har dessutom yttrat sig i frågan och menar att trots att yrkandet ogillas ska en motivering ges.²²⁹

En motivering vid ogillande på häktningsframställan har flera fördelar. För det första ger det den misstänkte insyn i varför häktning inte ansågs nödvändig, vilket kan vara av stor betydelse för den enskildes förståelse och förtroende för rättssystemet. För det andra underlättar det för åklagaren att förstå vilka delar av bevisningen eller argumentationen som

²²⁹ Se avsnitt 3.3.

kan vara bristfälliga och därmed förbättra sin utredning inför eventuellt kommande åtal och huvudförhandling. Det skapar också en gemensam syn inom rättssystemet vad som anses tillräckligt för gillande respektive ogillande. Det kan dessutom finnas en poäng eftersom det innebär att åklagaren får en uppfattning om det finns anledning att överklaga. Den enskilde är givetvis mer skyddsvärd än åklagaren, och i förlängningen staten, eftersom den enskilde står ensam med sin försvarare mot våldsmonopolet. Men rent objektivt kan det finnas poänger för domstolen att motivera beslutet i alla situationer, oavsett utfall, eftersom det gynnar alla rättsliga aktörer inom systemet.

Det kan också vara farligt att domstolen antar att åklagaren alltid är objektiv eftersom åklagaren har en yrkesroll och kan vara benägen att följa den inbyggda pressen eller de förväntningar som kan uppstå inom rättssystemet. Visserligen råder objektivitetsprincipen och åklagaren har en lagstadgad skyldighet att förhålla sig objektiv men i slutändan är även de människor med sina egna uppfattningar, erfarenheter och åsikter, och det är inte alltid möjligt att fullständigt skilja dessa från deras professionella roll. Om domstolen blint antar att åklagaren alltid agerar helt objektivt kan det leda till en orättvis bedömning av ärendet. Åklagaren kan vara benägen att prioritera vissa bevis eller tolkningar som stöder deras bild och att bortse från eller underskatta bevis som talar till fördel för den misstänkte. Det kan också finnas fall där åklagaren, medvetet eller omedvetet, inte tillhandahåller all relevant information till domstolen.

Slutligen får det anses anmärkningsvärt att Sverige öppet tycks bryta mot konventionsrätten när det gäller motiveringsskyldigheten vid häktning, och ännu mer anmärkningsvärt är det till synes låga uttryckta engagemanget och reaktionen på situationen. Konventionsrätten, som är utformad för att skydda individens rättigheter, inkluderar bestämmelser om rättssäkerhet och rättvis behandling vid frihetsberövande, vilket gör det ännu mer förvånande att överträdelser inte möts med större upprördhet. Utöver artiklarna finns det också praxis på området som kan bedömas som både tydlig och enhetlig. Majoriteten av de presenterade rättsfallen från Europadomstolen är dessutom från början av 2000-talet vilket innebär att den praxis som finns är att bedöma som etablerad. Svenska domstolar har som tidigare nämnt haft tid att anpassa sin rättstillämpning.

Det är viktigt att reflektera över varför dessa överträdelser inte genererar en mer betydande reaktion. Kanske är det bristen på tillräcklig medvetenhet om dessa frågor bland allmänheten

eller kanske finns det en underliggande brist på tydlig kommunikation om de pågående överträdelserna. Det kan också bero på en viss tolerans eller acceptans för vissa avvikelser från konventionens krav. Oavsett anledning, är min uppfattning att det krävs ett ökat medvetande, en mer aktiv roll från media och civilsamhället samt en ökad insyn för att båda adressera och korrigera dessa brister.

5.3 Hovrättens prövning

Resultatet av genomgången av hovrättsbesluten väcker flera frågor. Inget av de överklagade 54 besluten har motiverats och vid fyra av sex hovrätter har domstolen i beslutet enbart skrivit en mening om att yrkandet avslås eller att man fastställer tingsrättens beslut. En rättssäker prövning i hovrätten är således beroende av att tingsrätten angivit hur den värderar de omständigheter som domstolen har att pröva, men givetvis också vilka omständigheter som föreligger i målet. Bristfälliga motiveringar gör det mycket svårt för hovrätten att bedöma om tingsrättens slutsatser är välgrundade och om beslutet är i linje med gällande lagstiftning och rättspraxis. Det är för mig inte fullt begripligt hur hovrätten går tillväga vid sin överprövning. Vilka omständigheter är det hovrätten prövar i de fall tingsrätten inte angivit vad som ligger till grund för beslutet?

Hovrättens förmåga att genomföra en rättssäker prövning är starkt beroende av den underliggande tingsrättens motivering av sina beslut. En välgrundad och tydlig motivering är avgörande för att skapa en bra grund för överklagande och för att säkerställa rättssäkerheten genom hela rättsprocessen. När tingsrätten underlåter att tillhandahålla en motivering för sina beslut skapas en betydande utmaning för hovrätten eftersom hovrätten vanligtvis fattar sitt beslut på handlingarna. Utan en tydlig redogörelse för skälen bakom tingsrättens beslut riskerar hovrätten att stå inför svårigheter att utföra en effektiv och rättssäker prövning av ärendet. En bristfällig motivering gör det mycket svårt för hovrätten att bedöma om tingsrättens slutsatser är välgrundade och om beslutet är i linje med gällande lagstiftning och rättspraxis.

En transparent och tydlig motivering från tingsrätten är därmed en grundläggande förutsättning för en rättssäker rättsprövning i hovrätten och andra instanser. Detta framgår även av Europadomstolens praxis. Europadomstolen har som tidigare nämnt konstaterat att det inte är tillräckligt att återge lagtext och att det utgör en kränkning både av EKMR:s artikel

fem och sex.²³⁰ Domstolen har med andra ord i flera rättsfall konstaterat vikten av att de inhemska domstolarna motiverar sina beslut utifrån rättssäkerhet men också med hänsyn till häktningens ingripande art. Om detta brister redan i tingsrätten får det även givetvis betydelse i hovrätten. Även om man kan kritisera underrättens skäl för beslutet att den misstänkte ska häktas blir det värre när beslutet har överklagats och hovrätten ska pröva saken.

Som tidigare redogjort för underlåter fyra av hovrätterna helt att ange några skäl. De skriver enbart att yrkandet avslås, alternativt anges att hovrätten fastställer tingsrättens beslut.²³¹ Det finns med andra ord inte ens någon lagtext återgiven som kan ge en uppfattning om hur hovrätten har tänkt. En sådan öppen formulering kan öppna upp för flera olika tolkningar eftersom det är svårt att veta vilka grunder beslutet är taget på. En möjlig, om än nedslående, tolkning skulle kunna vara att hovrätten inte gör någon prövning över huvud taget. Min uppfattning är att den tunna och vaga formuleringen ger en indikation till läsaren på att det inte finns något att pröva.

Hovrättens beslut avgörs, som tidigare nämnt, vanligtvis på handlingarna vilket innebär att hovrätten enbart har underrättens material att grunda sitt beslut på. När hovrätten ska avgöra en fråga på handlingarna finns det därmed ett större intresse av att ha så mycket material till sitt förfogande som möjligt, för att kunna göra en bra överprövning. För mig framstår det därmed inte som föga förvånande att min undersökning visar att överklagandet gällande häktningsfrågan avslås i samtliga fall. Uppfattningen bekräftas dessutom av undersökningen från Dagens Juridik, som har undersökt ett större antal häktningsbeslut än vad jag har gjort i min undersökning, som visar att hovrätten enbart ändrar beslutet i 3,7 procent. Ändringsfrekvensen är således mycket låg. När det dessutom saknas protokollsbilaga har hovrätten än mindre material att lägga till grund för sitt beslut. Som ovan nämnts visar undersökningen att tre tingsrätter under hovrätten för västra Sverige inte använder protokollsbilaga över huvud taget.

Det kan vara på sin plats att framhålla att de beslut som granskats är en blandning av överklagade nyhäktningar och omhäktningar och att det möjligen skulle kunna ha viss betydelse i vilken utsträckning besluten kan anses vara motiverade. Trots att de undersökta

²³⁰ Se bla Khayredinov mot Ukraina (2010-10-14), Bykov mot Ryssland (2009-03-10), Becciev samt Sarban mot Moldavien (2005-10-04) och Alija och Dimitrellos mot Grekland (2005-04-07). Rättsfallen presenteras närmare under avsnitt 3.1 EKMR.

²³¹ Se exempelvis samtliga beslut från Svea hovrätt, avsnitt 4.2.

besluten både innehåller överklagade nyhåkningsbeslut och överklagade omhåkningsbeslut har jag dock inte funnit några skillnader i hur stor utsträckning domstolen motiverar. Motiveringen har således varit lika bristfällig. I enlighet med presenterad praxis från Europadomstolen görs det inte heller någon distinktion mellan besluten avseende motiveringens omfattning eller längd. Det är därmed möjligt att ställa samma krav på motivering för både nyhåknings- och omhåkningsbeslut.

6. Slutsatser

I det följande presenteras de slutsatser som kan dras av min undersökning av gällande rätt i ljuset av domstolarnas praktiska tillämpning så som den representeras av de 486 häktningsbeslut som jag har gått igenom under arbetet med uppsatsen. Av pedagogiska skäl har framställningen delats upp under fyra underrubriker.

6.1 *Uppfyller Sveriges tingsrätter och hovrätter sin motiveringskyldighet gällande häktningsbeslut enligt konventionsrätten?*

Utifrån EKMR, författningstext, förarbeten, praxis och av resultatet från min undersökning kan jag konstatera att svenska tingsrätter och hovrätter inte motiverar sina häktningsbeslut i den utsträckning som krävs. Det är tydligt att det krävs mer än abstrakt lagtext för att uppfylla kraven på tillräckligt motiverade häktningsbeslut. Europadomstolen skulle vid en prövning av något av de beslut som jag granskat, möjligen undantaget de fyra beslut där domstolarna gjort en ansats till motivering, med stor sannolikhet finna att Sverige kränkt konventionsrätten enligt såväl artikel fem som sex.

6.2 *Finns det någon skillnad i hur stor utsträckning tingsrätter respektive hovrätter motiverar sina häktningsbeslut, och i så fall, hur uttrycks skillnaden?*

Resultatet från min undersökning visar att det finns en viss skillnad i hur stor utsträckning tingsrätter respektive hovrätter motiverar sina häktningsbeslut. Tingsrätterna tenderar att skriva utförligare kring varför den misstänkte häktas, även om det i 99 procent av fallen sker genom en återgivning av lagtexten. Fyra av hovrätterna – Svea hovrätt, Göta hovrätt, nedre Norrlands hovrätt och övre Norrlands hovrätt – underlåter anmärkningsvärt nog helt att ange några skäl och anger enbart en mening där det framgår att domstolen avslår överklagandet alternativt fastställer tingsrättens beslut. De övriga två hovrätterna – västra Sveriges hovrätt och Skåne och Blekinges hovrätt – tillämpar en skrivning i beslutsskålen som liknar majoriteten av tingsrättens skäl. Med andra ord återger dessa hovrätter lagtext som skäl för sina häktningsbeslut.

6.3 *Finns det några regionala likheter och skillnader i vilken utsträckning domstolen motiverar sina häktningsbeslut?*

Resultatet från min undersökning visar att tingsrätterna är lika obenägna att motivera sina häktningsbeslut oavsett var i landet de befinner sig eftersom skålen till beslutet genomgående

består av återgivande av lagtext. När det kommer till hovrätterna är majoriteten av motiveringarna än mer bristfälliga. Min undersökning visar att i de flesta fall består motiveringen bestående endast av en mening där hovrätten slår fast att yrkandet antingen avslås eller att tingsrättens beslut fastslås. Trenden är genomgående för samtliga domkretsar och några större regionala skillnader kan inte påvisas vare sig för tingsrätterna eller hovrätterna.

6.4 På vilka grunder fattar hovrätterna sina beslut om att fastställa underrätternas häktningsbeslut?

På vilka grunder hovrätter fattar sitt beslut om att fastställa underrättens häktningsbeslut är svårt att över huvud taget dra några säkra slutsatser om. Utifrån min undersökning kan jag dock konstatera att tingsrättens skäl i 99 procent är bristfälliga vilket gör det svårt, för att inte säga omöjligt, att göra en överprövning av beslutets riktighet. En del tingsrätter saknar dessutom rutiner kring användningen av protokollsbilaga vid stängda dörrar, vilket innebär ytterligare en svårighet att granska och överpröva beslutet i efterhand.

7. Avslutande reflektioner

Efter avslutat arbete kan jag konstatera, genom att ha utrett rådande lagstiftning och genom en empirisk studie av 486 häktningsbeslut, att svenska tingsrätter och hovrätter vare sig uppfyller nationell svensk rätt eller konventionsrättens krav på motivering av häktningsbeslut. Mot bakgrund av resultatet av min undersökning saknas det inte anledning att ställa sig frågan hur väl Sveriges självbild som en internationellt ledande rättsstat överensstämmer med domstolarnas faktiska rättstillämpning. Den diskrepans jag funnit pekar på förhållanden som vi vanligtvis tillskriver betydligt mindre demokratiska stater.

Jag finner det mycket anmärkningsvärt att Sverige inte efterlever kravet på motivering, trots en sedan decennier tillbaka etablerad praxis. Domstolarnas totala ovilja är givetvis mycket allvarlig, inte minst i syfte att värna rättssäkerheten men också i syfte att undvika att Sverige döms till ansvar för kränkning av konventionen. Vidare är det svårt för Sverige som rättsstat att rikta kritik mot andra länder för att kränka grundläggande fri- och rättigheter, när Sverige har stora problem med häktningsförfarandet. Jag finner det också värt att poängtera att Sverige kan bli skadeståndsansvarig i samband med överträdelser enligt regeringsformen och konventionsrätten i händelse av att en enskild väcker talan.²³² Det finns med andra ord utrymme för en misstänkt som har blivit häktad och där domstolen inte har motiverat häktningsbeslutet att yrka på ersättning från staten. Ersättningen kan uppgå till höga belopp vilket kan bli dyrt för Sverige. Jag finner det vidare bekymmersamt att problematiken inte har uppmärksammats i större utsträckning tidigare och att frågan kring motiverade häktningsbeslut anmärkningsvärt nog inte verkar ha engagerat domarna vid Sveriges domstolar.

Eftersom jag finner mitt resultat mycket nedslående är jag av uppfattningen att åtgärder bör vidtas snarast eftersom det handlar om människors grundläggande fri- och rättigheter. Min uppfattning är därmed att lagstiftningen på området bör ses över. Utöver detta kan det finnas en poäng i att ett svenskt fall blir prövat av Europadomstolen. Min uppfattning är att detta är ett problem som domstolarna och lagstiftaren omgående bör ta tag i. Konkret skulle detta kunna bestå i införandet av ett nytt stadgande i rättegångsbalkens 24 kap. med ett förtydligande av kravet på motivering av beslut.

²³² Skadeståndslagen (1972:207) 3 kap. 4 §.

Det är vidare svårt att göra gällande annat än att Sveriges advokatsamfund och advokaterna också har ett ansvar. Redan i portalparagrafen i de *Vägledande reglerna om god advokatsed* anges att en fri och självständig advokatkår är en viktig del av rättssamhället och en förutsättning för att enskildas fri- och rättigheter ska kunna hävdas, samt att en advokat därför har en särskild ställning och ett särskilt ansvar. Vidare anges i en relativt ny bestämmelse²³³ uttryckligen att en advokat i sin verksamhet bör verka för upprätthållandet av mänskliga fri- och rättigheter.

²³³ Bestämmelsen 2.9 i de *Vägledande reglerna om god advokatsed* som trädde i kraft den 15 juni 2016. Se vidare samfundets cirkulär nr 17/2016.

8. Framtida forskningsfrågor

En möjlig framtida forskningsfråga kan vara att man undersöker ett större material samt inkluderar frågan om hur åklagarens begäran om restriktioner hanteras av domstolarna. Mitt material är begränsat till 486 häktningsbeslut och det kan därmed finnas en poäng att undersöka samtliga häktningsbeslut för 2022. Beträffande frågan om beslutsmotivering skulle resultatet med stor sannolikhet inte avvika särskilt mycket från det resultat jag presenterat i mitt uppsatsarbete.

Utöver detta skulle jag dessutom finna det mycket intressant om man genomförde en komparativ studie genom att jämföra ett större antal häktningsbeslut mellan olika medlemsländer i Europeiska unionen. Min personliga uppfattning efter avslutat arbete är att skälen i häktningsbeslut skiljer sig markant, inte minst i Norden. Jag har förstått att domstolarna i övriga nordiska länder inte enbart återger lagtext, utan istället tillhandahåller uttömmande redogörelser för de specifika skälen som motiverar häktning och behovet av restriktioner. Min uppfattning bekräftas av flera praktiker som jag har kommit i kontakt med genom mitt uppsatsarbete som menar att situationen i Sverige är unik och att vi utmärker oss i en negativ bemärkelse. En komparativ studie skulle kunna belysa och kasta ljus över olika aspekter av rättsliga system, praxis och rättskulturer inom Europeiska unionens medlemsstater. Genom att undersöka häktningsbeslut i flera länder kan man dessutom identifiera likheter och skillnader i besluten.

En komparativ studie skulle även kunna bidra till en djupare förståelse av hur olika rättssystem hanterar den svåra avvägningen mellan individens frihet och samhällets intressen. Det skulle med andra ord kunna belysa om det finns gemensamma utmaningar. En sådan studie skulle också möjliggöra en harmonisering inom unionen och skapa möjligheter för medlemsstaterna att lära av varandra.

Min förförståelse är vidare att det kan finnas andra beslut som rör grundläggande mänskliga fri- och rättigheter vars skäl, i likhet med häktningsbeslut, är kortfattade och bristfälliga. Ett exempel är kvarstadsinstitutet. Häktning och kvarstad har naturligtvis olika tillämpningsområden, där häktning rör frihetsberövande medan kvarstad gäller egendom, men trots detta finns stora likheter och bägge utgör tvångsmedel där staten på ett ingripande sätt beslutar om inskränkningar i den enskildes fri- och rättighetssfär.

Källförteckning

Offentligt tryck

Propositioner

prop. 1975/76:209	Om ändring i regeringsformen
prop. 1984/85:178	Om domstolarna och eko-brotten m.m.
prop. 1986/87:112	Om anhållande och häktning m.m.
prop. 1988/89:124	Om vissa tvångsmedelsfrågor
prop. 2019/20:129	Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering

Statens offentliga utredningar

SOU 1938:43	Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk
SOU 1984:54	Tvångsmedel – Anonymitet – Integritet
SOU 2013/14:237	Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott
SOU 2014:76	Fortsatt utveckling av förvaltningsprocessen
SOU 2016:52	Färre i häkte och minskad isolering
SOU 2017:17	Om oskuldspresumtionen och rätten att närvara vid rättegången.

Justitieombudsmannens ämbetsberättelse

JO 1951 s. 42.
JO 1953 s. 325
JO 1956 s. 80
JO 1957 s. 13
JO 1991/92 s. 176
JO 1992/93 s. 143
JO 1993/94 s. 92
JO 2001/02 s. 76
JO 2004/05 s. 35

Myndighetspublikationer

DV Rapport 1997:6 Anhållande och häktning

KOS 2022 Kriminalvård och statistik, 2022, ISSN: 1400-2167

Rättspraxis

Europadomstolen

Antica och La Sosisété mot Rumänien (2010-03-02)

Becciev mot Moldavien (2005-10-04)

Bykov mot Ryssland (2009-03-10)

Gasiorowski mot Polen (2006-10-17)

Georgiadis mot Grekland (1997-05-29)

Goroshchenya mot Ryssland (2010-04-22)

Higgins m.fl. mot Frankrike (1998-02-19)

Hirivisaari mot Finland (2001-09-27)

I.A. mot Frankrike (1998-09-23)

Khayredinov mot Ukraina (2010-10-14)

Lavents mot Lettland (2002-11-28)

Letellier mot Frankrike (1991-06-26)

Nikolov mot Bulgarien (1999-03-25)

Ruiz Torija mot Spanien (1996-12-09)

Sakkopoulos mot Grekland (2004-01-15)

Sarban mot Moldavien (2005-10-04)

S.C. IMH Suceava mot Rumänien (2013-10-29)

Smirnova mot Ryssland (2003-07-24)

Högsta domstolen

NJA 1993 s. 161

NJA 2007 s. 337

NJA 2017 s. 701

Internationella rapporter

CAT/C/SWE/CO/6- 7, Report on the visit of the Subcommittee on Preventing of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to Sweden, 2014

CPT/Inf (2009) 34, Report to the Swedish Government on the visit to Sweden carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and In- human or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 2009/06

Litteratur

Advokatsamfundet, Vägledande reglerna om god advokatsed, 2020.

Carl Henrik Ehrenkrona, Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. En kommentar, ISBN: 978-91-7610-517-7

Elias Cansu, Lars Holmgård, Simon Andersson, Häktning, första upplagan, 2023, ISBN: 978-39-01990-9

Gunnel Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel - när och hur får de användas?, femte upplagan, 2022, ISBN: 978-91-39-024440-8

Iain Cameron, An Introduction to the European Convention on Human Rights, åttonde upplagan, 2018, ISBN: 978-91-7737-001-7

Karol Nowak, Oskyldighetspresumtionen, första upplagan, 2003, eISBN: 9789198649703

Lena Landström, *Åklagaren som grindvakt – en rättsvetenskaplig studie av åklagarens befogenheter vid utredning och åtal av brott*, första upplagan, 2011, Iustus Förlag, Uppsala, ISBN: 9789176787847

Per Olof Ekelöf m.fl., Rättegång Första häftet, nionde upplagan, 2016, ISBN: 978-91-39-20755-9

Per Olof Ekelöf m.fl., Rättegång Tredje häftet, åttonde upplagan, 2018, ISBN: 978-91-39-20859-4

Roberth Nordh, Tvångsmedel kvarstad, häktning, beslag, husrannsakan m.m, andra upplagan, 2019, ISBN: 978-91-7737-005-5

Elektroniskt material

Gunnel Lindberg, Rättegångsbalk (1942:740) kommentaren 24 kap. 1 § Lexino

Oskar Sundin, *Häktning och restriktioner i Norden – en komparativ studie av häktningsreglerna i Sverige, Danmark och Norge*, 2017, Lunds universitet. Hämtad: 2023-12-17, från:

<https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=8930237&fileOid=8932608>

Statistikmyndigheten, *Är det statistiskt säkerställt? 2015-12-07*. Hämtad: 2023-12-17, från: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Ar-det-statistiskt-sakerstallt/>

Sveriges domstolar, Hudiksvalls tingsrätt blir Hälsinglands tingsrätt, 2022-11-01. Hämtad: 2023-09-30, från:

<https://www.domstol.se/nyheter/2022/11/hudiksvalls-tingsratt-blir-halsinglands-tingsratt2/>

Artiklar:

Dagens Juridik, Jaqueline Balcer Bednarska, *Nio av tio häktningar går igenom - vi domare utgår från att åklagaren är objektiv*, 2015-05-11. Hämtad 2023-12-01, från:

<http://www.dagensjuridik.se/2015/05/nio-av-tio-haktningar-gar-igenom-vi-domare-utgar-fran-att-aklagaren-ar-objektiv>

Dagens juridik, Per Danielsson, *Häktningsinsstitutet är ett svart hål i det svenska rättssystem*, 2023-12-01. Hämtad: 2023-12-01, från:

<https://www.dagensjuridik.se/nyheter/haktningsinstitutet-ar-ett-svart-hal-i-det-svenska-rattssystemet/>

Dagens juridik, Thomas Olsson, poddavsnitt *“Vi har sått ett embryo till en auktoritär stat”*. Hämtad 2023-11-15, från:

<https://www.dagensjuridik.se/nyheter/thomas-olsson-vi-har-satt-ett-embryo-till-en-auktoritar-stat/>

Emeli Lönnqvist, *Prisoners of process: The development of remand prisoner rates in the Nordic countries*, 2023-08-18. Hämtad: 2023-11-30, från:

<https://www.idunn.no/doi/10.18261/njc.24.2.1>

Expressen, Amanda Hällsten, Erik Melin, *Fullt och överbelagt överallt på svenska häkten*, 2023-05-26. Hämtad: 2023-11-26, från:

<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/veXyPL/fullt-pa-landets-hakten>

Svensk Juristtidning, Hans Danelius, *SvJT 1997 s. 559 Nyheter från Europadomstolen — andra kvartalet 1997*. Hämtad: 2023-10-20, från:

<https://svjt.se/svjt/1997/553>

Svensk Juristtidning, Hans Danelius, *SvJT 2005 s. 935 Europadomstolens domar – andra kvartalet 2005*. Hämtad 2023-10-26, från:

<https://svjt.se/svjt/2005/933>

Bilaga 3 - begäran om allmän handling

Begäran till tingsrätterna

Johanna Smideland <guuppsats2023@gmail.com>
till umea.tingsratt ▾

tors 21 sep. 15:56 ☆ ↶ ⋮

Hej,

Vänligen mejla mig de nio första häktningsbesluten (beslut om nyhäktning, alltså *ej* omhäktning) under 2022 i mål vid tingsrätten.

För tingsrättens kännedom görs min begäran i anledning av att jag skriver uppsats om häktningar under mitt sista år vid juristutbildningen vid Handelshögskolan, Göteborgs universitet.

Stort tack för hjälpen!

Med vänliga hälsningar,

Johanna Smideland
Jur stud
Handelshögskolan Göteborgs universitet

Begäran till hovrätterna

Johanna Smideland <guuppsats2023@gmail.com>
till hovratten.ovrenorrland ▾

fre 27 okt. 13:41 ☆ ↶ ⋮

Hej,

Vänligen mejla mig hovrättens beslut i de nio första överklagade besluten om nyhäktning under 2022. Jag är med andra ord inte intresserad av att ta del av hovrättens avgöranden av överklagade omhäktningsbeslut. Min uppfattning är att hovrätten med enkla medel i verksamhetssystemet VERA kan eftersöka och lämna ut de begärda handlingarna. Omständigheten att handläggningen av min begäran kan ta en viss tid i anspråk utgör inte skäl för att neka utlämnande, se vidare rättsfallet RÅ 1979 Ab 6 (jfr. det omfattande materialet i Palmeärendet där Polismyndigheten nödgats anställa ett antal jurister på heltid för att uppfylla handläggningskravet).

För hovrättens kännedom görs min begäran i anledning av att jag skriver uppsats om häktningar under mitt sista år vid juristutbildningen vid Handelshögskolan, Göteborgs universitet.

Stort tack för hjälpen!

Med vänliga hälsningar,

Johanna Smideland
Jur stud
Handelshögskolan Göteborgs universitet